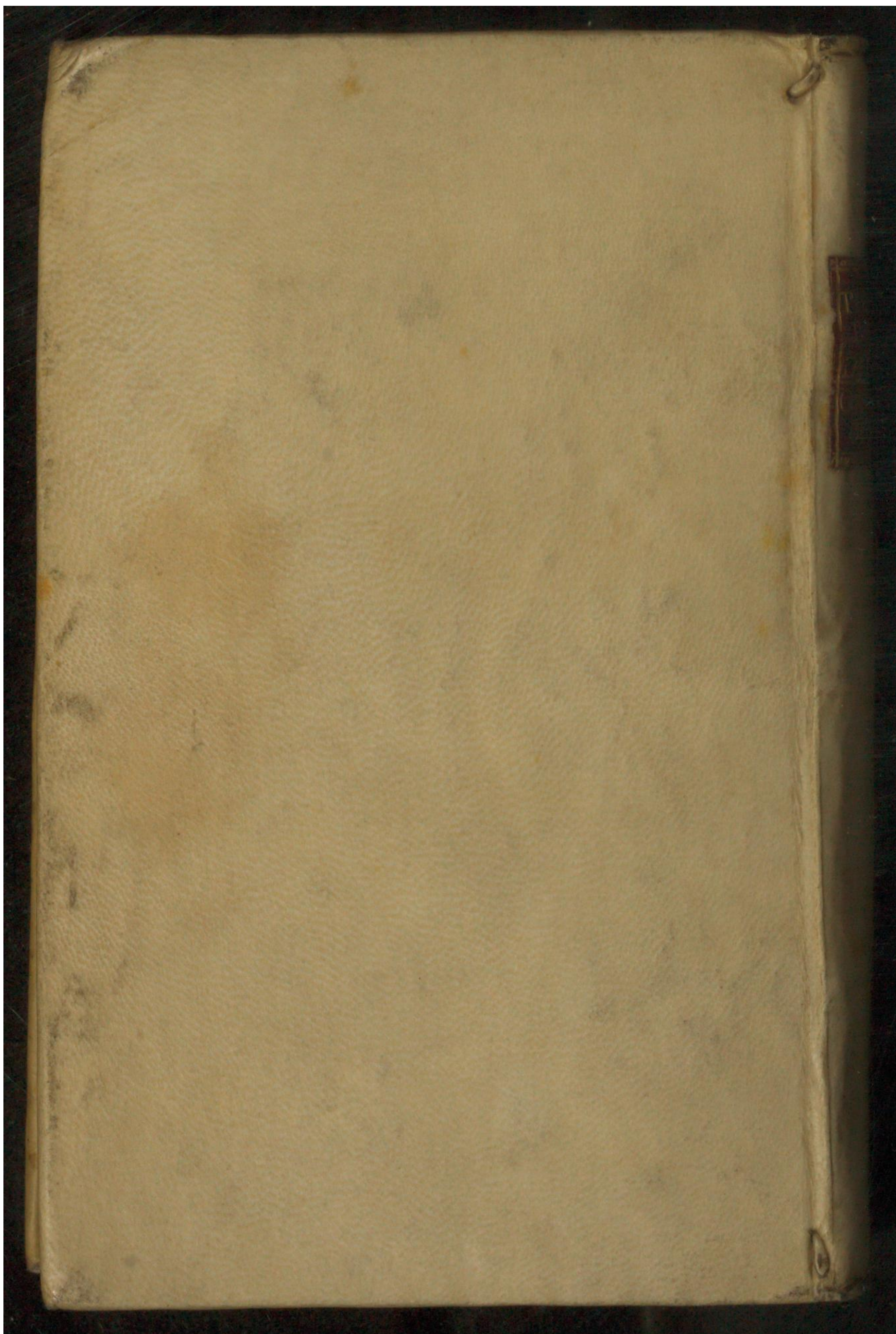
X. P. 124

HURECENS
PHYSICI
DE COMET.
GRATAROLI
OPUSC.
1554

R84643

258 pp.
3 leaves

L'Art Ancien
Lugano
30 sw. fr.
april /28

XIV

GVLIELMI GRA= TAROLI BERGOMATIS ARTIVM & medicinæ doctoris opu- ſcula, uidelicet:

De memoria reparanda, augenda, conſer- uandaq́ꝫ, ac de Reminiſcentia: tutiora omni- moda remedia, præceptionesq́ꝫ optimæ.

De prædictione morum naturarumq́ꝫ ho- minum, cum ex inſpectione partium corpo- ris, tum alijs modis.

De temporum omnimoda mutatione, per petua & certiſsima ſigna & prognoſtica.

Omnia ab autore correcta, aucta ſatis, & ultimò edita.

BASILEAE, APVD NICOLAVM Epiſcopium iuniorem, Anno M. D. LIIII.

Rel.

Coll. [illegible]

SERENISSIMO AC PIO BOEmię Regi Maximiliano perpetuam felicitatem à domino Deo precatur Gulielmus Gratarolus Doctor medicus.

SVPERIORI ANNO, Rex optime, libellos tres etſi multis antea mẽſibus elaboratos, citius quàm uoluiſſem emiſi in lucem, amicorum ac typographi coactus inſtantia: cumq́ʒ me abſente, non pauca inter cudendum errata fuiſſent cõmiſſa, arrepto rurſus libro non tantum menda correxi, ſed primariam ac omnem ferè adhibens operam, extremamq́ʒ (ut uocant) manum, adeò rebus & bonis, & his non paucis auxi, ut ueluti nonimenſis partus ſeptimeſtri, aut

purum aurũ argento, ita æditio hæc priori præstet. Dedicaueram priorem Anglorum regi, qui antequam rescire, nedum uidere potuerit, uitã cum morte coactus est commutare. Quærendus igitur mihi erat patronus alter, sub cuius augustiori nomine rursus exiret liber nitentior factus. cumq; animi oculos huc illuc nõ parum uolutassem, tua Maiestas mihi tandem magis arrisit cùm non nullis de causis, quas in præsentiarũ omitto, tum quia inter cæteros principes ac Reges, nõ tantum apud potentes Germanos, & Hispanos, sed etiam Italos (è quibus unus sum) bene audiat tua optimę spei Maiestas: faxitq; omnipotens Deus ut indies, quoad fieri iustè potest, unà cum nomine crescat et res. Huc accedit q etiam intellexerim, ornatissimã apud

T. M. perſtrui bibliothecam tali Rege non indignam, in qua, ſpero, non poſtremam partem obtinebit liber meus, qui priore ſui parte mirum in modũ eos iuuabit, qui ex ea uel quacunq; alia librorum ſupellectile proficere in diſcẽdo uoluerint: eorum namq; libellorum unus eſt De Memoria recuperanda conſeruandáq;: ſecũdus De Phyſiognomia: tertius prognoſtica perpetua certáq; continet. Cæterum cum ſapientis & philoſophi proprium ſit, rationẽ & cauſam ſui operis reddere, dicã breuiſſime, quid me potiſsimum ad hæc mouerit. In tanta librorum ac diſcentium copia, uidebar mihi, ita mouente Deo, rem ſtudioſis non inutilem me facturum, ſi de Memoria (etſi argumenti talis plura bona aliâs extẽt opuſcula) ſuccincte præcepta & ſelectiſsima

ctiſsima remedia indicarem: quam ſi quis iuſtis præconijs ornare uelit, multas opplebit chartas, actumq; aget. quis enim eſt qui neſciat Memoriam, uniuerſorum ſenſuum cõmunem fore arcã? ſiquidem quicquid uel oculis conſpicimus, uel auribus haurimus, aut deniq; ipſa mẽte concipimus, uſui ac meditationi ſeruat: de qua Seneca in præfatione libri Declamationum: Memoria, inquit, eſt res ex omnib. partibus animi maxime delicata et fragilis: in quam primum ſenectus incurrit, &c. De phyſiognomia itidem nõ eſt quòd multa præfari uelim: nam ſi conceſſerimus (ut concedere par eſt) ſapientiſſimum Deum non ab re corporum atq; hominum uarietatẽ feciſſe, dubio procul fatebimur, hãc dijudicandi facultatem probe tractatam, & utilem

tilem admodum & bonã eſſe. Cùm enim ſine ullius rei adminiculo ſolus deus in corde uideat, homo tantum in facie & ab extrinſecus intrinſeca cognoſcit. Quis cordatus princeps ſeruum in familiam accerſat, niſi antè ſolerti examine ex facie mentis nota, ex oculis animę feneſtris, & ex omni deniq; corporis ſitu & ſpecie naturã illius rimetur atq; exploret, num frugi & rei familiari uſui futurus ſit? Proditũ eſt memoriæ, Pythagoram à principio ſtatim adoleſcentes prius quàm in diſciplinam ſuam admitterentur, φυσιογνωμονεῖν cõſueuiſſe, hoc eſt, indolem ex oris, uultus, totiusq; corporis ſerie atque habitu ſcrutatum, num ad philoſophandũ apti eſſent: quòd reluctante genio haud feliciter aliquid cedat. Quamuis autẽ illud interdum præ-

ter communem philoſophorum fi-
dem & ſententiam longè ſecus eue-
nire cernas, ut è corpore deformi in
ſignes prodeant uirtutes, hoc tamen
eatenus fieri exiſtimandum eſt, qua
tenus animus diuini numinis affla-
tu, philoſophiæq́ adminiculis adiu
tus, externas omnes uirtutiq́ cõtra-
rias exuit affectiones, & rebus hone
ſtis inuigilat: ut Socratis, inter cæte-
ros, exemplo notum eſt. Illorumq́
opiniones explodendæ ſunt, qui cæ
co quodam iudicio uanam phyſio-
gnomiæ artẽ cenſent, quæ iam à pri
ſcis illis ſtatim temporibus ad hanc
noſtram uſq; ętatem longiſsimis ob
ſeruationibus, multo rerum uſu, ua-
rijsq́ euẽtibus comprobata, ex cer-
tis et peculiaribus corporis humani
indicijs naturã inueſtigandam tra-
didit. Et quãuis non pari modo mor
tales

tales affectus & detegant & aperiãt, nemo tamen ad harum alteram partium tam cautè inclinat animũ, quin tempore procedente deprehendi queat, siue is secunda eleuetur sorte, siue egestate premat. id enim quod casu fit, siue uirtutis, siue uitij speciẽ gerat, ordinem minime statuit: sed qua in parte mens affixa maneat spe culandum est, indéq; actiones nomi nandæ sunt. Tertium De perpetuis prognosticis adieci, cùm uiderẽ quo tannis incertas prædictiones fallacesq́; (causa equidem difficillimæ astrorum scientiæ, ac humani ingenij caritate atq; audacia) inuulgari, uolens nimirũ ex ijs quæ sub sensibus cadunt, ostendere longe certiorem esse prædictionem. Non nouas artes scientiásue propterea me allaturum nunc polliceor, uerùm earum

quæ à clarissimis uiris inuentę sunt, partē utiliorē aliquā dilucidare ac facilē reddere augereq́ nitimur. Neq́ illud à me expectetur in his opusculis, quò uarios adducam sępius autores, cùm nullam ferè autoritatem expostulem, præterquam experientia ipsa exhibebit. Quod ad stilum spectat, usus sum (id postulante operis materia) nō latinissimis uerbis & abstrusis, sed perspicuitate qua potui, id est, uocabulis plurimum usitatis, seruata illorū significatione. Nunc serenissime Rex luculentius meę erga T. M. obseruantię symbolum dare non potui: neq́ ego, ut moris est, partem aliquam tuarum laudum attingam, quòd nec idoneus sim tanto muneri, nec hactenus defuerint aut defuturi sint doctissimi uiri, qui hoc munus obeant. Quamuis, utpo

te

te qui bonorum principum exemplum iã esse inceperis, humanis laudibus non egeas, satis ex re ipsa commendatus. Me uerò tuæ Maiestati humillimè cõmendo ac dedo: quis sim, si non alij ob locorum distantiã, facilè poterit indicare serenissimæ Reginæ coniugis tuæ medicus excellens ac perspicax Iosephus Salandus, qui me iam diu familiarissimè nouit. Christus Deus optimus maximus M. T. quàm diutissimè incolumẽ ac florentem suis donis augeat ac seruet. Basileæ Calendis Febr. M. D. LIIII.

PRIMVS LIBER DE MEMOria & reminiſcentia diuidetur in capita ſeptem.

CAPVT PRIMVM

EMORIA est per quā animus repetit illa quę fuerunt. Vel, est firma animi rerum & uerborū dispositionis perceptio. Aut (ut Aristoteles opinatur) imaginatio est, quæ ab his quæ sensus deprehenderat, remanet. Platonis autē sententia, Memoria est sensus & incolumitas: nam anima sensuum officio adipiscitur quæcunq; sub sensum cadunt, indeq; opinionis origo est. Sed per mentē ipsam intellectualia animaduertit, & intelligentia fit. At memoria amissa per reminiscentiam denuo resumitur: nam cū obliuio siue memoriæ amissio duplex sit, perpetua uidelicet & temporanea, in hac quidem reminiscentia agit, de qua inferius suo loco dicetur. Sedem uerò habet memoria in occipitio in tertio uocato uentriculo, quem & puppim uocāt. Longum esset ac penè superfluum hic (ubi studeo breuitati) cerebri totius anatomē describere, quam in multorum libris uidere licet, præsertim do-

ctiſſimi pariter & diligentiſſimi Andreæ Veſalij. Dicam tamẽ aliquid breuiſſime ad rem noſtram propius faciẽs. Tres animæ operationes ſunt in cerebro, phantaſia, ratiocinatio, & memoria. Primæ duæ in duobus uẽtriculis cerebri maioribus, tertia in tertio & minori exercetur. Inter cerebri caua animalis ſpiritus tenuis purus, mundiſſimusq; uerſatur, atq; talis defertur memoriæ: quæ quidem claritate et ſubtilitate ſpiritus indiget. Quòd ſi non aperiatᷣ uia illa qua tranſit ſpiritus ad puppim cerebri, nihil homo reminiſcitur: & contrà qui uelocem habent huiuſce uiæ aperitionem, prudentes ſunt, & uelociter reſpondent, ut ſunt quidam cholerici: qui uerò pigram illam & tardam habent, pigri ſunt & tardi ad diſcẽdum atq; reſpondendum, ſuntq; tales utplurimum phlegmatici uel melãcholici, craſſisq; ac multis cibis ac potib. utẽtes. Rari quidẽ reperiuntur, qui felici ingenio, & fœcundam emoria dotati à natura ſint. ſiquidẽ ingeniũ ſubtilem et mollem cerebri ſubſtantiam, memoria permanẽtem indicat. Dicit quoq; Galenus capite duodecimo
Artis

Artis medicinalis, ingeniũ quidem ſubti lem cerebri ſubſtantiam indicat: tarditas uerò intellectus craſſam, etc. Huic functioni deſeruiens ſpiritus, à corde per arterias ad caput ſubuolat, & exterius nos cingẽte aere alitur, diuturnitatemq; conſequitur. Et deniq;, conueniunt physici omnes, Memoriam potiſſimum pollere ex bona temperatura organi ſedisue, in qua hanc functionem anima exercet. Sciendumq; quòd ſapere fit ex ſpirituum bonitate: boni uerò ſpiritus ſunt qui claritate ac motu tẽperati ſunt & ſubtilitate. Plato in Theæteto, Non recte, inquit, anima ſe habet in denſo, aut lutulento, aut molli nimis, aut duro. Intemperies autem multifariam cõtingit: nam ex utero quis tam ualidam nonnunquam contrahit, ut nõ ſolum memoria, ſed & ratio lædatur, atque ita ſtultitia fiat: cuius inter cætera ſigna, ut habet Ariſtoteles primo De Animalium natura, ſunt pręgrandes & erectæ aures. Ex prauo item uictu frequens eſt cerebri intemperatura, quandoq; ex inſalubri ambientis aeris conſtitutione: nam uetus eſt dictum, ubi ſit ſic-

cior

cior aer, ibi ferè etiam animam pruden-tiorem melioremq́ꝫ seu promptiorem: ut etiam habet Galenus in libro Quòd animi mores, &c. Quinetiam ex casu, ex percussione, ex morbo & alijs id genus iniurijs labefactatur, quorum exempla uaria & ex Thucydide & ex alijs haberi possunt: quidam ictus lapide, oblitus est tantum literas, ex præalto tecto lapsus, matris, affinium & propinquorũ cepit obliuionẽ: sui uerò nominis oblitus est Messala Coruinus orator. Ecce igitur quàm fragilis sit omnium preciosissimus hominis thesaurus. Memoria inter humanæ naturæ cõmoda, teste etiam Seneca, primum sibi locum uendicat: nam multa legere studiosis facile, multaq́ꝫ intelligere bono atq́ꝫ exercitato ingenio non difficile est: uerum ea congerere, & in memoriæ scrinio conseruare, ita ut nõ effluant, necessariũ ac præcipuũ est humanæ uitæ bonũ. Vt testat̃ Plinius libro 7. cap. 24. Cyrus Persarum rex omnes suos milites nominatim appellabat. Mithridates duarũ & uiginti gentiũ rex, totidem linguas absq́ꝫ interprete & audiebat & alloquebatur

batur

batur, nec desunt innumera penè quorũ cunq; temporum exempla præstantissimæ in hominibus memoriæ. Quibus igitur non est tam excellens memoria, labore ut eam assequantur, opus est, sine qua uix in uirum excellentem quisquam emerget: fieri enim solet, ut quãtum quisque memoria emineat, tantum eniteat et sapientia, nisi sit somnolentus atq; ociosus. Et poetæ nõ ab re sapientiam memoriæ filiam finxerunt: ac de ipsa recte scriptum est, Vsus me genuit, mater peperit memoria. Quo igitur pacto ea acquiri augeriue possit ac seruari, hoc opere disseremus. Constat autẽ cùm pluribus doctis, tum uerò Ciceroni, memoriam habere quiddam artificij, & non omnem à natura proficisci: Sic igitur & nos prius docebimus quo uictus genere, quibus'ue medicaminibus ea acquiri firmariq; possit, breuia, clara, usuq; probata ponentes: postea, de artificiosa memoria, quæ obseruationibus, locis imaginibusq; cõstat, succinctè agemus.

Caput ſecundum, præcipuas quibus lædatur cauſas, earumq; notas & curationem continet.

DVæ ſunt cauſæ principales quæ obſunt memoriæ, frigiditas & humiditas: quæ frigiditas uel ſola eſt, uel cum humiditate cõiuncta: omittemus corruptionem quæ fit à calido & ſicco intẽſis. plus tamen nocet frigiditas humiditate: ea ſiquidem confundit naturam, neq; eius opus ingreditur niſi tanquã ſubdominans inſtrumentum. Humiditas uerò retentiuæ contrariatur, quæ ſicco proportionato confortatur: nam ſiccitas ſuperflua nocet præſertim apprehenſioni, dum impedit ne inſigillentur formę. Frigidi eſt ſiſtere, & calidi mouere: ergo frigiditas impedit motum neceſſarium ad memorandũ. Retentionem uerò impedit humiditas. Deniq; cum frigiditatis filia ſit obliuio, ut & Paulus Ægineta, & reliqui tenent, dicendum ac tenendum eſt, eam magis obeſſe memoriæ, quàm noceat humiditas. Propter frigiditatẽ enim quæ humores & ſpiritus congelauit, ſpectrum ſeu ſpecies imprimi non poteſt. Quorum igitur memoria uel intellectus perit, ſomnos

nos etiam obſeruare oportet, utrum uehemẽter an modice ſomnolenti ſint, aut omnino non ſomnolenti, ſed ſecundum naturam habeant. Sic enim uincentẽ inuenies intemperaturã: nam ex multo ac profundo ſomno, humiditatem obeſſe: ex uigilia, ſiccitatem: & ex horum medio æqualitatem & bonam humorũ proportionem cognoſces. Adhæc conſiderandum, utrum excernat quippiam ex naribus uel ex ore quod à capite defluat, an aridæ ex toto uel ut plurimum huiuſmodi partes ſint. atq; antecedentium cauſarum & externarum cognitio capitis diſpoſitionẽ declarabit, quò idoneam diſpoſitioni curationẽ adhibere poſſis. Vbi dominat̃ cerebri humiditas, multa ſomni cupiditate tenẽtur, oris plurima eſt ſaliua, & in naribus oculisq; pituita frequẽs: omnes motus hebetes ſunt. Tales præſentia recordantur & nuperrimè geſta: dudum uerò facta, aut nequaquã aut difficile recordant̃: nã humiditatis cerebri eſt facile admittere & dimittere quaslibet impreſſiones.

Siccitate dominante, quæ humidita-

ti contraria eſt, ex cõtrarijs ſignis indicatur: adſunt enim capitis uigiliæ, leuitates, & rariſſima illarum ſuperfluitatum emanatio, quæ à naſo, palato, et oculis expelli ſolet: oculi ſunt caui: citò calui fiunt: aurium tum abundabit cerumẽ. Quantum uerò ad memoriã ſpectat, præſentia difficilius inſcribuntur, & inſcripta diutius tenentur: inde fit, ut quæ antea geſta ſint, facilius memorentur & reddantur, quàm quæ nuperrimè geruntur. Exemplo ſint ſenes, qui geſta ab ineunte ætate recitant ordinatim, præſentia uerò non recordantur aut confundunt. Hoc etiam contingit ſenibus: quia ex frequentatis actibus fit habitus: hinc fit ut decrepiti bene recordentur antiqua, quoniam ſæpius circa illa uel illis ſimilia conſiderauerũt: male autem noua, quòd illis impreſſio non facile fiat ob duriciam ſenſorij.

Si dominatur frigiditas, his facies albet, lumina languent, uenæ inconſpicabiles fiunt, ſomnolenti ſunt, partes ad caput attinentes parũ calidæ erunt, nec rubicundæ: mens erit ſtupida, uertigineq́ꝫ grauatum caput, & tardæ rememorationis

nis. Hæc qualitas, ut prædiximus, ualde officit, & animi facultates imminuit, inertesq́ efficit: nam ut calidi est mouere, ita frigidi econtrario facere: scias tamen in uniuersum, uiuentis cerebrum calidius esse aere æstiuo, ut Galenus habet in De usu partium.

At cùm uiget in cerebro caliditas, his notis facile innotescet: nam quæ circa caput sunt, calida magis ac rubicunda sentiũtur: oculos cernes uersatiles, eorumq́ uenas magis apparẽtes: Capilli in lucem editis statim oriuntur, nigri, robusti, crispiq́ fiunt: breuibus somnis nec profundis cõtenti sunt: motuum uelocitas & recordationis inest. Si uerò auctior sit & facta innaturalis caliditas, uigiles erũt. Hic nimius calor animales spiritus excoquit, in fumosq́ ac fuligines diripit, & succos generandis spiritibus aptos torrefacit. Qua de re felici uel tuta memoria destituuntur.

Si uerò duæ qualitates adiungantur, signa earum tãta proportione cognosces, quanta istæ qualitates aut intendentur, aut remittentur: nec difficile fuerit iudi-

cium ex præmiſſis, ut ſi fuerit caliditas & ſiccitas extra temperiem, aderit permixtio ſenſus, uel phrenitis iuxta intẽſiorem gradum qualitatum.

Quo ad curandi rationem, uictus primo pro cauſarũ uarietate mutatur, ut infra dicemus. Annotandũ uerò prius eſt, obliuionem à natura reportatam, non facile remoueri poſſe, nec quæ à cauſa calida & ſicca fuerit, ſano in cæteris corpore. Hoc etiam interdum euenit, ut pręter conſuetudinem ſit diminuta uel abolita memoria: tunc timẽdum eſt de peiori ægritudine, niſi ocyus ſuccurratur, ſcilicet Lethargia, Epilepſia, Apoplexia, Paralyſi, cæteriſq; id genus quæ à phlegmate in cerebro fieri ſolent, pro quibus ad medicos confugias. Si etiam ob extremam ſenectam memoria perierit, fruſtra laborandum admouendis ſcilicet remedijs, non eſt: ſed tantum conueniente uictus ratione contentos eſſe oportet, denturq; cibaria & linctuaria humectantia & reſtaurantia ſiccitatemq; arcentia.

Si propter uehemẽtes purgationes cęteraſq; immodicas inanitiones, uel à ſiccitate

citate, memoriæ noxa ſuperuenerit, uictu tantum reficiente ſuccurrere oportet; corroborato ſiquidem corpore, collectiſq; uiribus, memoria reparatur. Cibi conferent igitur ſucculenti & boni ſucci, qui facile concoquantur in uentriculo: uinum ſit rubrum, maturum, dilutum: exercitia moderata & citra fatigationẽ: caput clemẽter fricetur: prolixe dormiant: molliter cubẽt: tepidæ aquæ balneis utantur: ſudationes uitent: capiti abraſo epithemata infundantur, uel fomentationes, ex decocto florum chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, ordei decorticati: aut ex lacte recens mulcto: inungatur oleo ſuſino, amigdalino, dialtea, butyro nõ ſalito. Sumãt cõſeruã boraginis, bugloſſi, cortices citrei conditas, & ſimilia.

Si à frigida cerebri intemperie ſola ſine materia malum ortum fuerit, opponatur caliditas frigiditati, & pariter humiditati ſiccitas, cum temperamento tamẽ: in caliditate eñ & ſiccitate naturali omnis æqualitatis debet eſſe proportio, ut ne quid nimis. nõ enim omnis caliditas bonã memoriã facit, nec omnis ſiccitas: ſed

quæ proportione reſpõdet temperamento, nec fluat in intemperiem immoderatam, cuius uis eſt actum propriæ uirtutis tollere. Cauendum eſt ergo ne nimis cerebrum calefaciamus, aut exſiccemus nimis. Et qui temperato eſt capite, caueat ne medelas apponat. Qui igitur corruptionem memoriæ patiuntur ex immenſo calido & ſicco, quam coniunctionem plerunq; phrenitides & deliria ſequuntur, ijs oxyrhodinum capiti infundatur, & curatio reliqua cum his quæ refrigerant & humectãt, pulchrè complebitur. Quòd ſi ex nimia frigiditate adnixa intenſæ ſiccitati fuerit, quod accidere conſueuit aut propter lõgos morbos, aut uehementes corporis labores, aut acres ualde animi affectiones, quib. naturæ uires fathiſcunt, et animales ſpiritus diſſipant̃, humectantia & mediocriter calefaciendi ſimul uim habentia, haud mediocri erunt præſidio.

Cùm autem non ſolæ ac nudæ qualitates offenſioni erũt, ſed adfuerit ſimul humorum copia, ab euacuatione incipiemus pręmittendo concoctionem conue

nientem

uenientem, ſi opus erit. Sanguinis copia uenæ poſtulat ſectionem, quæ cũ medici docti conſilio fiat: incidatur aũt humeraria, quam cephalicam uocant, ſi caput ſolum degrauatur: ſi corpus totum, aut interna, aut media. Si bilis flaua abundauerit, conſulto medico, cum educentibus bilem purget, ut cũ rhabarbaro, mãna, caſia, ſucco roſarũ, electario roſato: ſyrupo roſato ſolutiuo: tamarindis, uel aureis uocatis pilulis, & ſimilibus. Si atra bilis, præſidijs itidem cõuenientibus à peritis medicis traditis, educatur, ut ſenæ infuſione, epithimi, ueratri in fortioribus: dyaſene, pilulis indis, &c.

Quòd ſi fuerit cauſa quę penè ſemper contingit, frigida & humida, hi modi in curando ſeruentur: Et primo quo ad uictum, moram trahat quantum poterit, in aere luminoſo non uentoſo, nam uenti plurimum obſunt. Euitent quę phlegma multiplicant, omniaq́ꝫ frigida, ſimiliter & uaporoſa, ut cepe, & ſuper omnia repletio & ſatietas aut cruditas, multus potus, multa fructuũ comeſtio uitetur, cibi grauis concoctionis, ablutio cum nimis cali

da uel frigida aqua, potatio eius nimia uel uini. Conferent igitur cibi bene nutrientes, calidum & spirituosum sanguinē gignentes: ueruecina, hædina, capi, phasiani, perdices, quorum oua singulari potestate in hoc pollent, pipiones, turtures, passerculi, galeritæ, turdi, merulæ: parentur cū hyssopo, satureia, thymo, sampsuco, rore marino, garyophyllis, macere, zinzibere, pipere, cinamomo, granis iuniperi, præsertim hyeme. Animalia fugiant nuper edita, quod mucosam ac uiscidam habeāt carnem: animātis cerebrum ut pituitosum incōmodat, nisi sit gallinę, quod peculiariter & summè laudatur. Similiter fugiant medullas, gruinas carnes, pisces pręsertim uiscidos & lacunales, olera frigida, lac, caseum, præcipue multū, aut prauū: fructus humidos & horarios: acriora interdum, hyeme præsertim, exhibeantur, ut allium, puleiū, capparis remota salsedine, sinapi à Pythagora laudatū: parcè epulentur pręsertim cœnantes: uinum bibant album, aut uermiculū subrubrum'ue: aquā nisi sit cum melle uel cinnamomo aut alio cum aromate decocta,

non

non gustent. Prolixũ somnum diurnũq; auersentur, nec super nucham, uel super nimia replctione fiat: à superflua quoque uigilia caueant: debilitat enim spiritũ, ipsumq; resoluit ac caput replet. Exercitiũ fiat deambulando, & cibos præcedat, cũ fricatione etiam partium capitis (facta tamen prius cõuenienti purgatione) cum pannis asperis, & pedum & manuũ, sed moderatum: circa lacus, flumina & uliginosa loca non uersentur, austrinos flatus & pluuiosas constitutiones declinent, lucidam & altam domum inhabitẽt, caput oleis conuenientibus (ut etiam infra dicetur) ungatur. à multo uel frequenti coitu omnibusq; cerebrũ debilitantibus caueant: nam principali debilitato, nocent̃ & orta ab eo: corpus seruetur mũdũ à superfluitatibus. Si igit̃ pituita lenta ac crassa fuerit, fiet illius attenuatio, & concoctio, & præparatio ad eductionem, cum oxymelle cõposito uel scyllitico uel de quinq; radicibus, de stichade, de raphani radicib. facto, melle rosato prout opus fuerit, & aquis seu decoctis cõueniẽtibus. Ad educendã uerò præparatã materiam

exhi-

exhibeantur pilulæ uel cochię, uel ex hie ra Galeni addito modico castorei & nucis myristicæ, addatur etiã præparata colocynthis secundũ medici præsentis prudentiam: uel detur hiera magna cum nuce moschata: uel hiera Ruffi, de qua Aetius libro tertio: conueniet etiam yeralogadij, & alia quæ conueniunt dolori capitis ex phlegmate, deinde fiant etiã gargarismata, fomentationes, unctiones, sacculi, & huiuscemodi: clystere etiam si opus fuerit fiat ex respiciẽtibus caput: sternutationes fiant, ut cum pipere, struthio, seu condisi, elleboro albo, iride, & similibus. Conferũt præterea si pituita ulterius exundat, quæ saliuam mouent seu apophlegmatismi, odoramenta: cubebe masticatæ seu cõmansæ, modis omnibus auxiliantur: auribus indatur oleum castorei, lauandulæ, spicæ. rursus pro purgatione conferent hæ pilulæ etiam à proprietate: Recipe thuris masculi, mirrhæ electæ, zinziberis ana drach. 1. med. pulueris capitis upupæ drach. duas, acori scrupulos duos, hieræ maioris drach. 1. med. castorei, colocynthidis ana scrupu. med.
confice

confice cum bona terebẽtina uel cum ſe rapio de ſtichade, & fiat paſta, denturq́ pilulæ numero paucæ, ſed craſſę, ſupra leuem cœnam in lectum deſcendenti: poſſunt etiam auferri ea quæ ſoluunt, ut tantum confortent: hæ ferunt principatum hac in cauſa, & præ cæteris conferũt memoriæ. Item ad corroborandum, fiat eclicma uel linctuarium tale, uel ſimilem in modum: Rec. couſeruæ anthos, meliſſophylli, ana unciam unam, inulæ conditæ, zinziberis uiridis uel conditi, ana unc. med. corticis citrei conditæ drach. 6. dia trionpipereon, diambaris, ana unc. med. cum modico aquæ uitæ in uaſis uitreis ſemel diſtillatæ ex uino bono, uel cũ aqua melliſſæ, aut florum lilij conuallij: cõmiſce: ſumat horis duabus ante cibũ in mane drachmam unam aut alteram, & ſemi drachmam hora ſomni.

Notandum autem quòd nucha eſt cerebro frigidior, ideoq́ calida magis patitur & tolerat, frigida deterius: meminiſſe igitur oportet, ne frigefacientia quæ forinſecus inducuntur, in occiput cadant. Calefactoria itaq́ medicamenta tam ex-

tra

tra quàm intra corpus adhibēda. Extrinsecus autem inunctiones capiti ex oleo calido, idq; æstate adhibēdæ, ut rutaceo, anetino, &c. hyeme uerò irinum in quo incoctum sit serpillum uel calamentum, piper, baccæ lauri, addendo aceti modicum ad penetrationem. Vtile erit & castoreum cum oleo illitum occipiti: uel tale unguentum: Rec. olei de lateribus, de castoreo ana unc. med. radicis acori, phu seu Valerianæ, ana scrup. 1. pyretri, rutæ ana scru. med. cum cera quantū sufficiat. fiat unguentum, quo rasum occipitium inungatur: & subinde sacculus imponatur, qui recipit florum rosmarini, mellissophylli, lauandulæ, singulorum manipulū med. florum sambuci manip. unū, stichadis drach. 3. nucis moschatæ, ligni aloes, maceris ana scrup. 1. contusa in sericū demittantur formeturq; sacculus.

Linimentum aliud conferens diminutioni memoriæ & obliuioni: Recipe olei sambucini unc. unam, olei de been unc. duas, olei euforbij, castorei ana un. med. aceti drach. 3. misce, inungaturq; locus. Item oleum philosophorum uocatum à

Mesue

Mesue, occipitio inuncto, memoriã mirabiliter reparat.

Alia inunctio. Recipe radicis rutæ, buglossi, phu cum radicibus ana unc. 4. castorei duorum uel trium annorũ, linguæ auis quam semen fraxini uocãt, ana drac. duas: redigantur in puluerem & misceantur: pòst Rec. succi eufragiæ, ormini quã sclaream uocant, uerbenæ ana unc. 4. medullæ anacardi unciam unam, axungiæ ursi, quantum satis sit, fiat unguentũ liquidũ, & ponatur in uase cupri uel stanni, ut stet liquidum, nam aliter haud ualeret, ungaturq́; occiput.

Emplastrum quoque de sinapi Mesue secunda descriptione Antidotarij ualebit in affectu frigidiori: uel oleũ de sinapi. Superiora conferunt etiam absq; præuia purgatione, ut & sequẽtia, his qui frigiditate sola absq; notabili humiditate laborant. Intrinsecus quoque præter suprà narrata conferunt, uerus acorus conditus (quem calamũ aromaticũ credo, uel galangam) saccharũ, florum betonicę, roris marini, lauandulæ, spicę nardi, melissophylli, adiectis longo pipere, garyophyllis

lis, cinnamomo, nuce moſchata, & id genus aliis odoratis. Valde etiam iuuat zinziber conditum ad auellanæ quantitatē, præſertim in uentriculo frigido & humido, uti ferè eſt in omnibus uel pluribus tali cauſa & affectu laborantibus: nam reparat memoriam ſumptum mane in temporibus non calidis, horis quatuor ante cibum.

Confert non parum & hoc: Rec. thuris, cyperi, piperis longi, croci, mirrhæ, ana, confice cum melle, & ex eo omni die ſumatur drachma una horis ſupradictis, præſertim mane.

Aliud ad idem præcipue ſenibus ualens. Rec. mellis anacardini, thuris albi, cyperi, acori ueri ana partes duas, rotundi piperis & longi ana partem unam, myrobalanorum cepulorum, cæruleorum ana partes duas, cymini partē unam, mellis quantum ſufficit. datio ſit drach. 2. ſingulo mane. diambar etiam conuenit.

Prodeſt & cōfectio anacardina ſi probe conficiatur, ac poſt ſex menſes ea utaris. hæc enim acuit ingenium & ſenſum, & intellectum clarificat, mentem reuo-

cat

cat ſopitam, lethargiam curat & artheticos: confertq; dolori uentriculi & alui à frigiditate, &c. ſic uerò fit: Recipe myrobalanorum empeliticorum, belezicorũ, piperis albi & longi ana drachmas duodecim, zingiberis, mellis anacardici ana unc. unam, caſtorei, ſtyracis, garyophyllorum ana drach. quinq;, florum camæmeli, baccarum lauri, cyperi ana drach. tres, mellis quantum ſufficit, miſce in modum electarij. Datur in ſero ad modum paruæ nucis ſiue auellanæ, id eſt drachm. 1. s. cum uino calido decoctionis ſeminũ aniſi & feniculi. poteſt & mane ſumi. Caueat uerò ſumens à frigiditate, à cibis phlegmaticis, ab ira, coitu & ebrietate. Anacardi autẽ antequã in aliquibus medicinis ponantur compoſitis, debent in hunc qui ſequitur modum præparari.

Rec. anacardos ac eos tere optime in mortario, atq; in aceto fortiſſimo ponantur per dies ſeptem, pòſt lento igne in eodem aceto coquantur, quoad aceti pars tertia remaneat: tum percola fecem illam quæ in fundo uaſis remanſerit, prius aceto leuiter extra colato, eamq; colo tranſ-

missam fecem, in medicinis pone: neque enim anacardorũ fructus medicinis per os assumendis immiscẽtur, nisi prius hoc modo uel simili præparentur.

Quod si mel anacardinum facere uolueris, pone cum ipsis anacardis eo modo in aceto coctis, tantundem mellis despumati, ac simul ambo bulliant ad spissitudinem, & mel habebis anacardinum, quod in prænarratis affectibus operatur mirabiliter, si ex eo des drachmas duas in aurora.

In Sicilia dum recentes sunt anacardi ponũtur in melle prius liquefacto, & diu morantur in eo, taleq; uocatur mel anacardinum, & habetur usui absq; anacardis, & inditur linctuarijs. Si eo ex melle dentur drachmæ duæ, recuperat memoriam ex proprietate sua.

Expertus est & acorus nutritus ac coctus in melle & reseruatus, ut condiuntur nuces ac radices: similiter piper longum nutritũ coctumq; in melle & asseruatum, nam seruant & augent memoriã: dosis communis drach. 1.

Aliud expertum in forma pulueris. Recipe

cipe thuris drach.unam, cyperi, piperis, croci, myrrhæ ana drach.duas: terantur subtiliter, & per cribrum ducito, & fiat puluis, de quo omni mane dũ surgit detur drach.1.uel serò in ingressu lecti.

Aliud expertum. Recipe cimini, piperis ana drac.duas, sacchari albi drac.tres: terantur & fiat puluis, cape drach. unam omni die in mane. Aliud itidem expertum. Recipe thuris albi drach.unam, piperis longi uel albi scrup. unum, fiat puluis, qui mane totus pro una datione bibatur per plures auroras cum uncijs tribus aquæ mellis, uel decocti cinamomi modici & garyophyllorum.

Aliud æque bonum ac certum, Recipe cimini drac.quinq;, piperis noui drac. unam, acori ueri uel galangæ, cyperi, mirobalanorum nigrorum ana drach.duas, mellis anacardi (de quo supra) drac.unã, mellis cõmunis unc. 3.s. terenda terantur, & cum melle prius despumato incorporentur, & fiat conditum in pixide. datio in omni mane drach.2.

Caput tertium, quomodocunq; nocentia memoriæ præcipua ostendit.

CAuere oportet in uniuersum cruditates, tãquam rationi infestissimas, & toti corpori.

Plurima uini præsertim potentis potio pessima est: uehementer enim humectat caput, ac ferè nihil æquè obliuionem inducit, quàm superflua humiditas.

Exterior excedens frigiditas lædit memoriam, præcipue nocturna propter malam capitis cooperturam.

Caliditas intensa ualde quandoq; perturbat rationem & memoriam lædit.

Ciborum fumosorum comestio & potus, ut alliorum, porrorũ, ceparum, item casei & leguminum uitetur.

Potus post comestionem dum cibi fit concoctio eam interrumpẽs præsertim à cœna, memoriæ cerebroq; ualde nocet.

Quies superflua calorem debilitat: superfluitates retinet & aggrauat, ideoq; lędit memoriam.

Somnus cibo propinquo, antequam scilicet descenderit cibus ad uentriculi fundum, infestissimus.

Dormire calciatis pedibus, præcipue cum sotularibus, memoriam impedit, ob uaporum reflexum.

Crudæ herbæ comestę, multum nocēt memoriæ, ut plurimum.

Videre uel audire nō placētia animo: & huiuscemodi animi symptomata.

Metus perimit memoriam, uel tristitia perseuerans.

Somnus immoderatus, & uomitus laboriosus, & frequens coitus.

Acetum & acetosa omnia. Sunt qui dicant gallorum ossa exucta, ueternum adducere.

Caput quartum, iuuantia particularia præcipua enumerat.

FRuctuum stipticorum ex natura uel arte post comestionē moderata sumptio, prohibendo fumos eleuari, memoriam iuuat ualde.

Temperatorum ciborum & potus, sicut gallinarum & perdicum præcipue cerebellorum eorum temperata refectio, non tantum memoriā, sed & totum corpus confortat.

Ante cibum moderatè & conuenienter exerceri, non tantum memoriæ, sed et cæteris functionibus prodest.

Superfluitatum per intestina, per nares, per palatum, per os, aures, per urinã, per capitis frictionem cum pectine conueniens & debita expulsio, confert plurimum uirtuti memoratiuæ, si post somnũ & ante exercitium fiat.

Visorum auditorũ'ue frequens recordatio, memoriam corroborat & confirmat: nam nihil æquè aut cura augetur, aut negligentia intercidit, ac ipsa memoria: quia nisi excolas & iugi meditatione exerceas, inertia situq; corrumpitur.

Gaudium temperatum & honesta delectatio non solum memoriam, sed uirtutem intellectiuam cæterasq; uirtutes corporis etiam augmentat.

Sæpe lauare pedes in aqua calida in qua bullierint melissophyllon, folia lauri, chamæmelon, & similia, memoriæ, capiti, oculisq; ualde confert.

Abluere caput decimo quoq; die cum lixiuio in quo parum bullierint chamæmelon uel assarum, melissophyllon, sal-

uia

uia, amaracus, siue sampsucus, lauri folia, uel similia, additis in æstate rosis, memoriam corroborat & confirmat, ut in capite etiam sequenti latius dicetur.

Stare pedes post comestionē, uel suauiter deambulare, quo cibus ad fundum descendat uentriculi, multum expedit & confert, ob bonam ciborū concoctionē.

Coriandri bene præparati & saccharo inducti post cibum assumptio, prohibendo fumos ad caput ascēdere, memoriam iuuat: id præstat & Diacotoneon.

Masticatio masticis cum modico zingibere facta ieiuno stomacho, ab humiditate phlegmatica sine molestia caput purgat, indeq; præpedita confortatur memoria.

Recipe thus albissimum, tere in puluerem, pone in pura & simplici frigida aqua, bibe in augmento lunæ in ortu diei, in meridie, & solis occasu, facit bonā memoriam, acutum sensum, exsiccans cerebrum & uentriculum.

Tradit Symeon Sethi, fel perdicis arterijs temporum illitum, ut penetret, semel in mense, ad memoriam confirman-

dam prodesse plurimum.

Melissophyllon confirmat eam, & ingenium acuit, hominemq́; quocunq; modo comedatur herba facit industrium: quod etiam nasturtium in frigidioribus & segnioribus efficere potest, unde natū est in segnem adagium, Ede nasturtium. Melissa præter hæc, animi tranquillitatem pręstat soporem capiti iucundum inducendo.

Gallinæ cerebrum ingenium & memoriam iuuat, adeò ut aliquos qui delirare cœperant, resipiscere fecerit.

Semē ormini seu schlareæ domesticę fertur ad recuperandam memoriam mirabile, si in puluere sumatur cum aliquo potu, aut cibo. Item eboris limatura conducit obliuioni, si parū de ea in uino modico sumitur mane.

Item granum unum thuris albi cum lectum petis, maxime conducit solū transglutitum: nam capitis humiditatē exsiccat & uentriculi, ac ita memorię confert. facito hoc post purgationem bis terue in hebdomada, si multa adsit humiditas.

Pleresarchoticum confectio, duarum

drach-

drachmarum pōdere hora somni assumpta, uel myrobalanus cepulus conditus sumptus in aurora horis quatuor ante cibum beneq; mansus semel in hebdomada, memoriam restaurant ab humido læsam præsertim. nam roborant intellectū, & iuuentutem ferè conseruant myrobalani cepuli conditi. ita passulæ, &c.

Memineris in materia humida prius fieri euacuationes. nam materia humida plerunq; est debilitatis memoriæ caussa, ut superius dictum est.

Caput quintum, nonnulla probatiora selectaq; medica remedia composita seruantia continet, multumq; augentia memoriam.

ANtidotum mirabiliter conferens memoriæ, lethargięq; uel obliuioni: uentriculum confortat, & omnia debilitata membra ex phlegmate & frigore.

Recipe zingiberis, galangæ, masticis, cimini, origani ana drach. sex, nucis moschatæ, calami aromatici, assari, carpesiorum, id est, cubebarum, ligni aloes, maceris, seminis apij, ammeos ana drac. 2. thuris albi, garyophillorum, cardamomi, ze

doariæ, piretri, castorei, piperis longi & nigri, costi, cyperi, ana drach. tres: mentæ siccæ unc. med. terantur & puluerizētur omnia, ac cum penidiarum & mellis despumati quantitate sufficienti fiat eclicma. Cuius modus usus, ut reliquorum sit, præsertim tempore frigido uel non calido multum, & per interualla.

Pilulæ quæ languenti cerebro conueniunt, præsertim senioribus ac frigidis. Rec. succini odorati seu ambræ delectæ drach. unam, ligni aloes scrup. s. cubebarum scrup. duos: cum uino meracissimo pilulas confice quindecim, da binas ante cœnam.

Pomum odorandum pro memoria: Rec. radicum iridis drac. 1. med. seminis seseli, id est, sileris montani, stichadis ana drach. duas, nucis moschatæ drach. med. mentæ drach. unam, ambari (uulgo ambræ) thuris, calamenti, styracis, ligni aloes ana drach. med. ladani quantum sufficit, fiat pomum secundum artem.

Probatissimum experimentum ad ingenium & memoriam, quod ferunt esse Aristotelis. Re. ursi pinguedinem quam habet

habet in humero seu spatula dextra, eãq; repone in uesica ipsius ursi simul cum eius urina, & simul stent octo diebus: tum extrahe, et accipe succũ ormini siue schlareæ domesticæ, eufragiæ, berbenæ, buglossi, phu seu Valerianæ, aloes, omniũ æqualiter, & simul misce cum prædicta pinguedine super ignem cum lignea spatula agitando, quoad fiat unguentũ spissum. ex quo cum uolueris accipe quantitatem paruæ fabæ. & unge frontẽ & tempora fricando aliquantisper, & audita recordaberis.

Lixiuium pro ablutione capitis humidi frigidiq; confortatiuum, & memoriæ conferens, debet autem esse ex cinere sarmentorum uel quercus, postea intus hęc bulliant. Rec. acori ueri, stichadis, foliorum lauri, roris marini, iuæ, saluiæ, ana manip. unum. ex isto lauato caput: post uerò ablutionem aquæ uitæ modico sinciput madefacito, & sequẽti puluere asper gito. Rec. pulegij, calamenti, garyophyllorum, sandaracæ, macis, stichados, mentæ siccæ, maioranæ, ana drach. quinq;: misce & fiat puluis subtilis, & post inspersionem

nem ſuperpone ſtupã canabis. aliꝭs quoque diebus ingrediens lectum pone ſuper capitis bregmate ex puluere illo etiã illoto capite, nam ſiccat, &c.

Aliud lixiuium ad confortandum caput & memoriam. Rec. hederam muralem, rosmarinũ, laurum, ſtichadem, marrubium aut betonicam, & bulliant in lixiuio, quo caput laua. Idem ferè operantur cupreſſi nuces, frequenti uſu.

Aliud in humido capite, quo bis uel ſemel in hebdomade utendum. Rec. ſenæ, roſarum, florum chamęmeli, acori, ſtichadis, foliorum lauri, nucum cipreſſi, ſaluię, iuæ, baccarum hederæ partes æquales, hæc in hyeme bulliant in lixiuio pro lotione capitis. at in æſtate remoue ſtichadem, & roſas adde, ac aliqua myrti grana, & minus calido utere.

Optimum remedium aliud, ſed longe difficilius paratu. Rec. florum citrullorũ ſiccorum, bugloſſi, rorismarini ana drac. duas, chamęmeli, uiolarum, roſarum ana drach. 1. med. ſeſeli drach. duas, ſeminis triticis, rutæ campeſtris ana ſcrup. 4. foliorum lauri uiridium, maioranæ, ſtichadis

dis, saluiæ, florum sambuci, artimisiæ ana drach. tres: contundantur optime & infundantur in lib. 3. aquæ uitæ optimæ, & unc. 6. aceti albi scyllitici fortissimi, ac simul quiescant duobus diebus in uase uitreo bene cooperto, & postea destilla ad cineres cum suaui igne: deinde Rec. olei de terebintina destillati optimi unc. octo decim, olei de been destillati unc. octo, prædictæ aquæ destillatæ unc. uigintiquatuor. loco olei de been potes accipere olei destillati de adipe ursino, sed melius si de utroque acceperis partem mediã: si uerò neutrum repereris, recipe oleum sambucinum: adde prædictis rebus capillos hominis bene adustos, nam à proprietate euigilare faciunt, & excitant lethargicos: misceantur & destillentur in uase uitreo usque ad extractionem totius aquę, & aquam ipsam seorsum serua: deinde recipe euforbij drach. quatuor, piperis longi drach. 3. med. cumini drach. tres, thuris masculi clari unc. duas, & drach. duas, masticis, myrrhæ electæ ana unc. unam, anacardorum bene contusorum unc. 1. drach. 2. carpobalsami drach. quatuor,

pulpæ

pulpæ castorei drach.med.myrobalanorum empeliticorum drach.4.med.opopanacis unc.tres, serici crudi minutimq́ incisi drach.1.med. costi, radicum pæoniæ fœminæ, cyperi electi ana scrup.quatuor, ladani drachmas tres, sanguinis draconis, id est, gummi ita ob similitudinem dicti drach.2.med.bdellij clari drach.6. puluerizanda puluerizentur optime, & omnia iufundantur in prædicto oleo toto, & sic quiescant in balneo temperato, simul in uase uitreo bene obturato dieb. quinq́, sed singulo die arundine sicca cō moueantur miscendo, postea colentur, & optime exprimantur cum panno rudi prius infuso in aqua & bene expresso: Et oleum postea taliter expressum destilletur, uel fiat sicut in destillatione olei de ladano fit. uidelicet, primò incipe cum igne carbonum leui ad fornacē, donec leuiter ebulliendo incipiat communiter destillare, dehinc procede cum leui & pauca flamma, & quandoq́ interpolata, donec liquidum & subtile destilletur quasi totū ex appositis oleis, id quod scire poteris ex uisu, sed melius ex pondere olei

destillati

destillati: postea procede cum igne carbonũ mediocri, omittẽdo omnino flammam: & destillatũ seruetur in uase uitreo bene clauso. Demum recipe galliæ moschatæ, garyophyllorum, macis, cubebarum, nucum moschatarum, cardamomi, ana scrup. quatuor, spicæ, calami aromatici, corticum citrei exteriorum ana scrup. duos, ligni aloes boni drach. 2. med. ambari electi drach. 3. med. moschi optimi drach. 1. med. pulu erizentur omnia subtiliter, & misceantur cum toto prędicto oleo destillato, sicq; simul quiescant duobus uel tribus diebus in calore temperato, & postea iterum destillentur arte sua; & ad subtilem substantiam reducantur; seruenturq; in uase uitreo forti bene clauso cum cera, & est optimum. Vtendi modus talis est, ut prius si oportet facta purgatione totius uel capitis, eo utaris incipiendo mense Nouembri per dies quinquaginta continuos, postea semel omnibus octo diebus, postea solum quando uis memorari, capiendo illum in sero pręcedenti ante mane quo uis recitare uel concionari.

Vnguen

Vnguentum ad idem. Recipe adipis ursi, capi, gallinæ, uaccæ, & gummi hederæ, ana pondus æquale, omniaq; alembico uitreo destilla suaui igne, quo oleo unge tempora & pulsus manuũ ter in hebdomada, & rem optimam senties.

Vnguentum quo tempora unges mediocriter in tempore frigido tantummodo. Recipe talpæ pinguedinem, ursi, mustelæ castoreiq; ana, succi betonicæ & roris marini ana: ex omnibus confice unguentum, quo utebatur, ut fertur, Aristoteles.

Vt profundè memoria teneas & perpetuò, utq; uelociter apprehendas: hoc usi sunt multi magni uiri. Recip. radicum linguæ bouinæ, radicum ualerianæ, ana uncias quatuor, radicum rutæ unc. duas: fac inde pulueres subtilissimos. postea recipe succum eufragię, schlareæ siue ormini, berbenæq; ana uncias quatuor: coletur bene succus per pannum, postea misce succos simul, ambo tamen separatim, postea recipe medullam anacardorum unc. unius pondere, & fac puluerem ut suprà. Item recipe linguæ auis, id est, semen

men fraxini, & fac puluerem subtilissimum, postea misce omnia prędicta simul scilicet succos & pulueres, & accipe sartaginem terream uitreatam, & pone ad ignem, intusq; pone ex ursi pinguedine, & funde seu liquefac paulatim, & intus proijce dictos pulueres cum succis miscendo semper, apponendo de dicta pinguedine quousq; fiat unguentum subtilissimum, quo unge tempora & partem memoriæ & frontem & uerticis partem uersus nuchã: hocq; ter uel quater in anno facies, & continuabis sic ungendo, etiam prout magis aut minus oportebit. hoc enim in uirtute excedit superstitiosam artem notoriam.

Ad idem Rec. octo calices aquæ communis, foliorum hederæ, stichadis ana li. 1. med. ponãtur simul in aqua ad bulliendum ferè ad consumptionem aquæ, postea coletur beneq; exprimatũ, & intus pone modicum terebentinæ lotæ cum rosacea, postea caput laua cum bono lixiuio, & post exsiccationem unge cum prædicto liquore tempora & occiput.

Pomum odoriferum ad confortatio-

nem cerebri frigidi. Recipe ladani, ligni aloes, ſtyracis, ana drach. unam, garyophylloram, nucis moſchatæ, ſeminis ozimi ana drach. med. cum aqua roſacea, in qua nonnihil moſchi & ambari diſſolutum ſit, fiat pomum.

Ad habendam profundam memoriã, uel ſi quis eam ex debilitate uel infirmitate amiſiſſet: ualet etiam uertigini. Rec. roris marini, id eſt, libanotidis, boraginis, chamæmeli, uiolarum, roſarum ana unc. unam, ſtichadis, foliorum lauri, maioranæ, ſaluiæ ana unc. duas: omnia incide & pone in optimo uino, & poſt diem deſtilla per alembicum uitreum aut uitreatũ, & deſtillatũ ſerua, in quo pone terebentinæ odoratæ lib. unam, thuris albi uncias octo, maſticis, myrrhę, bdellij, anacardorum ana unc. quatuor: omnia tere, & dimitte ſic ſtare per dies quinq; cum deſtillatione cooperta, poſtea deſtilla in tantũ cum igne fortiori donec ex eis oleum habeas, quod ſerua bene clauſum in ampulla uitrea bene cũ cera & pergameno obturata. modus uſus talis eſt, Recipe ex eo quãtum caperet cortex auellanæ per os,

& unge etiã partes memoriæ, scilicet occiput & quasuis partes iam dictas, optimum experieris.

Possem hic plura etiam utilia remedia aggregare, sed hæc sufficient, & uiã struent alijs pro occasione parãdis: nam breuitati studui, & meliora ex bonis selegi, nec penes me, ut nec Christianũ decet, latere uolui: plura & non spernenda composita reperiet quicunq; apud Antoniũ Fumanellum medicum Veronensem, in opere suo De cõpositione medicamentorum, &c. Hic ea non transcripsi, ne actum agerẽ, quamuis meis aliqua ex parte consonent illius nõnulla. eligat quisq; quod sibi cõueniens sit: & qui nescit, medicum consulat doctum, memineritq; nihil sine labore fieri aut parari dignũ laude. nam omnia proposuit labori Deus: nec sunt spernenda media illi qui finem assequi desiderat: cũ nec iuxta physicos, ex extremo ad extremum perueniatur sine medio conuenienti.

Caput sextum, philosophica consilia, canones, & reminiscentiæ præcepta narrabit.

VT Aristoteli placet, duo sunt memorationis actus, memoria scilicet & reminiscentia: quanquam reminiscentia respiciat ea quorum sumus obliti, sitq́; extimatiuæ seu cogitatiuæ uirtutis officium, non principaliter memoratiuæ, ut Auerrhous & Albertus in suis tractatulis uoluere: uel dicas facultatem illam reminiscendi esse mentem & intellectũ, ut Themistius uoluit: quoniam nulla facultas uidetᷓ discurrere, nisi intellectus. hæc autem sine obiecti præsentia in homine solo est: nam cum obiecti pręsentia etiam in brutis reperitur, ut Aristoteles innuit, & in cane uenatico satis patet: diciturq́; sensus phantasticus.

Memoria uerò est retentio imaginum prius ab anima perceptarum, quæ tamen neque utilis est nisi & omnes retineat, & eo ordine quo eas concepit, reddat. non est autem præsentiũ neq; futurorum, sed præteritorum tantum, ut inquit Aristoteles. Memoria rursus & reminiscentia, quamuis eidem subiecto generi compe-

tant, differunt tamen aptitudine, quoniã bene reminiſcentes, cõmuniter male memorari conſueuerint. tempore item memoria ſemper reminiſcentiam præcedit: nõ enim quis reminiſci poteſt niſi ex his, quorum habet memoriam. hæc etiã multis alijs animalibus conceſſa eſt, illa uerò ſolis hominibus: nã cum reminiſci ſit uelut ſyllogizare, id eſt, ex notis ad ignota deuenire, hoc uerò proprium ſit hominis, inde fit & reminiſcentiam hominis eſſe munus, ut ſuperius innui.

Ad memorandũ quatuor motus concurrunt: primus eſt motus ſpirituum qui à cogitatiua ad memoratiuã figuras aut ſpecies tranſportant. Secundus eſt pictura fixioq; figurarũ in ipſa memoria. Tertius eſt reportatio à ſpiritib. à memoratiua ad cogitatiuã ſeu ratiocinatiuã. Quartus eſt illa actio quæ cogitatiua recognoſcit, quæ propriè eſt memorari. Dicimus etiam quòd actus memoriæ uel reminiſcentiæ ſupra tres res quaſi tria obiecta per ſe cadit, uidelicet ſupra rem alias apprehenſam, ſupra actum quo illa res aliàs apprehenſa fuit, & ſupra tẽpus determi-

 natum

natum uel indeterminatũ in quò apprehensio illa fuit.

Ad cuiuslibet harum rerum defectum necesse est deficere etiam memorationẽ. Quapropter etiam bene memoria sic definietur, quòd sit apprehensio in anima existentium specierum, cum indagatione & inquisitione: sed de his in primo capite iam dictum. Nunc de artificiosa memoria dicere instituentes, quæ oporteat de se præstare uolentem memorari, præscribemus. Erunt aũt pro nunc præcepta uiginti, sed breuibus uerbis complexa.

Primum iudicato (hoc & similia sint dicta iunioribus studiosis) studia quæ sequeris omnium præstantissima: & te felicem si consequeris sapientiam, & sapientem audias preceptorem, quem etiam cogaris admirari: plurimum enim memoriæ conducit, si quæ aut leguntur, aut audiuntur, cum admiratione ac uoluptate incidant.

2 Eam scientiam iudicato difficilem & perpaucis bene cognitam: quia inde oportet ingenium assurgere: & id utile est memoriæ.

Attentè

3 Attentè & accuratè audias preceptores: similiter si legeris facias, ad studium omnes animi uires congregando: ille enim est docilis auditor qui attentè paratus est audire: nam ex diligenti attentione maior fit motus, ac impressio firmior. Vnde Terentius: Vbi intenderis ingenium ualet.

4 Cum multa sis collecturus, quantum fieri potest ad paucitatem breuitatemq; reduces: aliter enim addiscens, aliter memoraturus procedit: nam qui addiscit, genus in species secat usq; ad specialissima: qui uerò uult memorari, multitudinem in unum, uel saltem in pauca redigit.

5 Ordo ante omnia diligatur in diuisione corporis in membra: sic tractatus in capita, & capita in conclusiones secabis.

6 Singula sæpe repetenda, ita ut cum unum caput & sequẽs pariter didiceris, & primum & secundum rursus animo repetes: & cum tertium didiceris, rursus à primo inchoãdum erit, & sic successiuè.

7 Complexurus multa, membratim secabis: ne diffusa multitudo memoriã confundat. Vnde poeta ille: Scire si uis hanc

rem, tota ſit ſeparata minutim.

8 Sit tibi frequens & diuturna de eadē re cogitatio, uel cum alijs diſputatio, uel alteri declaratio. ex frequentatis enim actibus generatur habitus, qui eſt memoria. Nec te à diſputatione deterreat erroris timor: nam tenacius retinebis quod didiceris cum rubore. unde Seneca: Memoria nihil perdidit, niſi quod ſæpe non reſpicit.

9 Conare ut intelligas quæ uolueris memorari: neq; ita curandum eſt ut multa legas, q̃ ut multa intelligas: aut pauca multum legas, eorum præſertim qui non nugis chartas implent.

10 Caue ne obſint memoriæ literæ, ne ſcilicet illa quæ ſcripſeris in memorabilium libello, ea ueluti certa & alligata tenens, cuſtodire deſinas, & ipſa ſecuritate fidens, è mente dimittas. Clarum eſt in hoc Antiſthenis Athenienſis exemplū, qui amico cuidam deploranti quòd commentarios ſuos perdidiſſet: oportuit, inquit, iſta potius animo q̃ chartis inſcribere: ſentiēs librorum fiduciā eſſe cauſam, quo minus memoriam exerceamus.

11 Procuranda eſt cibi concoctio, & quæ obſunt memoriæ fugienda ſunt, & ſint in uſu quæ illi cõferunt, ut ſuprà cap. tertio & quarto dictum eſt.
12 Liberãdus eſt animus ab alijs cogitationibus, ab his ſcilicet quæ ſtudiũ non reſpiciunt: nam pluribus intentus, &c.
13 Non audienda tantum, ſed etiam uidenda ſunt quę uolueris memorari: nam ſemel uidentes magis memorãtur quàm identidem ſæpe ſæpius audientes.
14 De quibus interrogatus fueris, confeſtim ne reſpondeas, id eſt, abſque meditatione: nam ſubita reſponſio ſemper inconſulta eſt.
15 Metiri debes uires ingenij tui tuæq; memoriæ, ne ingeras illi plus quàm ſemel capere poſſit aut tenere: exemplum â ſtomacho ſumendum, quia ſi ſupra uires oneretur, inualidior fit, nõ enim concoquit: nec impinguatur corpus guloſi: ita quicquid addiſcitur, niſi retineatur, parum prodeſt: ideo ſi quantum oporteret retinere non poteris, numerum multiplicabis, & continuã imminues quantitatẽ.
16 Certas horas ſtudio conſtitues, il-

las præſertim quibus à cibo ſtomachus ſeu uentriculus erit uacuus: tunc enim ingenium uaporibus nõ obtenebratur. horæ cõueniẽtes erũt cõticinia & matutini galli cantus: curabisq́ ne aliqua ratione fortunæ, deſeras tempora ſtudio decreta.
17 Veſperi quotidie quid diſcendo lucratus fueris repetes, imitatiõe Catonis, qui quicquid die feciſſet, legiſſet & dixiſſet, in crepuſculo commemorabat.
18 Memoria eſt à teneris exercenda, ut & in iuuene & uiro promptior ſit & paratior: Quo fuerit imbuta recens, ſeruabit odorem Teſta diu. Omnia enim pueris noua ſunt: noua autem & admirabilia fortem faciunt in memoria impreſſionem.
19 Ad animi recreationẽ uiriumq́ reparationem, nõ ad obſcœna confugies, ſed mutato id facies ſtudio: remittere enim animum quàm amittere, melius eſt. Sed & ludicra Chriſtianorum debẽt eſſe ſeria. Poſt ſtudia igitur ſeria uel grauia, ad leuiora confugiendum, ut ad hiſtoriam uel exercitia muſicalia: nam uires reparat alitq́ tempeſtiua quies, ac etiam maior eſt poſt ocia uirtus. Sunt qui ludere
malint

malint, quod quidem cõceditur, si ludus sit ludus, & non res seria: sitq; breuis, honestus, sine dolo uel damno aut cupiditate. Mouet ingeniũ ludus duodecim scruporum, quem moderni scaccorum nominant, sed in eo nimis sæpe adhibetur temporis & studij, quod præstaret melius collocare. Paruæ pilæ ludus, etiam toti corpori proderit: deambulatio, pręcipuè capiti. Hæc animi recreatio non sit diuturna neq; frequens, & præsertim horis studij non agatur. Reuolandũ est statim ingenio confirmato ad studia literarum, ne tempus depereat, quo nihil carius, agendumq; ut quod deperditũ est, auido studio recuperetur.

20 Ne discedas à pręceptoribus antequam deceat: plures enim scientia in summos euaderent uiros, nisi prius esse discipulos puderet, quàm sapere ualeant. Proderit & alios docere, dictare, declarare, interrogare, ac respondere: dubitare de nonnullis bonum est, modo id sine ratione non fiat.

Vltimò, inter infelices dies illum computabis, quo aliquid non profeceris didiceris

ceris'ue quod tuum esse possit: ut nulla dies sit (ut in adagio est) sine linea.

PRAECEPTA REMINISCENTIÆ.

PRimum preceptum est, ex ordine & reminiscibilium consequentia: cùm enim didicerimus ordinatim aliqua, connexione & depēdentia quadam ordinata, & de illorum aliquo obliti fuerimus, id facile reminiscemur ordine repetito: cognito enim antecedente, facile in consequēs deducemur, & deperditum inueniemus. Recte igitur dicit philosophus, Quæ bene inuicem ordinata sunt, bene reminiscibilia sunt: quæ uerò malè, difficulter in memoriam reuocantur. Facile enim gesta recēsemus, cum eo ordine in oratione collocātur quo facta sunt: quoniam sicut se habent res gestæ ad inuicē, ita se habent & in mouendo animam.

Secundum, ut uno simili in consimile prouehamur: ut, si Homeri non recordamur, Latinorum poetarum principē Virgilium memoramur: ex quo facile in Homerum Grecorum uatum primarium descendemus.

Tertium

Tertium eſt, ut aliquando contraria re cogitemus: qui enim memor erit Hectoris, reminiſcetur & Achillis.

Quartum eſt, loci ac temporis recordatio in quo res tractata eſt: locus enim & tempus facile rem adducit memoriæ. Sunt etiam tres argumentorum ſedes, à ſimilibus, à contrarijs, à propinquis.

Quintum eſt, res omnes à proprietate repetere: ut ſi ſaginati memoriam habere uelimus, ad Dionyſium Syracuſanũ deſcẽdamus uel recogitemus: qui, ut autor eſt Iuſtinus, præ ſagina uiſum perdidit.

LIBER SECVNDVS DE LOCALI VEL artificioſa memoria.

RTIFICIOSA memoria, ut inquit Cicero ſecũdo ad Herennium, ex locis ueluti ex cera aut tabella, & imaginibus ueluti figuris literarum conſtat. Sic enim fieri ſolet, ut quæ accepimus quaſi legentes reddamus: neq; multum interſit an à uertice an à calce incipiamus. Locos

cos ipſos ordinatos eſſe oportet: nam ſi in eis confuſio ſit, confundantur omnia neceſſe eſt. Multos etiam eos eſſe decet, ut multa locari eadem exercitatiõe poſſint. Cicero centum eos eſſe debere iudicat. Thomas Aquinas plures habendos conſuluit. Hos multi uarijs artibus quæſiere. Metrodorus in ſignis duodecim per quæ ſol meat, tercenos & ſexagenos inuenit locos: quòd tot gradibus apud aſtrologos ſecari ſoleat. Cicero familiarẽ domum finxit, locis diſcretam multis, placuitq; illi, ut inter locorum quinaria, uel manum auream, uel aliud quid diſcrimẽ figuremus, quo alter ab altero ſecernatur: in eisq; immobilem ordinem haberi, ut ſemper dextra ingrediamur & egrediamur. Quidã nõ ignauus autor, ex animalib. locos fingebat, & eorũ ordinẽ ex alphabeto Latino deduxit, ut à ſingula litera unius animalis nomen inchoaretur: perinde ac ſi nomina hæc eſſent: Aſinus, Baſiliſcus, Canis, Draco, Elephas, Faunus, Gryfus, Hircus, iuuencus, Leo, Mulus, Noctua, Ouis, Pãthera, Qualea, Rhinoceron, Simia, Taurus, Vrſus, Xyſtus

philo-

philoſophus (qui de his ſcripſit) Hyena, Zachęus. Hæc ſingula in quinque locos diuidebat, in caput, in anteriores pedes, in uentrem, in poſteriores pedes, & caudam: nam hunc ordinem ipſa natura porrexit: neq; confundi in eis enumerandis ingeniũ poteſt. Sic itaq; centum & quindecim locos nactus, in eis rerum memorabilium imagines ſculpebat, ac etiam in loquentis facie multa ingenio ſcribi præcipiebat, in capillis, in fronte, in oculis, ſicq; deorſum ad pedes deſcendi. Mihi uerò facillimum uidetur non modò centum, ſed propemodũ infinitos locos reddere & effingere: cùm neminem lateat ciuitatis originalis ſitus uel in qua diu habitauit. Igitur cùm per portam mens ingreditur, dum ſecantes ſe ad diuerſas regiones uias cõſiderat, dumq; amicorum domos, ædes publicas, prætoria publica repetit, miram locorum quantitatem aſſequetur. Accedet ad hoc poteſtas atria effingẽdi, in quibus quantũ libeat, numerum locorum faciet, ut inſcribi quęcunq; uoluerit poſſint. Et quia breuis atq; efficax eſt doctrina per exempla, hinc exem

pla ponam, ut res facilius intelligatur, de decem ponam exemplum, et consequenter ex proportione habebitur uel de mille. Capio igitur domum magnam & uacuam, ad quam non frequenter sed rarò ire debes, & statue primũ locum qui est apud ostium distans ab ostio per tres pedes. Secũdus locus sit ab isto distans per duodecim uel quindecim pedes: ut, uerbi gratia, sit angulus unus. Tertius locus sit a secundo distans per totidem pedes, uel duodecim: & erit fortè alter angulus, uel medium inter angulum primum et secundum. Quartus, erit angulus. Quintus, erit angulus distans per tantundem. Sextus consimiliter, & finita sala, intrabis unam cameram, atq; intra ostium immediatè signabis septimũ, deinde in primo angulo cameræ octauum, & in secundo angulo nonum, & in tertio decimum cum sua distantia. Si uis plura loca, exeas cameram, & signa sic alias cameras proportionabiliter. Nota tamẽ, quòd distantia data mediocris est & conueniens, sed si tanta distantia non inueniatur, sed minor usq; ad octo uel ad minus quinq; pedes

des, adhuc tolerabile foret. De templo ſcito tale eſſe debere quod non multum ſit frequentatum etiam à te, ne multitudi ne imaginum confundaris. Iſta loca debent eſſe ſigna memorabilia & manuductibilia, loci enim non ſunt anguli, ſed fixæ imagines in angulis ſituatæ: ſuper quibus ſicut ſuper charta aliæ pingũtur imagines delebiles, ſicut literę. Vt, uerbi cauſa, primus locus ſignatur per urinale, ponendo in eius loco urinale. Secundus ſignabitur per pixidem. Tertius per mortarium. Quartus ſignabitur per piſtillum ponendo illud ibi. Quintus per pugillare. Sextus per pedem leporis. Septimus per cribrum. Octauus per ſacculum ponendo ſimiliter ſacculum. Nonus per panem cereum. Decimus per cãnas caſſiæ, &c. Et iſta nomina oportet mẽte ſemper tenere, & loca de quinto in quintum, ut quinarij loci mẽti ſemper habeantur. de diſtantia ſatis dictum. Scito tamen, quòd uſq; ad uigintiquinque licet tranſire, nec ultra: ne fiat negatio in imaginibus. Et cõ ſimiliter dicatur de quantitate quantũ ad altitudinẽ, ne ſint multæ altitudinis, ſed à

quinq; usq; ad duodecim pedes. Et notẽtur quilibet quintus, ut dictum est de ordine. de qualitate autem ut non nimis lucidæ, nec nimis obscuræ, nec nimium frequentes. Transeamus ad imagines, quæ sunt res collocandę: debent ita imagines nobis notæ in istis locis collocari cũ motibus talibus, ut per eas ualeamus memorari. Verbi gratia, uolo memorari de uiginti nominibus, sic faciam: in primo loco imaginem Petri mihi notissimi locabo, cum urinali in manu pleno urina quã fundet super Iacobum mihi notissimum: & ex isto actu notabili, horum duorum memorabor: & sic duorum nominũ memoriam mihi fecero. In secundo loco ponam Martinum mihi notissimum (nam oportet imagines istas esse notissimas, ut cito in memoriam recurrant) qui ponet digitum suum in pyxide & extrahet unguentum, quo cum digito orificium unget ani Henrici mihi notissimi. In tertio ponam Andream mihi itidem notũ, qui cum manu ex mortario extrahet emplastrum quod ponet super faciem Francisci, uel alios ridiculos actus fabricando, ex

ex quibus memoria de talibus nominibus confirmetur. Et ita pariformiter procedatur in aliis.

Similiter si recordari uoluero alicuius cum suo actu, illum imaginabor cum re illius actus: ut, si recordari uelim alicuius comedētis ficus, tunc imaginabor quòd cum ficu aliquid solatiosum faciat uel stupendum.

Si argumenta recordari uis, capias substantiam argumenti, & ipsam tantum locabis, quia totum argumentū haud posset locari, sicq; de aliis rebus suo modo.

Rursus de figuris etiamnum disseramus his quinq; præceptis.

Primum est, ut aut risum moueat figura, aut misericordiam, aut admirationem: facile enim inuenitur figura quæ affectū animæ conuertit. Exemplum huius est, si in ore asini rabidi caput Antonii constituam morsibus ferè confringi, cruorem effluere, auxilia petere, ac passis palmis uociferare: nam fieri non poterit, ut cum uoluero, non uideam hunc oculis mentis meæ, & reddere Antonium nesciam repetenti.

Alterum eſt, ut aut ſimile per ſimile, aut per contrariũ figuremus, aut per proprietatem. Primi exemplum eſt, ut ſi nomen Galeni ſim locaturus, alicuius illuſtris medici nomẽ ſcribam, cuius quoad fieri poteſt, aut par ſit, aut paulo debilior autoritas. Secũdi exemplum eſt, ſi idem per indocti medici nomen conſcripſero: ſi Therſitem per Achillẽ, & bonum pro malo: informem per formoſum annotauero. Exemplum tertij eſt, ſi Ouidiũ Naſonem, per magnum naſum: Platonẽ per humerorum latitudinẽ: Criſpum per anulatos capillos: Ciceronem per Gelaſinũ ſculpſero.

Tertium eſt, ut à tenellis annis aſſueſcamus locare, & cum quotidiana exercitatione creſcamus: quanquã etiam adultis prodeſſe poſſit ipſa doctrina. Efficacior fit habitus, ſi quæcunq; aut dicturi aut facturi ſunt ſic locent: quæcũq; etiam inter fabulandum audiant: Sic pingant mores, geſtus, temporaq; ſculpant: Sic enim breui tempore fient exercitatiſſimi. Ludere etiam prodeſt alterum cum altero, illum uincere qui plura clarius, ordinatius

natius, ueslociusq; retulerit.

Quartum est, ut omni quinario rerum signandarum repetamus à principio quęcunq; signata: solet enim repetitio ualde conferre.

Quintum est, ut quæ non sunt simplicia, ea per componentium similitudines statuamus, uerbi causa: qui memorari uoluerit huius enunciationis, Cicero cum Hortensio disputat, Cicer legumẽ in horto finget, qui de horti sterilitate conqueratur: sic enim & cicer Ciceronem, & hortus Hortensium, & querela disputationẽ repręsentat. Sic autem seruari solent & legum capita, ut si locanda illa lex sit, Publicati testamẽti fides, effingamus dicam testamentalem patentem, cui quispiam cœnum iniecerit: & eius fides aboletur. Ecce publicati semel testamenti fides relegi poterit. Verùm hæc facilius fient, si adsit doctrina & rerum memorandarum cognitio, neq; desit consummata & inuicta exercitatio, cùm exercitatio possit omnia: ita & medicus medicinalia, & iureconsultus plebiscita facilius recordatur.

Locus igitur tabulis (in quibus anti-

quitus multa ſcribebantur) comparatur: imago autem ſcripturæ: nominum recitatio, lectionis aut rerum lectarum recitationi. Locus eſt pars uicaria memoriæ & inſtar illius capax. multiplicaturq́ per antrorſum & retrorſum, per dextrorſum ac ſiniſtrorſum, per ſurſum atq́ deorſum, aliquid addendo uel diminuendo: multiplicatur etiam menſurando longũ, tranſuerſum & mediũ. Locorum regula breuiter & hæc ordine eſt, ut primò ſit locorũ inuentio (de qua ſuperius dictũ eſt) deinde ordinatio, meditatio, diſtantia, fictio, ſolitudo, mediocris lux, diſſimilitudo, quantitas, loci quinti ſignatio per manũ auream uel alterius metalli, illiusq́ uariatio, ne ſimilitudo confuſionem pariat.
Imagines ſunt ſimilitudines rerũ in mente conceptarum, ſiue ſimulachrum ſimile ex toto uel ex parte rei cuius recordari uolumus, imò pro ipſis rebus collocandis accipiuntur. Sunt uerò in duplici genere, ſcilicet aut notæ aut ignotæ: notarũ quædam animatæ, aliæ inanimatę: & tam animatarum quàm inanimatarũ aliæ ſimplices, aliæ compoſitæ. Illud rurſus non obli-

obliuiſcaris, quòd in collocandis imaginibus ſuper locis, ſemper res locanda eſt cum actu ridiculoſo, uel admiratiuo, uel crudeli, uel alio modo inconſueto: nam ridiculoſa, crudelia, iniurioſa, admiratiua, excellenter pulchra, uel turpia, immutant ſenſus ac melius excitant memoriã, cũ anima circa talia multũ aduertat. Variant quoq; imagines per tranſpoſitionẽ literarum, & per tranſſumptionem: ut ſi uelim Romam recordari, ponam deum amoris, qui uocatur amor: & pro tyranno lupum rapacem. Sufficit itaq; nos methodum oſtendiſſe, quam qui ſequetur, haud difficilè, modò exercitatio accedat, multorum ac uariorum ſibi pro occaſione debita, recordationem certam pabit: ignaui autem & ocioſi torpeant, quibus omnia inſenſa ſunt.

Vltimò, epilogi uice ac ueluti colophonem addam quę ſcribit Eraſmus Roterodamus lib. 3. Eccleſ. Ad natiuæ memoriæ uim natura felicem, accedat intelligentia, cura, exercitatio, & ordo. ad memoriam confirmandã nonnihil opis pollicentur & medici, & ſecundũ hos Marſi

 lius

lius Ficinus: ſed præter ea quæ diximus, plurimũ cõfert perpetua uitæ ſobrietas: nam crapula & ebrietas, ut ingeniũ hebetant, ita memoriã prorſus obruũt: officit etiã curarũ uarietas, & turba negociorũ. officit & tumultuaria diuerſorũ uoluminum lectio. Hanc præcipuã arbitror cauſam cur ſenectus ſit obliuioſa: ꝙ ea uis animi multitudine rerũ obruit͛. officit memoriæ pudor immodicus, auditorũ nouitas, & anxia cura: pudor & nouitas uincitur aſſuetudine. Anxiũ ſtudiũ officit ad hoc ipſum ꝙ impendio affectat. Alibi ſic inquit: Optima memoriæ ars eſt, penitus intelligere, intellecta in ordinẽ redigere, poſtremò ſubinde repetere quod meminiſſe uelis. Hactenus Eraſmus. Si uis igit͛ rerũ bonarũ pollere memoria, diligenter curato, ut eius quod ediſcendũ eſt, certã intelligas rationẽ. Ratio enim eſt indiſſolubile ueritatis & memoriæ uinculũ. Ob hoc forſitã Plato inquit, quod bene intellectum eſt ſemel, obliuioni omnino tradi nunꝗ poſſe. Ea quoꝗ memoriæ tradẽda ſunt, quæ nõ ſolũ utilia ſunt, ſed & iocunda. nã alimẽta quæ ſuauiſſimũ saporẽ affe-

runt

runt, facilius in naturã noſtrã tranſeunt atq; cõuertunt: & quo auidius quid hauſtum eſt, eo diutius retinet. Adde his, quod obſeruandũ omnino Ariſtot. & Simonides arbitrant, ut certus quidã in ediſcendis ordo uel inſit, uel ſaltẽ excogitet. Ordo in proportione quadã & cõnexione cõſiſtit. In his aũt quę ordinata ſerie digeſta ſunt, ſiquid unũ acceperis, reliqua cõtinuò neceſſaria quadã uel naturæ uel artis cõtinuatione ſequuntur. Obſeruandũ inſuper, ut ſæpenumerò, quæ didicimus, meditemur: ſic enim alimẽta animi cõcoquuntur, & quaſi cõuertuntur in animũ. Confert etiã quamplurimũ ſiquis eleganti oratione cantuq; ſuaui, quæ memoriæ mãdauit ſæpe recẽſeat, ut dictũ ſuprà eſt. Voluptas enim rerum condimentũ eſt, amoris eſca, incitamentũ ingenij, uoluntatis pabulũ, roburq; memoriæ. Purgãda eſt etiam anima à malis, ut impleatur bonis: orationeq; ad Deum fideli petendus eſt ſpiritus ſapientiæ & ſciẽtiæ per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cũ patre & ſancto ſpiritu ſit honor, laus & gloria ſemper.

DE PRAEDICTIO NE MORVM NATVRARVMQVE hominum facili, cùm ex inspectione uultus, aliarumq; corporis partium, tum aliis modis.

Opusculum in 23. capita diuisum.

AVTORE GVLIELMO GRAtarolo medico Bergomate.

De physiognomia in uniuersali. Cap. I

OMNIBVS animalibus commune est agere uel pati ab inclinatione naturali, quæ ut in brutis impetus, ita in hominib. propẽsio dicit: ut in cholerico est ad iram inclinatio, in melãcholico ad metum, in sanguineo ad iucunditatem, in phlegmatico ad segniciam. Inclinationes ergo istæ in hominibus morum atq; affectuum semina dicũtur, quoniam ratione regulari possunt: in brutis uerò mores & affectus, quoniam sensibus

bus & appetitu uiuunt. Ex quibus patet Physiognomiam scientiam esse necessariam, quo per ipsam prædicimus aptitudines naturales ad affectus uel mores: quo uerò per ipsam prædicimus affectus uel mores actuales, nec est sciẽtia necessaria, nec firma: uerùm quia homines plerunque uiuunt sensu, & non nisi sapientes uiuunt ratione, ideo physiognomia est scientia prędicendi mores actuales & affectus ut in pluribus, quoniam plures appetitu & sensu uiuunt quàm ratione. quã etiam ob causam Bias Prienæus dicebat plures esse malos quàm bonos: quoniã plures appetitu quàm ratione mouẽtur: atque, ut inquit Aristoteles, à medio pluribus modis delinquitur, acceditur uerò non nisi uno modo. Duo autem sunt signorum genera: aliqua quæ à qualitate elementaria sumpta, animi affectiones significant, ut thoracis pilositas, quæ iracundiæ est indiciũ, ex corde calido. quædam à proprietate, ut capitis in dextrum declinatio, quæ signum est cynædi, nec ex causa calida aut frigida, sed ex proprietate colligitur. Peripatetici uerò (ut Aristoteles

stoteles secundo Priorũ) supponunt nullam homini inesse aliquã affectionẽ, aut aliquem morem à natura, quin illum in corpore comitetur signum per quod illa passio aut mos possit significari. Ac licet anima quo ad intellectum sit à corpore eleuata, quo ad alias tamen partes & potentias est à corpore comprehensa.

Quamuis quoque hominum aspectus non differant specie essentiali, differunt tamen specie accidentali. Sufficit autem pro differentia morum, accidentalis aspectuum differentia. Si quis autem illud Ioannis septimo obijciat, Nolite iudicare super faciem (seu aspectum) sed rectum iudicium iudicate. Respondeo dictum illud à Domino esse in illos qui ex prauis affectibus arrepti, non ex re & causa iudicium faciunt, sed ex personarũ acceptione, hominumq́; odio uel contemptu alienantur à rei ueritate: quod fugiẽdum est tum aliàs, tum maxime ubi de cælesti doctrina agitur. Hoc etiam est super faciem (ut suprà dictum) iudicare ac falli, si quis uultispex aliquẽ ex natura hilarem, quẽ aliquando contingat casu aliquo uitam

tristem

triſtem ducere, ſic eum natura triſtẽ cenſeat, qui tamen natura hilaris eſt, uel ecõuerſo. Sciendum etiam duplices fore paſſiones, uidelicet naturales & accidentales: accidẽtales ſunt quæ animæ inſunt, & ex eo quòd animæ inſunt, nulla fit in corpore mutatio, ut artis & ſciẽtiæ, & hæ per ſigna in corpore non indicantur. Naturales uerò, quæ cùm in nobis inſunt, aliqua mutatio apparet in corpore, ut ira, metus, &c. de quibus tractatur. Eſt enim phyſiognomia cognitio affectuũ & morum animę: mores autem & affectus ſunt in parte ſenſitiua, quæ dianœa appellata eſt, animalibusq; & hominib. cõmunis.

De capitis iudicio, ſuper magnitudinem, figuram & diſpoſitionem. Cap. II

CVm caput inter reliquas humani corporis partes omnium maxime conſpicuum ſit intuentibus, haud ab re etiam Hippocrates ex eius potiſſimum figura de totius corporis conſtitutione iudicare docet in ſexto Epidemion: quod enim iuſto plus magnum aut paruum fuerit, id uitioſum exiſtit: & qui eo præditi

ſunt

ſunt, ijs quæ ad intellectum attinent, euidenter læſa ac impedita eſſe apparent. Vt autem caput paruũ perpetuò uitioſum, ita magnum interdum bonũ, interdum etiam malignum exiſtit. Optimum uerò caput id eſt, quod exactè rotundum, & utrinque paulatim depreſſum exiſtit. Veluti ſi ſphæram exactè rotundam ex cera cõſtructam, paulatim utrinque depreſſam excogitares: nam rotundum, ut geometræ aſſerunt, eſt capaciſſimum. Caput ergo melius, in magnitudine moderatum exiſtit, & habet decentem rotunditatem quæ ante & retro eminet, parua compreſſione temperatum. Cauſa paruitatis capitis eſt paucitas materiæ: cauſa magnitudinis capitis eſt materiæ, ſcilicet ſpermaticæ, multitudo. Cerebrum ſequitur formã cranei: paruum namque ſi fuerit craneum, paruum erit cerebrum, & econtra. Cranei figura ſi corrumpitur, corrumpitur et cerebri forma. Caput hominis inter cætera animalia proportionaliter plurimum cerebri habet. Mares plus cerebri habẽt quàm fœminæ: licet effectus aliquando contrarium indicet; ſed de his quæ rarò

fiunt

fiunt,uel per accidens,nõ est ars uel scien
tia. Caput hominis iuncturas plures ha-
bet quàm cęterorum animantium,& ma
ris plures quàm fœminæ. Caput debitæ
formæ habet formam mallei, in qua pars
anterior & posterior eminẽt.Forma me-
dij uentriculi debet esse leuiter compres-
sa, & ita nobilior est cogitatiua. Forma
ànterior si depressa est,iudicium abest.Si
posterior depressa est, abest memoria,&
inest imbecillitas motus neruorũ, & per
consequens totius corporis: nam ex ce-
rebri fortitudine ostẽditur fortitudo col-
li & neruorum: similiter spatularum am-
plitudo, pectoris, hippocondriorum &
ossium. Caput non ultra condignam for
mam & rationem, adauget sensum uirtu
temq́;, & denotat in homine magnificen
tiam. Caput paruum & indebitum, oppo
situm arguit. Cùm enim caput fuerit ma-
gnum, cerebrum erit magnum: & cùm
cerebrum sit omnium sensuum principi-
um, caput si magnum sit, erit multi sen-
sus, & econtra.

Maximum ergo habenti caput non ul
tra formam, formositas & conditio bona
dènotatur. Caput

Caput magnum cum figura diuersa, & subtilitate neruorum, ac uiuido collo, & subtili, ossibusq; subtilibus, signũ est maliciæ formæ cerebri.

Caput habentes magnum præter formæ debitum, fatui sunt & stolidi, & indociles.

Caput magnũ & collum paruum, malum est: deficit enim uirtus formatiua, & materia est inobediens: inde stoliditas & fatuitas.

Caput magnum corpori proportionatum, præsertim collo, ita quòd collum sit forte & mediocriter grossum cum fortibus neruis & grossis, non extra laudem bonum est.

Caput pineatum in formam piramidis, ita quòd pars inferior sit grossa & rotunda, pars uerò superior acuta & pineata, inuerecundiam arguit, rapacitatem, et audaciam temerariam: hoc ex caliditate & siccitate cerebri est. Ianuenses utplurimum talis sunt figuræ & naturæ, & plurimi cucullati quos religiosos uocant, præsertim Bigotti & hypocritę: Phoxi etiam dicuntur à Græcis, acuminata capita habentes

bentes, ut Therſites Iliados B. Quo non deterior alter uenerat ad Troiam.

Caput magnum, cæteris ſignis ingenium denotantibus, eſt bonarum artium receptaculum: ſecus eſt cum caput magnum eſt, non reſpondentibus cæteris membris.

Caput forma decens eſt cum uentriculo anteriori bonæ formę & ſatis humido, quia apprehenſio ſpecierum fit ab humido: retentio fit à ſicco, in poſtrema parte.

Caput cum uentriculo medio aliqualiter compreſſo circa latera, denotat uirtutem cogitatiuam in componendo eſſe promptam, & in diuidendo quod apprehenſum eſt, propter unitatem ſpirituum in loco.

Caput ſphæricum, mobilitatem, inſtabilitatem, obliuionem, exiguamq; diſcretionem, paruamq; denotat ſapientiã: motus enim ſpirituum nunquã pauſat: quod in plurimis annotatum eſt Gallis, Vaſconibus, & aliquibus Teutonicis. Si enim forma capitis ſphęrica eſt, uẽtriculus medius amplus eſt, & ſpiritus eò tendentes dum amplum locum inueniunt, non be-

ne uniuntur: & sic extimatiua debilitatur, quia in girum spiritus obuoluuntur. Talis capitis homines multa pollicentur & attendunt parum: sunt importuni, auari, inuidi, de præsenti tantum cogitantes. Nihil confidas his hominibus, presertim si corpus est cholericum aut melancholicum. Hi si dominium habent, crudeles sunt & tyranni, deprædatores, & homicidæ, nisi pij sint ac deum timentes.

Caput paruum de necessitate malum: ideo & faciliter ægrotat, & intus est paruum cerebrum, & angustia uentriculorum: in quibus spiritus angustiantes, nõ operantur debitum: conculcantur enim, inflammantur, & suffocantur: ideo non imaginantur bene, non disponunt, non memorantur. Tales sunt irascibiles, timidi, & iram retinentes propter cerebri siccitatem & calidam temperiẽ. Sunt quoq; exigui iudicij & intellectus, nec possunt recte discernere: tractant falsa, maledicunt, & sunt bilingues, à quibus fugiendum est, tanquam ab hoste: ab omnibus excipe sanctos.

Caput inepté prolixum, obliquum in organis

organis, impudicitiam refert, & impudentiam.

Caput humile & planum, insolẽtiæ & dissolutionis uitium signat.

Caput in priori parte eminẽs, insolenlentiam testatur.

Caput in anteriori parte uallatum, depressum & concauum, iracundum ac dolosum significat. at qui occipitis caua demissa habuerint, pauidorum nota erit.

Caput magnum cum frontis latitudine & uultu quasi gigantis, tardum, mansuetum, fortem & indocilem denotat: refer ad boues.

Caput longum aliqualiter protensum ad mallei formam, prouidum & circumspectum arguit, quales utplurimum sunt Thusci.

Caput rectum, in medio lene & ferè planum, mediaq́ magnitudine, sensibus ingentem & magnanimum facit.

Caput ad omnia mẽsuratum, ingenio excellentem notat, & perspicacem liberalemq́.

Caput esse paruum uel magnum, intelligitur iuxta corporis dimensionem.

Caput breue, sine sensu, sine sapientia est.

Caput ex posteriore parte cõcauum, dolosum & iracundum indicat.

In quibus tempora caua utrinq; inspicies, dolosos trucesq́; iudicabis.

Ex colore corporis iudicium. *Cap.* III

NIgredo in homine ut cornu lucẽs, adustionis signum est: tam in membris quàm etiam in capillis.

Color niger, imbellem, timidum, uersutum indicat. refertur ad eos qui in meridiana plaga inhabitant: & etiam quia tales sunt melancholici, quorum proprietas est timiditas. Ægyptij uerò Æthiopes ex innato calore debili & ab extraneo resoluto, debiles sunt.

Flauus & albicans furoris & iracundiæ signum est.

Color medius inter album & nigrum fortitudinis est, quæ uirtus media est audaciæ & timoris.

Color uiridis obscurus aut niger, pronos ad iram indicat.

Ruffus corporis color, perniciosi hominis

minis ac uarijs moribus præditi, argumentum est.

Rubei ualde, homines astuti sunt: refer ad uulpes. Rarò uidi breues humiles, rubeosq; fideles. sed pios excipio.

Homines supertabescẽtes facie, ita tamen ut rubedo maior in fronte, & oculi demissi sint, uerecũdi omnino dicuntur. refer ad passionem.

Color albus subrubeus, fortes & animosos indicat: refert̃ ad septentrionales.

Color uehemẽter albus, uirtuti est cõtrarius, ignauiq; indicium: nam phlegmatici ac frigidi sunt, & ideo etiam timidi.

Color qui pallore deformatur, imbellem, timidum, eundemq; tergiuersatorẽ significat, si non ægritudo sit studium'ue causa palloris. Cum fuscior color pallori permixtus est, uoracẽ, loquacem, intemperatæ iræ atq; linguæ denunciat. Color igitur ad insaniam uergit. Aristoteles ad Alexandrum inquit, Albedo liuida uel flaua, hominis deceptiui magnum signũ est: quòd si cum hoc accidat monstruositas, erit & natura & anima diminutus: fuge ergo, inquit, eodẽ loco, Caue, inquit,

ab homine omni qui aliquo membro diminutus ac mancus est, ueluti ab inimico: quoniam turpes ac manci temerarij sunt, loquaces, & sine iudicio omnia proferentes.

Homines rubore simplici cum labiorum titillatione & narium ampliatione, signantur animosi et iracundi: referuntur ad passiones.

Color tranquillè & moderatè rubeus, docile ingenium, uelox'q; declarat.

Homo cui ea quæ sunt circa pectus & faciem rubore flammeo ardent, inflammatur ira, maniacus facilè fit ac rabiosus.

Habentes colorem flammeum uel circa, diu iram tenent, implacabiles sunt, delatores, & difficiles ad regendum dum sunt irati. Refer ad morem in iratis apparentem.

Dixit Loxus experientia se obseruasse hominem cuius nasus & maxillæ natura hepatico colore rubent, esse omni uitio horrendo affectum, ut libidine, uinolentia, crudelitate, & cæteris talibus.

Cùm uenæ ceruicis & temporum extant, & sanguinei sunt oculi, iracundum

animum & uehementē oſtendunt, non-
nunquam & inſanum.

Cùm uultus rubet, aut uerecundum, aut uinolentum declarat. Diſcernes igitur hunc ruborem oculorum indicijs, & eius conſuetudine.

Capillorum iudicium ex ſubſtantia. Cap. IIII

CApilli plani, ſuaues, manſuetudinē & frigiditatē notant et humiditatē.

Calor hominis ſuperiora petēs, & paſſim penetrans, capitis cutem perforat, & humorem per foramina educit, ac ſubtilior pars humoris euaneſcit, craſſior uerò reſidet & cogitur in capillum cute duriorem extraneo frigore, & capillus fit tā latus quàm foramē, tam lōgus quàm impetus exeundi.

Qui tarde naſcūtur, humidam indicāt complexionem, nec ſanguineam.

Si feſtinānt capilli, corpus ad ſiccitatem declinabit potius quàm ad humidum: & cùm caliditas & ſiccitas coniunguntur, capilli citius naſcuntur, & groſſiores.

Multitudo caliditatem arguit, & groſſicies multa fumoſitatem: ideo amplius

in iuuene quàm in puero: in puero enim materiæ uaporosæ sunt potius quàm humorosæ: in iuuene uerò secus: ideo contraria sequuntur ipsorum contraria.

In puero multi pili, docẽt crescentem complexionem eius ad melancholiam tendere.

Crispitudo in extremitate, caliditatem & siccitatem notat, ut in leone.

Grossicies, ex uapore grosso & abundanti. Grossi & nigri capilli Saturno referuntur.

Capillatura cõpta nimis & ornata seu prolixa tam ab arte quàm à natura, arguit homines uenereos et solares. Qui ferunt capillos positicios gratia ornatus, omnino sunt uenerei. Nam sicut mulier sua natura induens ornamẽta uirilia, thoraces, trilices, & alia id genus armorum, est de natura uiri, id est, masculina: modo simili uiros muliebri ornamẽto gaudentes, effœminatos appellamus, id est, libidinosos & pusillanimes.

Capilli in capite erecti, & pili similiter in reliquo corpore, timidos arguunt.

Directi ferum uel spissi capilli. rari, insidiosum

diosum, molles, effœminatum.

Capillorum crispitudo sursum eleuata, calidæ est complexionis.

Polemon Græcus autor inquit capillos crispos (id ego de omnino crispis intelligo, ut in Æthiopibus) hominem admodum pauidum abominabilemq; denotare: rectos (hoc alias haud est) inutilem & stolidum, mediam autẽ inter hæc qualitatem, optimam hominis naturam testari.

Capilli compressi, fronti eminentes, animum fortem & brutalem ostendunt. refer ad ursos & feras.

Capillorum asperitas, asperos uel ferinos mores denotat.

Capilli compressi, supra mediam frontem resupinati reflectentes in cerebrum, calidum, minus sapientem in bonis uirũ notant. refer ad barbaros.

Capillus ex utraque parte depressus in frontem descendens, naturæ signum est equinæ.

Capilli iuxta tempora tenues & rari, frigidum & sine uiribus hominẽ annunciant: ratio, quia ibi arteriæ magnæ: & il-

ſe locus deberet naturaliter eſſe calidus, ergo & pilorum generatio, quia fit à calido: ergo quando ibi ſunt rari & tenues, deeſt caliditas: refer ad mulieres ibi penuriam pilorum habentes.

Capilli iuxta tempora rari ſed rigidi, timidum frigidumq; profitentur.

Capilli denſi circa tempora & aures, calidum hominẽ & libidinoſum notant.

Capilli ibidem ſi fuerint ſtabiles, nigri, lutei, uiolentum indicant animum. refer ad apros.

Capilli ibidem ſi fuerint groſſi & albiores, arguunt mores indociles et indomitos. refer ad Friſones.

Capilli molles & rari utraque menſura tenues, fœmininum animum & ſanguine depauperatum arguunt: ſimiliter hebetem & pigrum. Et quando fuerint rariores magis, ſubdolum & aſperum & lucri cupidum innuunt. refer timiditati barbarorum, & Aſſyriorum auaritiæ. Aſſyrij enim extra menſuram auari.

Capilli multi groſſi atq; depreſſi cum piloſitate reliqui corporis, in puero teſtãtur melãcholiã futurã, id eſt maniã incurſurum.

Quando

Quando augentur in ætate capilli, repręsentant multam aduſtionem per naturam, quæ cauſat ægritudinem fatuitatis.

Linea ultima capillorum ſi à fronte recedat, callidũ & parui intellectus arguit.

Linea ultima capillorum ſi fronti immines, animoſum notat ac ſemiferum hominem.

Linea ultima ſi poſt ſinciput ad quod terminantur origines capillorum deſcendit uerſus ceruicem, in nequicijs callidũ, in bonis uerò inſipidum ac luxurioſum arguit.

Linea talis ex priori parte cum longe ſuperior à ceruice eſt, tardum, timidum, fœmineumq; animum profitetur, & iracundum.

Mulieres non caluent, quoniam earũ natura ſimilis eſt naturæ puerorum.

Spadones non calueſcũt, quoniam in fœmineam mutantur naturam.

Capilli in tactu criſpi corrugationi piperis ſimiles, debilitatem notant digeſtiuæ, & citam ſenectam.

Coloris

Coloris capillorum iudicium, & pilorum ubicunq;. Cap. V

SIgnificatio coloris pilorum non uerificatur pro maiori parte, nisi in temperatis climatibus. Aliquid tamẽ potest comprehendi in quolibet climate comparando ipsis homines illius climatis: ut puta in Teutonicis & Æthiopibus. Æthiopes em̃ nigri sunt, & eorũ capilli crispi ultima tortuositate: non propter hoc eorum complexio erit calida, sed hic calor & hæc crispitudo extrinseco calore nascitur, nam potius frigidi sunt uaporante calore. Teutonici uerò & Sclaui, id est Illyrij, frigidas regiones incolentes, albi sunt, & eorũ capilli flaui & plani: nec propter hoc generatim dicendum est quòd sint frigidi, imò potius eorum complexio est calida ualde, quia calor clauditur intrinsecus, ut accidit in hyeme, &c.

Albedo significat aut frigiditatem uehementem, sicut canicies: aut fortem siccitatem, sicut accidit uegetabilibus cum siccantur, quæ ex sua nigredine aut uiriditate transeũt in albedinem. Et hoc quidem non accidit hominibus nisi in fine

ægritudinum exſiccantium.

Albus capillus eſt complexionis frigidæ. Colores capillorũ præcipui ſunt quatuor, ſcilicet nigredo, rubor, glaucedo, & canicies. Regiones & aer operationem habent in capillis.

Canicies capillorum oritur defectu caloris naturalis, uel ex putrido phlegmate: et aliquando uenereos mores indicãt.

Niger capillus eſt ex cholera incẽſa ſuperabundante, uel ex cõbuſto ſanguine.

Capilli ſubnigri ſi ſint moderatè tenues, bonos mores indicãt, & bonam complexionem hominis præ ſe ferunt.

Capilli ualde nigri non plani ſed aſperi, calorem arguunt.

Capillus rubeus à natiuitate, caloris non aduſti ſignum: ſunt enim diminutæ caliditatis capilli rubei, & complexio talium hominum minoris eſt caliditatis q̃ nigrorũ capillorum, cùm rubedo ſit proxima & affinis nigredini.

Capilli rubei cum intenſione rubedinis, inſidiatorem, amentem, cholericum, iracundũ, furioſumq; abſq; ratione oſtendunt. rubei ſubalbidi, auaros mores.

Capilli

Capilli colore castaneo, rectum, iustũ, dilectum arguunt.

Aureus flauus est diminutæ frigiditatis.

Aureus ex flauo & rubeo mixtus, signum est temperatæ complexionis.

Capilli subflaui moderate tenues, Solis & Mercurij naturam notant.

Flauitas & albedo capillorũ arguit frigiditatem, sed diminutam in flauo.

Capilli flaui longi solares sunt, id est animo regali existentium.

Capilli blondi aut flaui, dominio frigiditatis subsunt, & calor in humido sopitur: refer ad pueros. Septemtrionales tamen habent propter regionem: unde notandum est, quoniam hæc solent physiognomum decipere.

Nigredo capillorum sicut cornu lucidum cum asperitate quadam & tortuositate, caliditatem cõplexionis arguit. Nigri simpliciter, timidum & auarum significant. Nam omnis timidus ferè est etiam auarus.

Color ut lucidum cornu naturæ Martis assimilatur: nihilominus capilli non sunt grossi, sed aliquantulũ subtiles, subtili-

ctilitate humorum, & nigrificantur intensa caliditate: patet in pane super prunas adusto, quia fugit humiditas.

Crura satis admodum densis pilis oblongisq; obsita, ruditati atq; agrestiori naturæ adscribe.

Cùm in residuo corporis autem est nimia pilositas, ibi Martis & Saturni sidus uim operatur suam. Tales uidemus deprædatores uiarum, præsertim quando cilia sunt ualde pilosa. cùm solum pectus pilos præfert, calidum & animosum significant.

Cùm omne corpus contectum est pilis asperis & densis, animum quadrupedis potius quàm hominis indicant. Cùm ceruix à capite capillosa est, fortem & animosum indicant: refertur enim ad leonē.

Frontis iudicium. Cap. VI

FAcies, pars ea tantum quæ caluę subiecta est, & in homine tantum.

Frons faciei pars est inter sinciput & oculos.

Latitudo frontis incipit à naso ubi terminant̄ cilia uersus cōmissurā coronalē.

Longi-

Longitudo frontis intelligiẽ per latitu dinem corporis, ut uilli ac nerui incedũt.

Per rotundam frontẽ intelliges quandam sphæricam eminentiã & promptuariam ad exteriora, et talem formã necesse est deficere in longitudine frontis.

Frons quibus magna, segnes: comparanẽ bubus. Frõs quibus parua, mobiles.

Frons quibus lata, idonei ad mouendam mentem: si ualde lata, stulti: parua discretione, & ingenio rigidi. Latam intellige cum debita quantitate longitudinis & latitudinis.

Frons quibus rotunda, iracundi, præsertim si promptuaria, & insensibiles: refer ad asinos.

Frons quib. parua et angusta, stolidi, indociles, inquinati, uoraces: refer ad sues.

Quibus oblonga, ualent sensibus, & dociles sunt, sed uehementes aliquantulum, refer ad canes.

Frons quibus est quadrata moderatæ magnitudinis, cõsona capiti, tales uirtuosi, sapientes, magnanimi: refer ad leones.

Quibus est frons plana & continua sine rugis, inflexibiles sunt & insensibiles, contu-

contumeliosi, & ualde irascibiles, id est, pertinaces in ira, obstinati & litigiosi.

Qui mediam frontē simul cum superciliis contrahit, est uili lucro intentus.

Quibus est protensa, adulatores sunt: referuntur ad passiones. & est frons protensa æqualis, quasi ultra tensa. dicitur etiam collecta frons, id est, tensa uel tranquilla, ut in canibus patet & hominibus blandientibus.

Quibus est obnubilosa, audaces & terribiles: referuntur ad tauros & leones.

Frons quasi cacumen quiddā habens & fossulas quasdam, callidi & perfidi indicium.

Medius habitus frontis inter hos decenter congruit & bonus est.

Frons quibus tristis est, mœsti sunt: & referuntur ad passionem.

Demissa & obscura, planctui prōptos facit: refer ad pauones.

Frons magna semper cum grossicie carnis, & econtra, frons parua, cum subtilitate.

Frons parua & subtilitas pellis denotat spiritus subtiles & mobiles: & econ-

tra. Spiritus autem eſt corpus ſubtile ex uaporibus ſanguinis cauſatum: eſtq; ſpiritus lator uirtutum animæ in membra ſpiritualia: atq; ideo ubi eſt humorũ groſſicies, ibi nõ poteſt eſſe bonum ingenium.

Frons rugoſa nimis, ſignum eſt inuerecundi. & rugoſitas cauſatur ex nimia humiditate, licet aliquando etiam ex ſiccitate, & iſta non occupat totam frontem, & declarat iracundiam & iraſcibilitatem, retinet iram & odium abſque cauſa, & ſunt tales litigioſi.

Habentes curtã frontem, tempora & maxillas compreſſas, amplis mãdibulis, ſtrumas contrahunt.

Quibus tenſa eſt & lucida, adulatores ſunt & doloſi, ut ſuprà dictum.

Frons in longum rugoſa, præſertim in radice naſi, arguit cogitationes melancholiæ.

Frons laxa, diffuſa uel aſpera concaua in medio cum trãquillitate cutis arridenti, uerſutos notat et auaros ac fortaſſe plenos inſcitia.

Frons ualde diſtorta, ſecordem ac ſtupidum.

Cui

Cui uelut nebula in riuum frontis est, uel in medium tanquã obstricta, iracundus uocatur: refer tauro uel leoni.

Frons demissa & tristis, animum lugubrem, iracundiam & tristitiam notat.

Frons alta, lata & longa, auget bona, Humilis frons, uirilis haud est.

Frons in tẽporibus quasi inflata grossitudine carnis, maxillis plenis carne, multum animum arguit, iracundiam, superbiam, & ingeniј grossiciem.

Curua frons eademq; alta & rotunda, stoliditatis indicium est & impudentiæ.

Superciliorum iudicium. Cap. VII

SVpercilia in ossium compage posita sunt: quamobrem compluribus senibus crescunt.

Supercilia ualde pilosa ostendunt ineptos ad loquendum, quia arguunt multam & adustam materiam: item ostendũt ineptitudinem morum & maleficorum: quia intellectus & morigeratio à temperamento tantum causatur, non ab adustione & fumorũ copia. Ex magna namque adustione semper cerebrũ calescit, et

per consequens est garrulitatis causa & furibundi moris, nullo discursu.

Supercilia densa cum multitudine pilorum coniunctorum ad nasi principiũ, signant adustionem intensam: & habentes sunt melancholici, & prauæ naturæ, impij, & aliquãdo fures & omnino deceptores, homicidæ, ac lenones, & omnia mala complectuntur.

Supercilia ad superius eleuata si ad originem nasi descendunt, & superius eleuantur ad tempora, signãt dominium calidi & sicci, & sunt callidi & malefici.

Polemon ait, Si frontis pili ad nasi medium densi demittantur, ad partes uerò quæ utrinq; existunt minime, magnanimitatis & maximæ uirtutis animi argumentum esse. Ibidem rectos pilos, timidum & dolis præditum notare.

Supercilia multorum pilorum, multã arguunt cogitationem, & multæ tristitię, cum loquela plena & crassa: tale signum aliquando reperitur in deprædatoribus uiarum, homicidis & furibus.

Supercilia si descendũt inferius à parte nasi, & superius eleuantur à parte temporum

porum, inuerecũdos & hebetes demonſtrant, et hoc propter caliditatẽ furioſam.

Supercilia rara menſurateę magnitudinis, arguunt temperamẽtum, humorum bonitatem: talia habentes, ingenioſi ſunt & ſecreta indagantes.

Supercilia longa, arrogantiam & inuerecundiam notant. Longa multorũ pilorum ſignant uirum magna meditantem.

Supercilia quando panduntur ad tempora, immundiciam ſignãt, & deriſorem ſimulatoremq́ꝫ.

Supercilia inferius à parte naſi deſcendentia, & ſuperius uerſus tempora eleuata, & ſic utrinqꝫ diuulſa, inuerecundiam, inuidum, ſtolidum, inſatiabilem, & porcis ſimilem.

Supercilia quæ deſcendunt per incuruationẽ à parte naſi, ingenioſũ in nefandis arguunt: & quando incuruantur ad lacrymale ſilueſtre, ſignant ioculatorem.

Supercilia ſi fuerint directa lineata & prolixa, malum, imbecillem, & fœmineũ animum ſignificant: refer ad mulieres.

Supercilia denſa cũ coeũt, triſtẽ maxime hominẽ, ſed et parũ ſapiẽtẽ ſignificãt.

Supercilia dependentia uel oculis imminentia, inuidum. Curuata, paruam & angustam mentem.

Supercilia arcuata adeò ut penè naso adiungantur, subtilem & ingeniosum ac studiosum.

Supercilia rara, diametro commensurata & magna, intellectum.

Supercilia arcuata, si coniungantur ad conum nasi, subtilē & studiosum notant: si autem conuexūt ibidem, tristem & parum sapientem. Si arcuositas declinat ad tempora & ad gibbositatem genarū, negligentem & fatuum.

De superciliis male dixit Michael Scotus, quem Ioannes Picus dicit esse scriptorem nullius ponderis, multæ uerò superstitionis.

Ciliorum seu palpebrarum iudicium. Cap. VIII

Cilia tegmina sunt oculorum opertoria, uenularum clausulis summis innitunt ex uapore crassiusculo. Causa paruitatis, est materia parua.

Subtilitas pilorum arguit subtilitatem materiæ, id est humorum, & dominium

cholerae

cholere:& tales sunt maliciosi,uitiosi,ma
lefici: & cæteras bilis passiones tu notabis. Et cum carnosior ille locus fuerit, ut miluorum oculi,astutia & mala caliditas indicatur. Miluorum natura est calida & rapax, & est species aquilæ ratione caliditatis,& est animal cholericum:caue igitur à cholericis non regeneratis ex spiritu sancto.

Lacrymale domesticum cum est modicũ,significat astutũ,ut tenet Auicẽna.

Cilium superius eminens inflatum magis quàm plenum, parum supra oculum declinans,insolentem & quasi uisum alligatum notat.

Cilia autem si declināt ad inferius, plenum & crassabundum ostendunt, maxime cum sunt rubore obducta, potatorẽ uinosum denunciant. Et expertus sum in pluribus tabernas frequentantibus.ratio est, quia significat debilitatem oculorum,ergo et cerebri,ergo timent uinum.

Quod si subtile retractum inferius fuerit,intātũ ut oculi obtegat albũ, denotāt humorũ siccitatẽ: quod si cõtingit in acuta aliqua passione, mortem denunciant.

Quando pili palpebrarum (à palpitando dictæ sunt palpebræ) curuantur inferius, uel naturaliter ad unam partem torquentur, mendacem significãt & callidũ.

Qui maiorem & grossiorẽ habet palpebram, longius uidet: quia conseruat lumen à calido & frigido extrinseco.

Anguli oculorum quando sunt dilatati, signant oculorum ægritudinẽ: & si habent aliquam eminentiam carnosam, ebriositatem notant, & præcipue quando oculi eminent, tunicis eorum exiccatis.

Palpebræ oculorum superiores palpebras inferiores cooperientes, longam uitam notant.

Crebra palpebrarum palpitatio, meticulosos arguit & maniacos.

Tenues palpebræ & in sanitate optimæ sunt, & mentẽ deo proximã indicãt.

Oculorum iudicium. Cap. IX

EX oculorũ indicijs Physiognomones sententias suas confirmant, quoniam signa quæ in oculis cernuntur, idola affectionum cordis sunt.

Oculorum complexio humida est, & septem

ſeptem tunicis formantur cum tribus hu
moribus.

Oculis paſſiones animæ maxime in-
dicantur, tribulatio, hilaritas, amor, &
odium, & cæt.

Oculorum colores præcipui quatuor,
niger, ſubalbidus, uarius, & glaucus.

Oculorum forma rotũda, mobilior &
perfectior et incorruptibilior, propter ca
rentiam angulorum. Oculi quaſi occulti
dicuntur.

Augulati oculi, ſuperfluitates ſæpe ſæ
pius in angulis habent.

Rectus oculorum ſtatus, probi uiri in
dicium habetur.

Oculi groſſi, timiditatem & puſillani
mitatem arguũt, quia cauſantur à magna
copia humiditatis cerebri, in qua eſt frigi
ditas quæ diffunditur per membra, & ex
tinguit ſanguinem. Ideo, quemadmodũ
ſpiritus ſanguinis facit audacẽ, ita humi-
da & frigida complexio, timidum.

Eminentes oculi timidos arguunt: re-
fer ad lepores, cuniculos & ranas.

Extenſi oculi in anteriori, ſtultum: pro
fundi, malicioſam ſubtilitatem.

Lati oculi in latitudinem corporis ten dentes, porcorum oculis ſimiles, arguũt corporis humiditatem.

Eleuatos & eminentes oculos haben tes, parum uident: quia elongãtur à cerebro eorum fonte: & tales ſunt loquaces.

Oculi in caput preſſi, acutius uident.

Oculus profundus, ſignum eſt malorum morum.

Mobilitas oculorum à caliditate eſt, et iracundiam notat, luxuriem & audaciã: refer ad accipitres & aſtures.

Immobilitas oculorum à frigido eſt, et timiditatem ac modeſtiam ſignat.

Qui cum oculis palpebras motitant, imbelles, infirmiq; animi exiſtimat Polemon.

Oculi qui clauduntur, ac denuo recluduntur, proditorẽ hominem, prauumq; denotant.

Si uerò in ipſis humor inerit, accuratũ, artiumq; ſtudioſum dixeris.

Oculi qui difformiter mouent̃, ut nũc currant nunc quieſcant, ad facinora omnia faciunt, & cogitationẽ ſcelerũ notãt: ideo tales homines peſſimi moris ſunt.

Cuius

Cuius oculi mouentur uelociter cum acuitate uisus, sunt latrones, infideles, & fraudulenti. Et multos notaui etiam à pueris, qui demum suspẽsi fuere propter latrocinia: hi tamen habent ingenium subtile, sed ad malum promptius.

Intuitus fixus, ex nimia & fixa cogitatione est, & desiderio sæpius ad decipiendum.

Qui habent intuitum ut mulieres, luxuriosi sunt & inuerecundi: nam hæc dispositio à simili complexione uenit.

Quando quis intuetur ac si puer esset, ita ut & facies & oculi quasi rideant, hic læta & diuturna potitur uita.

Oculi quasi ridentes cum residuo faciei, adulatores, luxuriosos, & detractores notant.

Oculi crocei crudelitatẽ notant & deceptionem, ut expertũ est in lenonibus, & homicidis. hic color à cholera fit prædominante & adusta.

Hominem cæsios habentem oculos concretos, ac tenebricosos, fuge quantũ licet. Cæsius in siccis oculis color, impiorum est.

Ocu-

Oculorum color qui oleæ colorem repræſentat, fortem uirum teſtatur.

Flaueſcens color oculorum, fortem et magnanimum.

Quos plurima nigredo infecerit, difficilis naturæ & fraudulentis iudicato.

Oculi parui, malum & ſtultũ denotant & puſillanimem: refer ad ſimias.

Profunditas oculorum eſt ex ſiccitate muſculos & ligamenta ſiccante, unde ſequitur contractio ad interiora & cerebrum exhauſtum.

Paucitas materię oculorum, ſignificat in humido proportionato dominium ſiccitatis & melancholiæ aduſtæ, aut ſiccitatem aduſtiuam. Et ob hoc ſunt timidi & fraudulenti ut ſimiæ ſunt, & notat experientia.

Oculi in longum ſituati, inuidum, callidum & deceptorem notant.

Naturaliter in ſpecie humana oculi ſituati ſunt, ſecundũ latitudinẽ corporis.

Oculi itaq; ſituati ſecundum longitudinem corporis monſtruoſi ſunt, id eſt, præter naturã. Et unum tantum uidi Venetijs hominem malum & crudelem: hu-

ius

ius causa est caliditas adusta, ex quo sequitur deceptio, inuidia, & desiderium malum.

Quando igitur oculi secundum longitudinem corporis positi sunt, callidum et deceptorem demonstrabunt.

Caprini oculi, id est aliquantulum uarij & turbulenti in pupilla, stolidos & fatuos arguunt.

Vaccini oculi, id est similes oculis uaccarum, crassum intellectum, dementiam, & simplicitatem notant.

Oculi parui & eminentes ut oculi cancrorum, stoliditatem & suas sequẽtes uoluptates arguunt.

Eminentia oculorũ multa obiecta repræsentat, unde sequitur ineptus discursus ex confusione obiectorum.

Sursum tendentes oculi ut boum, qui & cum hoc rubei uidenť & maximi, pessimum hominem, stolidum, stultum, bibacem, ebriosum notant: hoc autem est ex debilitate cerebri ualde humidi & discrasiati.

Oculi sursum directi, tremuli, & pallore infecti, sæui inhumaniq; ingenij, inuidentisq;

dentisq́ naturæ, & homicidæ notant.

Si quis natura oculos sursum ductos habet, is natura libidinosus est. Refertur ad apparentem morem in morientibus & coeuntibus, ut inquit Arist. in Prob.

Eleuatio oculorum per accidens est: nam causatur à nimia caliditate, cuius signum est color rubeus, ex qua est perturbatio animæ rationalis: ut uidemus in intensa irascibilitate hominum.

Oculi retorti, si ad dexteram tendunt, fatuitatem: si ad læuam, incontinentiam indicare dicit Polemon.

Si oculi uenter infra protēditur, uinosum somnolentū́q; denotat. si sursum tantum uergat, similiter.

Extensi oculi cum uultus extensione, notāt homines maliciosos & neq;: ratio, quia siccitas est in causa, similiter & caliditas: & anima calida maligna ē utplurimū.

Asinini oculi, insipientes & duræ naturæ notant homines: sunt enim siccæ & frigidæ complexionis.

Oculi in capite quasi absconsi, id est intus concaui uident longius, & arguunt suspiciosum, maliciosum, pessimæ iræ,

peruersi

peruersi moris hominẽ: at ualde memorem, præsertim iniuriarum: audacem, crudelem, fallacem, mendacem, uitiosum, luxuriosum, & cæt.

Oculi mouentes se in girum uniformiter, malos mores indicãt, & homines sceleratos, facinorosos, & uenenatores domesticæ familiæ ac pollutores: qualis Thiestes & Thereus & Medea, quorum filij etiam laniati sunt manibus parẽtum. Cùm autem modò inuoluuntur, modò recursant oculi, modò interquiescunt, ab his nondum perpetrata sunt huiusmodi facinora: uerùm in animo & in cogitatione uersantur.

Oculi habent tantas colorum uarietates, quia diaphani sunt & raræ substantię: & hoc ex aqueis humoribus est, ex quibus constant oculi: ideo spiritus uisiui ostendunt suas qualitates in oculo: ut mulier menstruosa maculat speculum, & puerulos in cunis inficit, & oculis sanis interdum nocet.

Maculæ multæ circa pupillã in oculo apparentes, malum significãt hominẽ, & deterior erit oculus maculosus si uarius.

Oculo-

Oculorum uarietas non procedit niſi à calido eleuante uapores ad oculos, & quanto maior eſt uarietas, tanto maior eſt caliditas.

Quanto maculę ſunt magis uariæ, adu ſtio eſt maior ſpiritus eleuati, unde et mo rum uarietates, & uitiorum caterua procedit: & ex magna uarietate deterioratur iudicium honeſtum & laudabile.

Qui oculos lucentes habent, ij ſunt libidinoſi. refer ad gallos & coruos.

Oculi in rubore prunæ, peſſimos & obſtinatos arguũt: igneo enim colore bi lis intenſa notatur.

Qui habet oculos mediocres declinã tes ad cęleſtem colorem uel ſubnigredinem, talis homo eſt penetrabilis intellectus, fidelis & curialis. Dicit Auicenna oculos ſimiles antimonio.

Almanſor dicit oculos meliores eſſe inter nigros & uarios, ſi non ſint radioſi, nec rubedo aut citrinitas appareat. Oculi iſti demonſtrant diſcretionem & ingeniũ: ratio eſt, quia priuati ſunt bile & melancholia aduſta.

Color oculorum cæleſtis & niger aut

charopus

charopus, præsertim ubi non sunt maculæ, ab humoribus humidis & temperatis sine adustione causatur: ex quo sequitur spiritus similis naturæ, & inde ingenium & speculatio. Charopum Latine fuluum potes interpretari, ut fuluum aurum, fuluus leo, uel flauus luteus'ue.

Varius color fit ex clariore spiritu uisibili: unde tales sunt bene nati & indagatores scientiarum.

Deteriores oculi habent maculas albas uel nigras uel rubeas uel cuiuscunque coloris: & talis homo deterior est omnibus, & mage reprobus: excipe tamẽ eos qui suffusione laborant, ex quibus probissimos & pios cognoui.

Oculi uarij, magni & glauci, si fuerint cum guttulis rubeis maxime puluerulentis, qui color cyaneus dicitur, ac nigro corrupto assimilat̃, in gyro ordinatè moti, turbatum animo hominẽ ac uitiosum designãt, uerùm audacẽ & ingeniosum.

Per oculos non semper totum, sed nigrum intellige: nigrum enim est quod enarrat.

Quibus igitur nigri oculorum super-

rubeſcunt, ij adeò iraſcibiles ſunt, ut ob iram ſtupeant & alienentur.

Obſeruauimus etiam in albo oculorũ uenulas oculorũ ſanguine plenas rubeſcentesq́ꝫ, iracundos ualde indicaſſe.

Cùm altera pupilla plus eſt maior, altera minor, iniquitatem ſignificant.

Guttulæ rubentes in oculis, ſed nõ ualde, ac potius in nigredinem uergentes, ita ut intuentibus nigreſcere uideantur, generoſi animi, iuſti, probi, & ingenioſi ſunt notulæ.

Oculi qui tanquam guttulis nitoris intus relucent, nitidos, compoſitos, gratioſosq́ꝫ ualde notant.

Oculi guttulis rubicundis omnino, nõ tamen rotundis ſed quadratis, ac ut ignis micantibus intrinſecus & inferius, & aliæ poſt ipſas ſint pallidæ, & aliæ glauceſcentes, & circuli forinſecus pupillas claudentes ſint ſanguinolenti, ſitq́ꝫ oculi magnitudo, & palpebræ & pupillæ moueãtur, ſignificant animum atrocem ultra mentis cogitationem, & domeſtici ſanguinis effuſorem, nefanda omnia perpetrãtem, et dolo ac uerſutia omnia ſubuertentem.

Tales

Tales erant oculi Ezelini tyranni.

Huiusmodi guttulæ quanto fuerint ru bicundæ & minutę, tanto maiorem iram et scelus facinorosum testantur. Maiores quidem & obscuriores hæc nefanda minuunt, sed minime tollunt. patet hoc in notulis serpentum.

Nigræ guttæ aut sanguineæ in nigris aut fuscis pupillis, maleficum & uenenarium testantur. Pallidæ guttæ, dolos, fraudes, malignitates obscuras notant.

Nota ꝙ quãto guttularũ colores sunt uehementiores, tanto sunt efficaciores.

Oculi habentes maculas albas aut nigras uel sanguineas circumquaq;, notãt deteriores homines, proditores nefarios & reprobos, nisi suffusio fuerit.

Sunt tamen oculi ut iris colorati, qui si sicci sunt, insaniam arguunt: si uerò humidi, magnificentiam & sapientiam significant, tamen cum iracundia & uenere turpi. Oculi humidi ut aqua fulgentes, hominem bonis moribus denotant.

Pupilla si nigra fuerit & claudatur ante dicta citrinitate, uel si deaurata appareat, ut dicunt medici, sanguinis flu-

xum præsignat per inferiora.

Oculi magni & supercilia longa, breuem uitam notant, ut in pluribus iudicatum est.

Oculi longi cum superciliis longis, erit doctus, sed breuis uitæ.

Qui habet albedinem subnigram in oculo, significat magnum hominẽ in honore uiuentem.

Oculi parui & rotundi, ad malum iterantes significãt, dummodo sit facies obducta pallore.

Oculi ualde mobiles & parui & palpitantes, pessimum indicant, ex caliditate.

Oculi bene mobiles & acuti, signãt furem: refer ad accipitres.

Venosi & sicci oculi, maniam futuram uel præsentem notant.

Obsiti caligine oculi, homines malis artibus imbutos arguunt & infideles ac intemperantes.

Oculi prædictis contrarij, boni: uidelicet perlucidi, nullo signo malo impugnati: ut erant oculi imperatoris Hadriani, referente Polemone.

Oculi lucidi magni luminis coruscíq;

etiam cum glaucedine & sanguineitate, temeritatem & insaniam arguunt: si uerò statum detinent mensuratū, bonum mentis habitum signant.

Oculorum mediocritas inter nigrum & uarium laudatur, etiam inter alios prædictos modos, nisi multum existant radiosi, aut ualde citrini uel rubei. At sanguine infecti, inconsultos, & ocyssime quæ proposuerant efficientes arguunt.

Oculi magni pellucidiq; nitore, iustū, docilem, prouidum & admonitorem signant, quales erant Socratis.

Oculi nimium preeminentes rubicundi & parui, mentem & linguam effrenatam, ac instabilem animum denunciant.

Oculi præeminentes & micantes, trementes & salientes, quos Græci pantomimos appellant, prauos, dolosos & uersutos testantur.

Oculus tremulus leuitatem, id est animi instabilitatem significat.

Oculi trementes, glauci, sine pudore, sine fide, sine iustitia sunt.

Mensuratę magnitudinis oculi humidi atq; perlucidi, magnanimū & magna

cogitantem ac perficientem significant: aliquando indicant iracundiam, uino deditum, latronem & cupidum extra modum: & tales erant oculi Alexandri.

Risiui & maximi oculi, hebetem, luxuriosum & improuidum notant.

In Scythia fœminæ Bithiæ uocatæ in oculis pupillas geminas habētes, & uisu perimētes si quem fortè iratę aspexerint: hæ sunt & in Sardinia.

Caui oculi arridētes, uelut insidijs constituti reputētur: præsertim si genæ supercilia & labra unà moueātur, infandas cogitationes ac dolos, præsertim si interdū palpebrę coeant et interdum se tangant: cogitationem nequissimam demōstrant etiam.

Et tristes oculi nō sunt omnino timendi: humidorum enim in cogitatione sunt dediti, & optimarum artium denotāt studia. Quod si horum supercilia & frons sint latiora cum tranquillitate cōuenientes & palpebræ laudabiles, ingenium testantur fidum, benignum ac graue.

Oculi humidiusculi horrendum intuentes, in iram propensos, acres, furiosos,

sermone & actionibus properos, temerarios ad dicendum testantur & nequissimos. Aridi uerò oculi prauos impiosq́ꝫ, cum huiusmodi exigui et cōcaui fuerint, deteriores supradictis.

Tristes oculi sed sicci cum asperitate frontis, & intensione aciei, & palpebrarum subiectione, nocentem, ferũ, nihilq́ꝫ inausum indicant relinquentē assignare.

Aridi oculi & tristioris intuitus, summæ beneuolentię hominis argumēta testantur, inquit Polemon.

Quibus ab oculis pendent tanquam lippitudines, amatores uini sunt, & caluantur, & tali dispositioni inest cerebri humiditas & lassitudo.

Quibus autem ante oculos tanquam lippitudines eminēt, sunt amatores sōni.

Lippitudo fit ex grosso sanguine ac melancholico humore ad palpebras affluente.

Lippitudines oculorum, inspecta dispositione, bibacem ebriumq́ꝫ notant, & quando fuerint cum demissione oculorum, somni amatorem significant.

Oculi magni tardos signāt: refer ad boues.

Oculus medius inter paruum & magnum, bonus.

Oculi mediocritas bonitatem puritatemq; innuit.

Oculus concauus maliciosi est: oculus eminens, fatui.

Oculi ualde cõcaui, nulla prorsus laude digni: quos autem concauos sed magnos uideris, non uituperabis.

Oculi cõcaui & exigui, dolosos hominis mores testantur, ac proditorem, inuidiaq; ac æmulatione tabescentẽ denotãt, quiq; maiori ęmulatione flagret, incredulum & sacrilegum.

Concaui risum præ se ferentes, malum cogitantem denotant.

Oculi parum concaui, magnanimes sunt: refer ad leones. amplius uerò, mansueti: refer ad boues.

Pupilla nigra, pigrum nunciat & hebetem. Pupilla in circuitu cuius apparent margaritę, hominem signat inuidum, uerbosum, timidum, & pessimũ, inquit Rasis. Latas pupillas, prauorum morum fore dixit Polemon.

Paruas etiam, prauorum & peruerso-

rum

rum. Quibus circulos qui circa pupillas ſunt inæquales inſpexeris, hi ſtolidi habendi ſunt.

Obliqui oculi cum febre acuta, ſignũ ſunt mortis.

Si diu oculi remãſerint aperti, ſignum erit ſtoliditatis & inuerecundiæ.

Oculi ualde nigri, timidos arguunt: et nunquam fallit. Etiam ad lucrum auidos notant.

Nigri oculi ignauum moribus hominem, pauidum & infidum teſtãtur. Color enim niger timorem arguit.

Oculi palleſcentes, ad dolum propenſos denotant.

Non ualde nigri, ſed ad flauum declinantes, boni animi ſigna ſunt & fortis.

Glauci aut albi oculi, timidi ſigna ſunt, & de albo non fallit.

Nigri oculi, ſplendore notabiles, prauos, doloſos, & ualde maleficos teſtantur. qui autem nigros & leniter ſubridentes habuerint, in omnem turpitudinem coguntur.

Nõ ualde glauci ſed charopi, boni animi notã faciũt: refer ad leonẽ & aquilam.

Glaucus color est propriè nocturarum (quas ideo γλαῦκας Græci uocant) oculorum color: uulgò Italicè gazoli nuncupantur à colore picarum auium, quas gazas uocant, quæ alas eo colore uariegatas habent.

Venosi oculi, maniacos testantur: refer ad capras. Venosi autem dicuntur illi oculi qui pleni sunt paruis & minutis tractibus ad modum minutarum uenarum: ex quibus color oculorũ diuersificatur. Tales ergo sunt diminutæ phantasię quę seruit intellectui. refer ad oues.

Ignei oculi, inuerecundi sunt, refer ad canes: rapaces etiam & litigiosi. Oculi ignei sunt, quando ad modum ignis rutilant, flammant & scintillant: sunt enim accensi ira, & si unum uident, duo apparẽt. Auerrois in De sensu & sensato, docet causas. Præcipuum signum iracundiæ est naturalis rubedo in uenis oculorum.

Discolorati oculi, timidos arguunt: refer ad pass. nam qui timẽt, pallent, & sunt coloris inæqualis.

Oculi læti, luxuriam notant: refer ad gallos, coruos, &c.

Oculi

Oculi & genæ ſuperrubentes, ebrios ſignant & amatores uini.

Oculi rubentes ſicci, animoſi ſunt, & in iram ueloces.

Glauci aut turbidi oculi, timoroſos arguunt, relati ouibus & capris.

Oculi mediocres & demiſſi, uerecundos & honeſtos demonſtrant.

Oculi inſtantes, ſubrubentes, libidinoſum & uoracem nunciant.

Oculi ſtantes, breues, uel parui & prominuli, auarum, lucrorum uehementer cupidum, appetentemq́ declarant. Si autem etiam frontē cum ſupercilijs ad medium contrahat, multo eſt auarior, ac lucrorum ſtudioſior.

Lupus animal eſt rapax, iracundū, inſidioſum, audax, uiolentum. Qui ad huius animalis ſpeciem referūtur homines, ita erunt: naribus obuncis, deorſum detractis, ſupercilijs cōiunctis, hiſpidis, oculis paruis, clauſis, ſubcauis, capite paruo, rotundo, hiſpido corpore, protenſis capillis, reductis ac reſtrictis cruribus. huiuſmodi homines callidi, impij, gaudentes ſanguine, ad iracundiam faciles.

Faciei

Faciei & uultus iudicium. Cap. X

FAcies eorum qui bene nati sunt talis est, scilicet mediocris in genis & temporibus, uergens ad pinguedinem. talis est uerax, amans, intelligens.

Cùm Iacob ex facie Laban eius in se odiũ deprehenderet, ad uxores suas con uersus dixit: Cognoui ex facie patris uestri, nõ esse amplius in me qualis heri fue rat. Nam uultus, sermo quidam tacitus mentis est.

Faciei lætificatio est ex læto corde, & econtra.

Facies sæpe capit & simpliciter de naturali aspectu, uultus uerò de qualitatibus animorum. Deformis aspectus est raræ felicitatis.

Facies quibus carnosa, rathymi sunt, id est faciliter cõcupiscibiles: refer ad boues. Quibus facies natura rubra est, ij & uerecundi, & hilares sunt. quibus pallida, ij sunt natura timidi.

Macilenta facies, arguit sollicitos: & aliquando proditorem.

Carnosa facies, timidos notat: refer ad ceruos

ceruos & asinos. Timiditas soror est tenacitatis.

Magna facies tardos signat. sunt enim irregulatæ materiæ phlegmaticæ: ut boues asiniq́ꝫ.

Valde ossosa facies, laboriosos, pauidos, ac frigidæ naturæ homines indicat.

Forma media, nec magna, nec parua, utiq́ꝫ conueniens.

Paruifica facies, illiberales notat.

Carnosa ualde, pigriciem, stultitiam, et grande desiderium: ideo uana desiderat & impossibilia: & tales sunt creduli, studentq́ꝫ in cōten dendo, bibendo & luxuriando, si alia correspondentia fuerint annexa, scilicet magnitudo duorū uentriū.

Carnosus in facie, est minus sapiēs, importunus & mendax atq́ꝫ uorax.

Gracilis facies facit circumspectum in operibus, & arguit intellectū penetrātē.

Equi & homines quorum facies rugosa est, ex decrepitis parentibus sunt nati. Vis enim cordis ubi hebetata est, cutim contrahit. estq́ꝫ indicium debilium membrorum principalium.

Subtilis facies notat hominem multarum

tarum cogitationum.

Faciem habens ut ebriosi, facile inebriatur & ebrius est.

Modestam et uerecundam habens, pares habet mores.

Iracunda facies iracundiam denotat: & sic de aliis.

Rotunda, stultitiam notat. Magna ualde, pigriciem.

Parua ualde, malum, callidum, adulatorem, illiberalem & timidum signat.

Deformis facies rarò arguit bonos mores. Distortum uultum sequitur distantia morum.

Longa, inuerecundum, iniuriosum, scilicet ex caliditate.

Inflata tempora uenis & arteriis magnis, iracundiã & irascibilitatẽ assignant.

Carnosa si squalida est, significat timidum & amentem.

Grossa cum maxillis amplis & rusticosa, hebetem rudemq́ naturam signat.

Facies per se rubicũda, asperos & truces hominis mores testatur: si uerò male tantummodo huiusmodi colore inficientur, ebriosum hominem iudicato.

Parua colore croceo, uitiosum, deceptorem, ebriosum signat. & hoc persæpe annotatum.

In homine facies manet, uultus mutatur: nam à uolendo dicitur.

Trux uultus ex conditione labiorum, genarum, frontis & rictus, stultum & insanientem.

Lætus & arridens uultus, iucundum arguit & libidinosum.

Tristis uultus denotat tristitiam, deductus, cogitatorem, subdolum, timidum, astutumq; adseuerat.

Sudans sæpe facies etiam facili motu, caliditatem notat, luxuriam, gulã, ac magnam comestionẽ, & inde inconcoctionem ac futuras ægritudines.

Vallata facies plus macra quàm pinguis, iniuriosum, liuidum, mendacem, rixosum, crudelem, homicidam, prẹsertim si adusto sit colore, uel liuido uel croceo.

Facies bene disposita carne, colore & suis connexis, uitam laudabilem arguit, & uirtutum copiam. Omnis uultus, cùm est plenus & crassus, ignauum significat, & uoluptatibus deditum.

Concaua facies à principio frõtis usq; ad finem menti, ut sit nasus & os in ualle, malos mores arguit, præsertim cum liuido & adusto colore. Vidimus istos esse interfectores, loquaces, prędones, fures.

Multos ego uidi propinquos infortunio, quorum aspectus celabant infortunium prius, demum ad id deformes facti fuerunt, uidelicet facies eorũ facta est turpis plus solito, cõtractis ciliis, obliquatis oculis, & id genus effectibus uariis.

Caue ne decipiaris iudicio in leprosis, quia rotundantur oculi & eminẽt uenæ.

Vultus paruus, paruum & angustum ingenium: enormis, stultitiæ & ignauiæ testatur.

Nasi nariumq; iudicium. Cap. XI

HÆc pars præ cęteris, hominis faciẽ formosam deformémque maximè reddit.

Nasus porrectus usq; ad os cũ decenti magnitudine, cartilaginem & carnositatem arguit ex calida complexione, & est signum probitatis & audaciæ.

Nares magnæ & amplæ, magnos arguunt

guunt teſticulos, & hominem luxurioſum, proditorem, falſum, audacem, mendacem, inuidum, cupidum, tenacē, et parum timidum, ac groſſi ingenij.

Naſus complexionē cordis arguit, & ex magno naſo iraſcibilitas aſſignatur.

Naſus magnus & paruus, arguit ueren da maris & mulieris qualia ſint. Veretrum magnum eſt ex groſſa materia et ca lido intenſo.

Pes tamen mulieris eſt ſignum uuluæ.

Pes longus, ſtrictus & macer, eandem uuluam arguit, & econtra.

Menſura medij pedis nudi, eſt menſura longitudinis uuluæ, in quacunq;.

Labia quoq; groſſa, groſſam pellē uel labium uuluæ groſſum teſtantur, & econ tra. Et præſertim in uirgine.

Nares ſunt naſi latiores partes, ubi reſpirandi foramina uidentur. Græcè ῥῖνες à ῥεῖν, quod fluere denotat: nam humor à cerebro per ipſos defluit.

Nares naſi, ſignant teſticulos, hoc modo: groſſæ & latæ, ſignāt groſſos & latos: ſubtiles uerò, ſtrictos et paruos. Vnde regula non fallit niſi per accidens, utputa

per ægritudines, & per tractationes, ut cinædi faciunt: operatio enim auget membrum. Ita in pluribus dextera est maior sinistra, quia frequentius uenit in opus.

Aquilinus nasus est magnanimitatis nota, similiter crudelitatis, rapacitatis & audaciæ: hoc à calido est, inde irascibiles, & uindicatiui, & facientes illicita.

Aquilinus nasus in corpore ualde cholerico, id est citrino seu liuido adusto deterior est.

Aquilinus uerò in corpore sanguineo uel huiusmodi tendente ad cholerã, non ita malus.

Aquilinus articulatus in fronte, signat magnanimos, refer ad aquilam. Articulatus in fronte intelligitur, quòd habeat eminentiam uersus frontem: Dicuntur tales esse rapaces. fit à calido & sicco, signat irascibiles, impetuosos, cholericos.

Simus nasus, impetuosos & luxuriosos arguit, pusillanimes tamẽ, quia à phlegmate & humido.

Qui breui naso ac simo sunt, fures et lasciuos iudicato.

Nasus curtus, os paruum, dentes curti

ti & grossi, sunt ab humido & frigido.
Nasi acuitas, collum longum, epiglottis, & uox acuta & pulchra, sunt temperaturæ cholericæ.

Nasus latus in medio ad summum declinans, uerbosum, mendacem, irascibilemq; significat: & tales notaui esse cum excellentia uitiorum, præsertim circa mendacia.

Nasus in extremitate acutus, mendacis est nota, litis & iracundiæ signum. Est enim à cholera.

Nasus extremus grossus rachimos notat, id est concupiscentes & abiectos: refer ad boues. Tales præsertim in re uenerea concupiscunt quicquid uident: sunt etiam irascibiles.

Nares latæ luxuriosum annotant.

Nasus in extremitate grossus, insensibiles, inuerecundos, indisciplinabiles denotat, uel segnes: refer ad boues.

Nasus in extremo acutus, irascibiles notat: refer ad canes.

Qui naso plus nimium breui fuerit præditus, accusatorem esse, ac delatorem censeas.

Valde retortus nasus, magna ex parte tum mores tum mẽtis propositum retortum peruersumq́ denotat.

Nasus obtusus rotundus in extremo, magnanimi signum est. refer ad leones.

Nasus in extremo subtilis auicularis, par rostro auium, festinos, leues et stultos arguit. idem longus & subtilis.

Nasus à fronte in os curuus & ductus, facit inuerecundos. refer ad coruos, & etiam fures.

Nasus concauus cum fronte rotunda sursum eminẽte, luxuriosos notat: ut galli. grandis nasus, probi indicium.

Nasus in extremo grossus fœda grossicie, insensibiles significat: refer ad sues.

Nasus in superiore depressus, animi imbecillitatem & stultitiam signat: estq́ signum fœmineæ leuitatis.

Nasus à fronte si mox curuus producitur, inuerecundos signat, ut coruos.

Curuæ nares, quas Græci γρίπας uocant, magnanimis attribuuntur.

Aduncus nasus, præclara mente & ingenio præditum indicat.

Nasus declinans in partes hominis la-

terales

terales, si ad unam tantũ positionis partem declinat, à cingulo uersus partem extremalem, læsionem notat. Si uerò fuerit diuisus, in utraq; parte positionis, ægritudinem siue percussionẽ ostendit: & hoc uel à causa primitiua uel antecedente.

Nasus in origine sua propè simus, liberalem ostendit: ut leo.

Nasus rubeus cum basi atq; foramine & latitudine trahens ad tumefactionem ad modum fragorum, uinolentiam & ebrietatem ostendit: & tales ut plurimum sunt humidi luxuriosiq;, maxime si tale signum in corporibus paruæ dimensionis reperiatur. & hoc notũ fuit experientia.

Nares apertæ iracundos signant, & quanto magis apertæ sunt, tanto maiorẽ iracundiam notant.

Obstructas nares habentes, fatui censendi sunt.

Tenues & ualde apertæ nares, ferocitatem & mentem indignatam signant.

Tenues & longæ nares, mobilitatis et leuitatis dant signum.

Tenues & acutæ, querulum.

Narium pars admixta fronti, & à fron

te deposita honeste & seiuncta compositione bona, ut neque alta neque humilis sit, et aliqua linea descēdat, uirilitatē indicat & constantiam, & prudentiam notat.

Nares in altitudine directè eleuatæ & continuæ, intemperamentum signant: & hæ sunt quæ in extremitate interiori cartilaginis eleuantur ad lineam, & descendunt ad nasum. Cùm directæ sunt, linguę intemperantiam produnt.

Nares maiores, simpliciter minoribus sunt meliores.

Nares minores naturaliter seruilibus ingenijs, & furibus, & tergiuersatoribus adscribuntur.

Patulæ nares, alacritatis et fortitudinis indicium produnt.

Nares perangustæ, obtusæ, rotundæ, conclusæ, stultitiam proclamant.

Narium amplitudo, & in maxillis carnium multitudo & paucitas pilorū in genis, humidam complexionem significat.

Valde obtusæ nares, insipidos arguunt. Paruæ, mentem peruersam demonstrant.

Pili qui intra nares hominis nascūtur,

si

ſi quando denſi & multi & craſſi ſunt, immobilem animum & durum oſtendunt. Si pauci & molles, facilem ac docilem animum nunciant. uipreſſi dicũtur, quòd cùm euellantur, uibretur caput.

Aurium iudicium. Cap. XII

AVres magnę generantur ex multa materia à uirtute forti: & tales habentes, frequentius ſunt collo breui & ſatis formoſo, & ſanguinei tendentes ad choleram ex groſſo ſanguine aliqualiter aduſto, & hoc frequentius: & ſunt impatientes, & cito iraſcuntur.

Magnæ aures & erectę ultra modum, indicant ſtultitiam & loquacitatem.

Magnæ aures aſininæ ſunt, cum ſtoliditate & tarditate intellectus.

Magnæ aures, ſtolidum, & longæ uitæ hominem notant utplurimum.

Magnæ & deorſum flexæ, diuitias arguunt.

Subtiles & ſiccæ aures, arguunt quòd habentes non habebunt bonum, & notant magnam inſtabilitatem.

Auriculæ magnæ fatuos indicant, ta-

men bonæ intentionis & memoriæ.

Valde paruæ aures, ſtolidos, latrones, & luxurioſos indicant: refer ad ſimias.

Paruæ aures ſimiales ſunt, cũ malignitate & dolo.

Valde paruæ aures ſunt ex parua materia cholerica & uirtute imbecilli cerebri, inde ſubtilis ſpiritus, ideo ſignant ingenium in operibus malis, fures, & omnia deſiderantes, &c.

Anguſtæ & oblongę aures, ſignum inuidiæ. Aures oblongæ, inuidum.

Paruæ aures, paruam dant uitam.

Rotundæ nimium aures, indocilem arguunt.

Aures excauatæ, prudentem denotãt uirum.

Mediocres aures habent notam morũ optimorum: ut quadratæ.

Optimæ & moderatæ aures, ad morẽ canis, fideles arguunt & bonos, iraſcibiles tamen ſi irritentur.

Equinæ aures, principatum & dominium teſtantur, ſaltem futurum.

Si prima pulpa auriũ iũgit̃ cũ carne faucis, id eſt mãdibulæ, ſtultũ & uanũ notat.

Flexibi-

Flexibiles aures oſtendunt proportio nem calidi & humidi.

Erectæ & cartilaginoſæ aures, oſtendunt ſiccitatis dominium.

Aures proeminẽtes ualde magnæ, aui ditatem, ſtoliditatem, garrulitatem & im prudentiam notant.

Aures ſemicirculares, mediocres, con nexæ lineæ, & in medio aliquantulum compreſſæ uerſus centrum, capiti adhærentes, mediocriter piloſæ, bonitatẽ præſtant naturæ.

Aures iacentes ſuper caput applicatæ, hebetes & ſegnes notant.

Aures latentes, & capiti recto modo fixæ, pigriciam indicant.

Piloſæ aures, longam uitam aſſignant, & bonum auditum.

Aures inter has ſpecies mediocres bonæ ſunt, & bonitatis ſignum.

Pili qui intra aures ſunt, ſi plures ſunt & ſpiſſi et longi, multum calidum animũ libidinis appetentem indicant.

Maxillarum ſiue genarum iudicium. Cap. XIII

MAlæ ſunt eminẽtes ſub oculis partes: maxillę per diminutiuũ à malis

Mandibulæ ſunt maxillarum partes, ex quibus barba.

Maxillæ accipiuntur ſæpe pro mandibulis.

Maxillæ potiſſimum oſtendunt hominis complexionem.

Maxillæ, id eſt mandibulæ eminentes ex parte ſuperiori oris cum longitudine maxillarum ex parte compoſitionis, malicioſos aſſignant, præſertim in illicitis ac incongruis: & aſſimilantur ex parte maxillarum bubus & aſinis.

Maxillæ curtæ & eminentes ex parte ſuperiori oris, maliciam, detractionẽ, uiolentiam, inuidiam aſſignant, præſertim quando ibi non eſt præſentia carnis.

Maxillæ rubicundæ cum temperamento albedinis non nimis craſſæ, ſed mediocriter carnoſæ, calidæ & humidæ complexionis cum temperamento donant iudicium.

Maxillæ ſubſtantia macilentæ & tenues, colore fuſcę aut citrinæ, complexionẽ calidam & ſiccam demonſtrant.

Maxillæ quaſi liuidæ cum ſubſtantia â carnibus depurgata, ſignificãt exceſſum ſicci-

ſiccitatis & frigiditatis, ut patet in melan cholico.

Maxillarum caro groſſa, naturam teſtatur groſſam, ignauiam et uinolentiam: interdum & uiolentiam.

Maxillæ nimium tenues, malignitatẽ arguunt. Lenes malæ & prolixæ, importunam loquacitatem deſignant.

Malæ oblõgæ, nugacis hominis, et uana loquentis ſigna ſunt.

Genæ ſic dictæ, quòd in ijs dentes piliq́ gignantur.

Genæ plenę cum temporibus inflatis dant ſignum iracundiæ uehementis.

Genæ paruæ ſituatæ ut ab oculis conſpiciantur abſciſſę, plenitudinem humorum grauantium arguunt.

Rotunditas genarum oſtendit inuidiã & mores doloſos.

Craſſarum genarum, ignaui & uinolenti ſunt.

Genæ leues male diſpoſitæ, prolixam linguam, importunitatem & loquacitatem arguunt.

Genæ ſupererubeſcentes, ebrios, uini amatores aſſignant.

Oris

Oris natura, & menti. Cap. XIIII

OS latum, bellicosos assignat: & est à calido, unde magna membra procedunt.

Exiguum os, fœmineæ est naturæ.

Os magnum, latum, iram, audaciam et prælium arguit: & tales etiã sunt gulosi.

Os dilatatum ultra mensuram ac si recisum esset & diductum, uoracem, immitem, impium, bellicosum, crudelem assignat: belluis marinis comparatum, Sunt etiã tales multi sermonis, iactatores, garruli, inuidi, mẽdaces et ualde insipientes.

Os cum parua clausura & apertione, timidum, pacificum, infidelem tamen assignat.

Os longè prominens & rotundũ cum spissitudine labiorum, & quæ sunt sursum exterius retracta habuerit, porcis comparatur: & significat immundum, stultum, ferocem.

Os in situ quantitatẽ habens cũ paruis labijs & parua clausura & oculis risiuis cum residuo faciei, libidinosum, cynædũ, mendacemq; significat.

Exiguum

Exiguũ os exterius prominẽs, prauos hominis mores, & proditores indicat.

Os in loquendo cum torquetur, ex catharrali uitio infestatur: ut expertum est.

Mentum cum prolixum est, minus iracundum, & minus perturbatis moribus esse manifestat: aliquando tamen loquacem, aliquando sui iactantem ostendit.

Qui paruum habent mentum, uitandi sunt: nam præter cætera immites, insidiosi sunt. referuntur ad serpentes.

Si in rotundum desinat mentum, muliebres mores indicat. nam & signum fœmininum est. Virile autem mentum propè quadratum esse debet.

Qui menti figuram decentis magnitudinis sortiet, ad uenerea propensum esse & gratias sibi arridere iudicato. Debet autem mentum esse nõ nimis rotundum nec acutum, sed mediocre.

Qui nimium protensum mentum habuerint, nequissimi homines, atq; importuna loquentes, susurratoresq; sunt.

Mentum in extrema parte diuisum, sic ut bifidam exprimat formam, si talis figura immodica appareat, dolosis moribus adscribenda est.

Labiorum iudicium. Cap. XV

LAbia facta ſunt ex carne molli, motu bono propter loquelam. Labium ſuperius, inferius labrum: multi dicunt labia hominum, labra mulierum: confunduntur tamen hæc.

Magna labia ſunt ſtultorũ & hebetũ.

Labiorum color rubeus uerſus aperturam oris, eſt propter multas uenas ibi adductas.

Labiorum naturalis color in extremitatibus eſt rubicundus, propter cutis ſubtilitatem, & ſignatur puritas complexionis, & impermixtionis turbati ſanguinis in forti uirtute.

Liuiditas labiorũ ſignificat contrariũ, deficit enim uirtus ſanguinis & naturalis calor, talia habentes labia ægrotant.

Labium inferius laxum ualde rubicundum, in fœmina maximam libidinem & impudicitiam arguit: & hoc in pluribus annotaui. in pueris ſignificat catamitos uel futuros, præſertim ſi uultus & oculi eorum ſunt riſiui.

Laxa labia, lunam habent planetam.

Magna

Magna labia multam arguunt materiã attractam caliditate: & grossicies arguit humores grossos & spiritus, ex quibus sequitur hebetudo ingenij.

Si erecta sunt atq; spissa, id est firma & compacta, Mars eorum planeta est: pariter quando os est magnum.

Labia blanda, parumper ridentia, lætis uultibus contingentia, libidinem arguunt. aliqui tamen sunt etiam deceptores, fures, dolosi.

Homo cuius labia intrinsecus non rubent, ægrotat uel cito ægrotabit.

Labia oris ualde grossa, laxa uel nimium reuoluta foris, simplicem notant et cito ridentem, grossiq; ingenij: asinis comparatur, & phlegma prædominatur.

Subtilia labia laxa in extremitatibus, demissa'ue, ita quòd superius labium ad inferius portendatur ad coniunctionem labiorum referunt magnanimitatem. Refer ad leones: hoc etiam uidebis in fortibus canibus.

Subtilia & dura labia circa dentes caninos eminentia, arguũt intellectum belluinum & indocilitatem.

Inferius labium ſuperiore maius, ſtolidos notat.

Inferius labium ad caninos dentes intumeſcens, ueneno plenos indicat.

Labia groſſa ſuperius, ad inferiora propendentia, fatuos arguũt: refer ad aſinos.

Labium ſuperius proeminens gingiuis, amatores contumeliarum arguit, & uerſantes in litibus et controuerſiis: refer ad canes.

Parua labia & ſubtilia, & paruũ os, imbecillitatem animi & uerſutiã teſtantur.

Optimus labiorum & oris ſtatus eſt, quando non nimis humidus: nam humiditas oris & labiorum timiditatem et malignitatem arguit,

Labiorum præeminẽtia, ſtoliditatem, loquacitatem, & audaciam teſtantur.

Labia conuenienter, id eſt non multũ ſubtilia, & aliqualiter foris retorta, ſecretum, ſagacem, iracundum, & multi ingenij hominem ſignant.

Labia cum gingiuis ſuper dentes preeminẽtia, maledicum, clamoſum, iracundum, & ad iniurias inclinatum indicant. refer ad canes.

Labia

Labia bene colorata, plus ſubtilia quam groſſa, hominem bene cōditionatum & cito conuertibilem in utrumque, ſed potius ad uirtutes. ibi Iupiter eſt.

Labia nō bene æquata, ut unum ſit maius altero, plus ſimplicē quàm ſapientem & uariæ fortunæ atteſtantur hominem.

Labia ſuperiora parua, aliquantulum eleuata, uerboſum notant, inuidum ualde & accuſatorem.

Labia ſuperius eleuata, inferius uerò ſubmiſſa, teſtantur uitæ miſeriam & mores indebitos.

Labia ſuperius ſubtilia & euerſa declinia, furem & deceptorem notant.

Labia nō iudicentur de Æthiopibus, niſi ab his qui inter Æthiopes uerſati ſunt, & eorum qualitates annotauerint. Nos autem iudicare poſſumus de regionibus noſtris.

De dentibus. Cap. XVI

DEntes canini ſi longi ſunt & firmi, ad exteriora expoſiti, guloſum, iraſcibilem & malum arguunt, ſimiliter & laſciuum: refer ad apros & canes. Cogno

ui istos esse maximos lurcones, bibaces, deceptores, lenones, homicidas: præsertim si aliqua est correspõdētia portionū.

Dentes debiles rari & minuti, totum corpus debile arguunt, ac uitæ debilitatē ac breuitatem, & econtra.

Sonus à dentibus factus, maniam denotat: quod interdum infantibus dormientibus accidit, cum indicio lumbricorum.

Grossi latiq; dentes siue intus siue foris declinent, signant hominem uanum, lasciuum, simplicem: & ingeniū bonum arguunt. alij dicūt arguere spiritus grossos, ab humoribus grossis.

Dentes siccissimi omnino humiditate priuati, aridiq; omnino, in ægroto mortē notant, in sano futuram & citam ægrotationem: ostenditur enim humidum radicale consumptū, & corpora eorum sunt sicut lucerna sine oleo.

Dentes rheumate pleni, signāt uitium capitis aut stomachi communitate capitis & pulmonis, causantium corizam, branchum, tussim, synanchiam, & apostemata faucium.

Anima-

Animalia habentia dentes ſerratos bibunt lambendo: habentia uerò cõtinuos bibunt ſorbendo.

De lingua. Cap. XVII

LIngua ad inferius cõuerſa traulizãs aut balbizans, diarrhœam uẽtris arguit: ut habet Hippocrates trigeſimoſecundo Aphor. ſextæ ſect.

Lingua ad ſapores percipiendos & literas ac uoces proferendas facta eſt.

Diarrhœi fiunt blęſi aut balbi propter materiam deſcendentem à capite, quę etiam ingreditur ſpõgioſitatem linguæ ac lacertos. Vnde ingroſſatur, dilatatur & abbreuiatur: ideo traulizant, id eſt balbutiunt: alij etiam à natura fiunt, de quibus Aetius.

Lingua anterius ligata, non recte profert S literam, & blæſos facit.

Lingua poſterius ligata, nõ bene profert R uel T.

Qui male proferunt R, τραυλοὶ uocantur uel blæſi, & loco eius utuntur L. Aetius Ancylogloſſos uocat libro octauo, capite trigeſimoſexto.

Qui male proferunt S, Syali dicũtur, & uice illius ponunt C.

Blæsi sæpe timent uinum & inebriantur: inde est quòd ebrij balbutiunt, & male proferunt trentatri.

Linguæ grauitas in iuuentute, signat post leuitatem eius subitam mortem.

Grossa & lata lingua, arguit ingenium rude, & humores phlegmaticos.

Traulizans & anteriorem syllabam repetens, paratur ad melancholiam.

Lingua motu contacta ueloci, & corruptione uerborum repetẽtiam causans, stultum, impetuosum & iracundum notat, propter mobilitatem spirituum & caliditatem festinantem prolationem absque consideratione.

Lingua cùm uelut lapis fuerit penè immobilis, pigriciem notat.

Lingua subtilis, ingenium notat subtile, & aliquando biliosam temperaturam.

Lingua longa rubea, sapientis indiciũ est: denũciat enim laudabiles humores.

Lingua alba paupertatem et miseriam testatur, ut Ptolemæus ait.

Lingua innaturali colore infecta, dis-
crasiam

crasiam & malam dispositionem notat, præsertim uentris & pectoris. Hæc Conciliator.

Lingua longa grossa & rotunda ita ut cum ipsa possit quis nasum abstergere, bouinam arguit naturam.

Lingua imbibita humoribus quibusdam, corrumpit gustum.

Balbi omnes, elati, superbi & corpore rigidi: Græci τραυλὸς uocant.

De uoce. Cap. XVIII

QVi tardum & grauem uocis edunt sonum, tranquilli sunt, affabiles, & iocundi. horum & iusti mores sunt.

Grauis & distensa uox, fortem notat. nam à copia caloris fit. intelligo uocem grossam quasi tubalem.

Grauis, sed corruptæ admodum uocis sonus, dementis, iniuriosi, & gulonis indicium est.

Fortitudo uocis sequitur largitatẽ uenarum & spirituum multitudinem, quæ omnia fiunt à calido.

Valde magnæ uocis homines, grauiter uociferantes, apti sunt ferre iniurias:

 refe-

referuntur ad asinos.

Vocantes grauiter magnum non perplexum, fortes: refer ad fortes canes.

Qui à graui incipientes finiunt in acutum sonum, ij iracūdi sunt & simul lamentabundi: referuntur ad boues ita clamantes: ut infrà.

Vocem grossam & sonoram habens, est bellicosus & eloquens.

Acuta & remissa uox, timidum & inuidum signat: per remissam intelligo gracilem uel debilem, non grossam.

Acuta mollis & rupta, timiditatem notat muliebrem: estq; effœminati.

Acuta & fortis iracundos arguit: refer ad capras.

Tarda uox, inertem, præcipitem, impudentem declarat.

Debilis uox signat stricturas arteriarum & paucitatem spirituum: quæ fiunt à frigido.

Mollis sine tensione uox, mansuetos notat: refer ad oues. nam referēda etiam uox, sicut cætera, ad similitudinem animalium.

Anteuocantes, id est incipiētes in gra-

uem

nem, & finiẽtes in acutam, iracundi ſunt, & aſperis moribus.

Vox mediocris in ſonoritate & groſſicie, ſapientem, prouidum, ueracem & iuſtum oſtendit. Quorum ſonus ingratus eſt, ſtultitiam indicat.

Cuiuſcunq; uocis ſonus breuis eſt, deſidem pauidumq; cenſebis.

Velox in uerbis, præcipue ſi ſit uocis gracilis, improbus, ſtolidus, importunus & mendax eſt. Si uerò uox fuerit groſſa, erit iracundus & malæ naturæ.

Dulcem habens uocem, inuidus eſt et ſuſpicioſus.

Qui mouetur frequenter, & loquitur motu manuum, eſt immundus, eloquẽs, & deceptor. Qui uerò eſt abſtinẽs à motu manuum, hic eſt perfecti intellectus, bonæ diſpoſitionis, & ſani conſilij.

Quorum uox incurrit in nares, ita ut reſonent nares, mendaces, maleuoli, inuidiq; ſunt.

Gentium aliquarum uniuerſalis cognitio. Cap. XIX

GEntium uel prouinciarum mores utplurimũ tales ſunt. Ægyptij ſunt

 callidi

callidi, dociles, leues, temerarij, in Venerem proni, auari. Thraces autem sunt iniqui, pigri, temulenti. Celtæ utplurimum indociles, fortes, feri. Nam quemadmodum regiones nō sunt similes, sic nec hominū mores: nam (ut Maternus inquit) Scythæ crudeles sunt, Itali regali nobilitate præfulgidi, Galli stolidi & inconsulti (quamuis, inuito Materno, nonnulli etiam sapientes & consultissimi sunt, præsertim qui Euangelium bene nouerunt: sed maior pars uincit meliorem) Græci leues. Afri subdoli. Syri auari. Siculi acuti. Asiani Venerei, ac semper uoluptatibus occupati. Hispani elata iactantiæ animositate præpositi. Ægyptij sapiētes. Babylonij prudentes, &c. Alia differentia sumi potest respectu quatuor mundi partium, ut habet Ptolemæus libro secundo De iudicijs capite secundo. Aliud discrimen à natura loci sumitur, ut ab Hippocrate colligi potest in libello De aere & aquis: nam campestres sunt molliores, mitiores, & minus robusti habitatoribus montium, magisq; diuites & compti artiumq; cultores. Terra item arenosa facit
robu-

robuſtiores homines, ſanos & induſtrioſos: argillacea uerò opulentiores, ſed infirmiores: ubi uerò opulentia, ibi mores ſunt mãſuetiores, & cultus artium uiget propter præmia, & omnia ſunt magis ornata. Differentia eſt & à ſitu quo ad montes: ſi enim montes ſunt à parte orientis & ſeptemtrionis, erunt morboſi, imbecilles & effœminati: ſi uerò regio ab his partibus patuerit, mõtes aũt ſint ab occidente & meridie, erunt incolumes, uiribus firmi, armis dediti, feroces, artium minutarum cõtemptores. Poſſem & alias differentias reſpectu aquarum adducere, quę parum etiam doctus ex ſe poteſt excogitare ac ſcire, ne hic ego fruſtra ſim longior. Qui mari uicini ſunt, ferè omnes ſunt mercatores, aliquando piratæ, magis longæui & magis firmi, periti natandi & nauigandi. Rurſus in planicie magis ſunt equites, in mõtibus agiliores et firmiores. Ex his deduci poſſent & alia magis particularia. Poſſunt ex aſtrorum etiam natura de his coniecturæ ſumi: exempli gratia, Britannia, Gallia Braccata ſiue Narbonenſis, Germania, Baſtarnæ (populi

Europę latè patētes) propriè subsunt arieti & marti: itaq; harum incolæ sunt communiter feroces, peruicaces, truces. at Italia, Apulia, Gallia togata siue Cisalpina, Sicilia, leoni subiectæ sunt & soli: pręstantiæ, benignitati, amicitiæq; student. Tyrrheni uerò, qui & Hetrusci uel Tusci dicuntur, Celtæ siue Celtiberi, Hispaniq;, sagittario & Ioui: libertatis, simplicitatis, & mundicię sunt amatores. Maritima minoris Asiæ loca, Cyclades insulæ, ac Cyprus, tauro ac Veneri: ideoq; fermè uoluptatibus, mundiciæ, corporiq; seruiunt. At Græci, Achiui, Cretenses, subditi uirgini & Mercurio: ingeniosiores, doctiores, & animorum cultores euaserunt. Macedones aũt, Thraces & Illyrij cum subijciantur capricorno & Saturno: in re quidem paranda non inertes, sed à mansuetudine morum & coniunctionibus alieni. Parthia, Media, Persia, Ioui ac Veneri: qua de re harum regionum incolę florido uestitu utuntur, seq; totos illo præter pectora operiunt, delicatoq; uictui ac mundiciæ dant operã. Virginis & Mercurij est Babylon, Mesopotamia, Assyrij

rij: quibus ideo & eximia mathematicarum disciplinarum cognitio & obseruatio siderum contigit. Saturno uerò cedit propriè India, Ariana, Gedrosia: habétq; eam ob rem cultores informes, fœdos, immanes. Cœlesyria, Iudæa, Idumea, magis scorpiõis & arietis Martisq; propria: ob eam rem incolas habẽt ferè audaces, impios, insidiosos. Phœnices, Chaldæi, sub leone & sole sunt: quod simplices, humanos, siderum obseruatores, solisq; in primis ueneratores reddit. Arabia felix subest sagittario & Ioui: unde extitit illa consentanea appellationi feracitas & aromatum copia, hominumq; dexteritas & liberalitas uitę, contractuum, negociorum. Hyrcani, Armeni, Matiani propriè referuntur ad geminos & Mercurium: itaque & sunt nobiliores ac subimprobi. Bactrianæ gẽtes & Caspiæ unà cum Scythis libræ parent & Veneri: ideoq; diuitias congerunt, musicæ, delicijsq; indulgent. At Sauromatica, Oxianæ uel Oxolæ, Sogdianæ, subijciũtur aquario & Saturno: habentq; homines immanes, tetricos, feros. Phryges, Bithyni, Colchi pertinent

tinent magis ad cancrum & lunam: quo fit ut uiri ferè leues sint, morigeriq́ mulieribus. Qui Syriam tenent et Comagenē, & Cappadociā, subduntur scorpioni & Marti: itaq́ multum audēt, improbi sunt, insidiosi, laboriosi. At Lydi, Cilices, Pamphylij, cedunt piscibus & Ioui: suntq́ in re paranda attentiores, cōmercia & mercaturas faciunt, liberales, faciles in cōtractibus. Numidæ, Carthaginēses, Afri debentur cancro & lunæ: & hac de causa à coniunctionibus commercijsq́ non alieni sunt, inq́ omnium rerum affluentia degunt. Qui incolunt Metagonitida, Mauritaniam, Getuliam, scorpio Martiq́ obediūt: immanes, bellicosi, carniuori, discriminibus obuij, neglectores uitę, inq́ sese mutuo inuadētes. Phizani, Nasamones, Garamantes, subiecti piscibus & Ioui: liberalibus et simplicibus sunt moribus, opus faciunt, consilijs ualent, sordium regniq́ fugientes: propter Iouem Ammonis, id est Iouis in forma arietis ueneratores. Cyrenarum, Marmaricæ, in primisq́ inferioris Ægypti incolæ adscribuntur propriè Geminis & Mercurio: ideoq́

sunt

sunt cogitantes, prudentes, intelligentes rerum omnium, sed maxime sapientiæ & diuinitatis, magi, arcanorum initiorũ institutores, in mathematicis planè excellentes. Qui Thebaida tenẽt, Oassim Ægypti ciuitatẽ, Troglodyticen, libræ sunt ac Veneris: unde calida natura est illorũ, & mobilis, & in abundantia degunt. Arabes, Azani, Medi, Æthiopes dantur aquario et Saturno: suntq; carniuori & pisciuori et pastores, agrestem et feris similem degunt uitam. Cor scorpij nunc afficit Hispaniam et Celticam Galliam, ubi est Lutetia et Normanni et Neustrij, et quos uocant Britannos Galliæ: fecitq; rapaces ac subdolos, qui alioquin antiquo tempore erant boni socij, quia erant sub sagittario. Sed qui de his plura cognoscere optat, uideat apud astronomos, præcipuè Ptolemæum in secundo libro De iudicijs, et Cardani commentaria. Rursus Hispania mediocres circa robur homines gignit: sed circa rerum agibilium copiam cæteras orbis gentes facile superant. Et plurimi inter eos sunt, qui et iactu et pernicitate nõ unico sed pluri

bus

bus in modis maxime excellant.

In Lusitania, quæ Portugallia dicitur, homines melancholicos sanguineos magna ex parte nasci compertum est: eorum plurimi satis amplis uiribus abundant, quãuis ingenij perspicacitate nõ prestẽt.

Siculi cholerici melãcholici sunt, quorum patria homines & corpore & robore bono procreare solita est. Palæstram exercẽt, & leues sunt in giris peragẽdis.

In Italia, magna ex parte debiles sunt. Nonnulli ex ijs (quãquam rarissimi) plurimo robore præstant, & imitãdo potius quàm inueniendo, præstare sunt soliti: inter proceres & mediocres statura & graciles sunt.

Germania multos phlegmaticos gignit: qui suæ complexionis naturã aperte ostendunt, quos post phlegma cholera magna in parte cõsequi solet: eosdem etiam magnos atq; corpulentos esse sensus indicat: inter quos uel robore præstãtes, uel ad arduas actiones multum habiles uiros uix inuenies, quamuis in rebus quæ manibus effici debẽt, ingeniosi sint.

Galli phlegmate ac cholera proportionari

tionari ſunt ſoliti: lenti ac debiles nimia ex parte ſunt: ſed & aliqui eorum ſingulares, ſed ualde pauci, longo interuallo reliquos ſuperant: & uirium copiam poſſident, ſed illis recte uti rarò & pauci ſciūt. Inuenies igitur utplurimum ad regionis naturam ſequi corpora moresq; hominum. Particulatim autem cibus ac potus uarius aliquos quidem poteſt ſobrios, alios prodigos magis operari, & hos quidem continentiores, aut audaciores, timidos, manſuetos, mites, uel litigioſos & rixoſos, & huiuſmodi, ut apud Hippocratem & Galenum uidere eſt, præſertim in libello Quòd animi mores ſequātur corporis temperaturam.

Colli & aliquarum corporis partium iudicium. Cap. XX

COllum gracile & longum habens, eſt ſonoroſus & ſtolidus, timidus etiam & malignus.

Breue collum habens, ualde eſt callidus & defraudator: refer ad mores apparentes, ut in catto mures capiente, &c.

Collum groſſum habens, eſt ſtolidus & comeſtor magnus.

Qui

Qui uertebram ceruicis aſperam continent, hos morum aſperitate præ cæteris natura notauit. Ac totum aſperũ collum habentes, rudis ingenij uſquequaq; cenſendi ſunt.

Ceruix obeſa in ſummitate, indocilem hominem, necnon ad iniuriam inferendam propenſum denotat.

Collum concretum & accliue, improbi, temerarij ac indocilis hominis habet.

Surſum erectum collum, flagitioſi, dementis, ſtultæ de ſeipſo perſuaſionis, niſi ob id molliciem agat.

Incuruatum autem collum, fatui hominis, parci, praui, neq; ſimplicis, atq; animi rectitudinem habentis indicium eſt.

Collum in dextram aſpiciens, prudentis & ornati ac prouidi hominis: ad ſiniſtram uerò, inconſiderati, ac inſipientis.

Collum tum craſſitudine, tum longitudine mediocritatem habens, fortis naturæ, docilis, præclariq; ingenij iudicato: nonnunquam uafro ingenio ac fraudulento adſcribitur.

Venæ circa collum à lateribus, & uenæ circa tẽpora, ſi amplæ & turgidæ ſunt

naturæ

naturæ, notant habentes malę iræ fore ac pessimæ. refer ad passionem in iratis, quibus sic hæc fiunt.

Vasta ceruix cum prolixitate, animosum, iactantem, superbum asseuerat.

Humerorũ eleuationes, signum sunt asperitatis naturæ & infidelitatis.

Brachia quãdo erecto corpore intantum protendunt ꝙ manus perueniãt ad genua, signant habiles operi, audaciã, & probitatem cum largitate. quando uerò decurtantur brachia, signum est amantis discordiam, ac ignorantis ac inuidi.

Palmæ longæ cum digitis longis, significant bene dispositũ ad multas artes, pręcipuè mechanicas, & sapientem in operibus: signum est enim boni regiminis.

Digitorum grossicies, signat stoliditatem & insipientiam, magnumq; epar.

Metiendum quoq; est spacium ab umbilico usque ad pectoris finem, & usque ad originem colli: si maior pars pectoris fuerit, prudentiam indicat. Si quod intra pectus est usq; ad umbilicum maius fuerit, uoracem hominem declarat. Latius uide infrà capite 23.

Venter si nimiò recessus est, tanquam inanis, timidum, malignum & uoracem indicat.

Venter aliquanto mollior atque impressior, uirtutem animi & magnificentiam monstrat.

Latera tenuia, & angusta, & pressa, timiditatis arguunt. at quæ referta sunt carnibus, & dura, indociles homines ostendunt. quæ autem rotunda sunt, tanquam tumentia, loquacitatē inanem declarant. nam refertur ad ranas.

Dorsum latū, solidum, uirile est: & contrarium muliebre. quorum dorsum incuruum est, si in molli corpore fuerit, nō tam malum accipiendum est, q̄ cum in spisso & solido corpore fuerit.

Dorsum conuexum & humeri ad pectus imminentes, prauum esse hominem & inuidum arguūt. Si uerò ad hæc & corpus accliue fuerit, impudenter prauum, inuidum, auarum, & tenacem dixeris. Si gibbositas à natiuitate sit, scis prouerbiū, Caue à signatis à deo.

Spinæ pars inferior, quæ ὀσφὺς Græcè dicitur, si latè iaceat, et nimia sit, et molli

li carne circumdata, fœminarum eſt. quæ prolixa eſt, & in acutum deſinit, intemperantiam libidinis, & timiditatem oſtẽdit. Virilis ergo eſt, quæ clara oſſibus & moderata ac ſolida eſt.

Iſchia ſolida & dura, & diſcreta oſſibus, fortem & bellatorẽ hominem oſtendunt. ſi uaſta & carne plexa, muliebre ingenium deſignant. Quæ autem nimium exeſa ſunt, rugoſa et tenui cute circumdata, ſimiarum malignitatem indicant. Coxam etiam intellige, quæ eſt baſis noſtri corporis.

Genicula cum inter ſe conuerſa ſunt, atque concidunt, ad fœmineam ſpeciem referuntur.

Qui craſſos malleolos tibiasq; craſſas natura ſui habuerint, hi inſaniunt maiori ex parte, ac in ecſtaſim rapiuntur, fanaticiq; ſunt.

Crurium partes imæ, talis proximæ, & calcanea, & pedes imi, cum uaſta ſunt, & referta carnibus, ſtultum hominem indicant uel inſanum: & eo magis ſi & humiles digitos, & κνήμας uaſtas in ijſdem pedibus eſſe contingat.

Effœminati, impudici, impuri existimandi, qui tibias quà ad malleolos descẽditur, crassas habuerint.

Pedes imi, discreti neruis, articulis, clarũ, generosum & uirile ingeniũ indicant.

Pedes mutili crassiq́;, ferini animi signa sunt.

Molles & amplexa carne circumdati, molle ingeniũ ac fœmininũ ostendunt.

Nimium prolixiores, inuigilantem dolis hominem, multis perniciem cogitantem demonstrant, uel malorum artificẽ.

Pertenues & breues, malignum uafrumq́; produnt. Curui pedes, & qui plantam longè cauam ac reductam habent, improbandi sunt: nam praui signa sunt hominis.

De *incessu, de ceruice, manibus, unguibus, etc.* Cap. XXI

QVi longis passibus & tardis incedunt, consulti sunt & efficaces. Parui autem & restricti passus, paruæ mentis sunt. Dolorum artifices, & obscuræ mentis, distorti passus.

Gressus tardus & breuis, consultus, ineffi-

inefficax eſt. Longus ueloxq́ꝫ, efficax & inconſultus. Velox breuis, incõſultus & inefficax. ratio horum eſt, quoniam longus eſt efficax, tardus, conſultus: uelox, inconſultus: breuis, inefficax.

Celeritas motus cùm eſt erecto corpore & honeſto atqꝫ claro, hominem indicat qui adgrediat̃ res agendas, magnasq́ꝫ perficiendas. Si autem celeriter quid mouetur, ſubmittit autem oculos, & ſe comprimit, & uultum deducit, atqꝫ omne corpus implicat et colligit, nimium parcum, timidum, uerſutũ, minus liberalẽ indicat.

Qui breues paſſus habet, eoſdemq́ꝫ accelerat, malignus et pluſquam timidus & imbecillus habendus eſt.

Breuis ceruix, re atqꝫ exemplis cognita eſt, quòd ſit indicium hominis cum timiditate audacis, qui Græcè θρασύδειλος dicitur.

Ceruix dura, indocilem hominem oſtendit. unde natum prouerbium, Homo duræ ceruicis.

Ceruix ſuperius retorta, inſolentẽ, immitem, ſtultum & inanem indicat.

Cùm inflexa eſt ceruix ad pectoris par-

tes, potest cogitationibus occupatũ animum ostendere: potest ad parsimoniam uel ad malignitatem pertinere, prout cætera signa congruerint.

Ceruix in sinistram partem declinata, stultitiam aliquatenus, & mollem magis significat.

Aristoteles etiam ad dextram partem inclinationem capitis, mollibus attribuit ex pauco colore.

Guttur asperum, leuitatem mentis, loquacemq́ significat: refertur ad aues.

In quo eminet clauicula, illum ignauũ iudica.

Qui aũt illã recte dispositã habuerint, prudentia præditos, uiriles, ac fortes uiros denotat.

Scapulæ latæ, fortem uirum, ac nobilis ingenuiq́ animi denotãt: in forma ab hac diuersa, diuersa iudicabis.

Humeri tenues, & qui in acutum erecti sunt, insidiosum hominem indicant.

Humeri crassi, haud laudabilis naturæ argumenta sunt.

Tenues cubiti, imbecilles: pleni nimium, indociles ostendunt. Cùm ergo mediæ

diæ ſoliditatis ſunt & articulis, & muſculis inſignes, fortem animũ & nobile corpus oſtendunt.

Digiti cum molles ſunt, leuesq́ manus et molles, docilem hominem ſignificãt, cum duri, fortẽ ſeu indocilẽ demõſtrant.

Breues manus & digiti fortes, opportuni ſunt. Admodum breues manus, dementem notant.

Craſſæ manus & exiguæ, ſi digitos ultra modum breues habeãt, tergiuerſatorem, inſidioſum, & furem indicant. Manus tenues & intortæ, loquacem hominem demonſtrant.

Vngues albi, lati, ſubrubentes, optimi ingenij dant indicium. Anguſti autem curuiq́ & oblongi, ſtoliditatis & feritatis indices ſunt. Qui inflexi nimium & curui ſunt, impudentes & rapaces ſunt: refer tur ad aues & ad feras quę uiolentę ſunt.

De maculis albis unguium quid ſigni ficent, uide Cardanum De ſubtilitate, ex impreſſione Baſilienſi.

Vngues qui impreſſi ſunt, & nimium adcorporati, magis feri, & magis ſtolidi ſunt.

Nimium breues ungues & nigri, mali gnum hominem declarant. hoc idem significant pallidi & nigri & asperi.
Vngues qui perrotundi ſunt, in Venerem prōpti ſunt, inceſtuoſumq; teſtanẽ.
Hæc ſigna quæ unguib. attributa ſunt, per ſemetipſa non ſatis idonea. Verùm coniuncta potioribus, nōnullam habent efficaciam.
Digiti cum coniuncti ſunt, & cohęrẽt, immundum hominem ſignificant. Qui coniecti ſunt & conglobati, malignum & auarũ indicant. Parui & tenues, ſtultũ.
Parui & craſſi digiti, inuidum, audacẽ, ferumq; hominem declarant.
Valde uerò parui ſubtilesq; digiti, dementis naturæ, nugacisq; ac remiſſi animi hominem teſtantur.
Nimium prolixi & nimiũ tenues, longè à ſapientia ſunt.
Qui immoderato ſpacio inter ſe diſtant, leues & loquaces oſtendunt. Qui autẽ moderatæ magnitudinis ſunt, & honeſtæ ſpeciei, & mores optimos indicãt.
Tenue pectus, & inualidum eſt, & animi imbecillitatem ſignificat. Quod autem

tem cõgestum est carnibus, indociles & ignauos indicat.

Quibus mamillarum partes inertes pependerint, & totum pectoris spacium uastum carnosumq́; & laxũ fuerit, tales omni dubio procul mœchos, nimioq́; uino gaudentes iudicato.

Quibus mamillæ dependent, & molli carne circundatũ pectus est, uinolẽtiam & intemperantiam Veneris assignat.

Qui humeros cõmouet, dirigit tamen collum atq; erigit, superbus atq; insolens rectissime iudicabit: est enim talis equorum incessus. figura etiam erectus, iracundus est.

Qui autem omni corpore mouentur, manifeste atq; euidẽter effœminati sunt. Ex his tolerabiliores sunt, qui cum mouentur, corpus inclinant ad dextram partem. stultiores autem sunt, qui corpus declinant ad partem sinistram.

De anhelitu, & alijs nonnullis. Cap. XXII

CVm quietus est spiritus, ita ut nullum, aut pertenuẽ præbeat sensum, incurrẽs ac recurrẽs, in cogitatione con-

ſtitutum hominem declarat: has cogita-
tiones ferè & oculi indicabunt. Cum ſpi-
ritus interdum cõquieſcit, longo autem
pòſt interuallo nimius trahitur, in mag-
na triſtitia indicat hominem cõſtitutum.
Cum autem etiam caput quatit, & inge-
miſcit, precium rei à ſe male geſtæ, & ma
le dictæ continet. Spiritus cum mugit &
granditer concitatur atque editur, ferita
tem & uinolentiam indicat.

Spiritus qui quaſi per interualla fert,
ſine ſtrepitu procedens, optimam homi-
nis fortitudinem indicat.

Quorum anhelitus ita perturbatus ac
ſpiſſus eſt, ſicut poſt curſum eſſe homini
ſolet, inconſulti & iracundi ſunt, quibus
omne ſit actu atque dictu facile & ſatis
promptum.

Spiritus quibus concitatus tanquam
aſtmatici agitatur, hos conſilio carentes,
peruerſo animo, omniũ rerum cupidos,
uerboſiſſimosq; cenſebis.

Hæc in omnibus ſignis tenenda eſt re
gula, ut nimietatem ad malam partem ac
cipias, medietatem ac temperamentum
optimum iudices.

Ariſtoteles dicit, eos qui cum ambulant calcaneis introrſum, pedibus autem forinſecus conuerſis incedunt, poſteriora ſectari. Inuidos etiam, qui ſiniſtras partes maiores habent, & quibus ſupercilia ad genas detracta ſunt.

Idem dicit, ſuras cum retractæ ſunt ad genua uel ſuffragines, indicare hominē qui ad coitum facilis ſit & uelox. Cum hiſpida nimium ſunt femina, & curua, pronos in Venerem oſtendere. refertur hoc ad capros.

Idem dicit, nates ſicciores uiriles eſſe, nates amplis carnibus, effœminatum oſtendere. Nates tanquam abſciſſas, malignitatis eſſe ſigna: refertur hoc ad urſum & ſimiam.

Impudens homo ita eſſe debet. Oculis motu concitato patētibus, lucidis: ſupercilia extēſa craſſaq́ꝫ, palpebris plurimum ſeparatis, craſſis pedib. & manibus. contra intuentes altius ſe erigens. rubicundus uel fuluo colore. uocis acutæ. huiuſmodi impudens iniurioſusq́ꝫ eſt.

Diſſimulatoris ac contraria conſulentis indicia. In diſſimulatione oculi imbecilles

cilles uisuntur, aspectu eleganti est: uocẽ submissam edit: uersatili incessu utitur, ac semper sese concinno motu adaptat.

Indicia auari hominis: Hominem pecuniæ studiosum & auarum ex his signis deprehendes (nisi citius ex effectu et tuo damno cognoueris) Qui membris paruis, facie exigua, atq; oculis modicis fuerit præditus. qui gressu concitato fertur. qui dorsi recurui est, celeri sermone, & acuta uoce utens, colore subruffo, dicax, ebriosa facie, densas comas, barbam protensam, labia densis obsita pilis, tempora densa, oculos supplices, nitentes, atque undantes ostendit, comam nutriens, ac uino deditus.

Quò fatuum ac improbum agnoscere queas (quem etiam ex sermone ac moribus non difficile est cognoscere) hæc signa sunt. Is capillos extensos habet, caput rigidum, obliquũ: aures prægrandes, languidum collum ac ceruicem, malleolos in pedibus rotundos, frontem duram et asperam: oculos tenebricosos, paruos, siccos, concauos, intentè uisum dirigentes: genas angustas, oblongasq;, mẽtum longum

longum: ore loquaci & soluto est, patenti, quasi bifido: facie oblonga quasi corrupta: incuruus, uentricosus, crassis crurib. manuū pedumq; articulis oblongis, asperis'ue, colore subuiridi, sic ut à somno uel crapula excitatus uideatur, uocem balantem, turpem, exiguam, insolentem edit.

Simulatoris est, cuius ea quæ sunt circa faciem pinguia sunt, ut maxillæ & cætera. Et quę circa oculos rugosa, ut palpebræ, & facies somniculosa.

Philodori, id est munerum amatores, inquit Aristoteles, sunt quibus labium superius sursum eleuat̄, ita ut dentes & gingiuæ appareant, ut in canibus: & qui figura & uultu sunt immodesti, & superrubicundi.

Homo hirsutus, capillis nigris, directis, hirsuto ore ac mēto & temporibus, oculis pinguibus relucentibus, furiosus erit, pronus in libidinem, studiosus pantomimorum, & maledicus.

Sic inquit libro duodecimo De subtilitate egregius Cardanus Mediolanensis medicus & philosophus, ut omnes mutili improbi sunt, ita nō omnes qui corpore

re sunt non uitiati, integris sunt moribus: nam plus exigitur ad formandum absq; culpa animum quàm corpus. Itaq; pessimi sunt omniũ gibbi (nisi passio hæc ob membrorum humorem proueniat) cum error sit circa cor principium totius corporis: pòst cæci strabiq;, quòd circa cerebrũ natura deliquerit. Inde muti surdiq;, nam in minus nobili cerebri parte natura defecit. Inde claudi hos sequuntur, qui in magno mẽbro sunt uitiati, post quos sedigiti, & qui digitos habent iunctos: nam in minus necessarijs aberrauit. Vltimus locus est uerrucis ac uestigijs quæ cicatrices æmulantur.

Idem alibi dicit, pręcipuum signum dignoscendi gemellos esse, quòd caui sunt dorso, osq; sacrum intus sit retractum. Septimestres autem cognosci, quòd ungues habeãt imperfectos, cutimq; haud expolitam.

Reliquarum partium iudicium, & iudicandi modus. Cap. XXIII

PEctoris latitudo, & humerorũ grossicies & tergi, probitatem & audaciam

ciam significant cum retentione intelle-
ctus & sapientiæ.

Tergi uerò subtilitas significat discordantis naturę hominem. Pectoris medio critas & tergi æqualitas signum est optimum et appropriatum. Laxi humeri infir mitatem animi & timiditatẽ ostendunt.

Ventrem habens magnũ, est indiscretus, stolidus, superbus, amans coitum.

Quibus spacium ab umbilico ad pecti nem maius est quàm ab umbilico ad pectus, hi breuis uitæ sunt.

Quicunq; autẽ maius habent id quod ab umbilico ad pectoris imum est, quàm quod ab imo pectoris ad collum, uoraces sunt & insensitiui.

Vẽtris mediocritas et strictura pectoris, significant altitudinem intellectus & bonum consilium. uide cap. xx.

Pedes carnosi grossiq; signant fatuitatem & amorem iniuriæ.

Tibias habẽs articulatas, neruosas et robustas, est animo fortis. habẽtes tibias graciles neruosas, sunt uenerei. Tibias ualde carnosas ac superfluas, quasi admodũ diruptas habẽtes, sunt odiosi & inuerecũdi

Mul-

Multitudo carnis in genub. signat debilitatem & mollicię uirtutis, cynędosq́.
Cuius passus lati sunt & tardi, utplurimum prosperabitur in operibus suis & factis. Cuius uerò passus breues, est impetuosus & impotens, & in operibus malæ uoluntatis.
Quod autem ad totum corpus breuiter spectat, Plinius & Solinus terminos longitudinis ac latitudinis humani corporis nondum descriptos esse testantur. Verùm physici longitudinē humani corporis naturalem septem pedum esse asserunt: quòd Hercules intra hunc terminū esset compertus. latitudinem autem totidem: nam quantus manibus expansis inter longissimos digitos modus est, tantū esse constat inter calceū & uerticem. hac ratione etiam hominem mundum paruū appellarunt, quòd si circulus fieret, esset perfectè sphæricus: quare qui hanc longitudinem excellit, hic longus corpore dicitur: qui uerò ab hac deficit, paruus est. Cuius autem longitudo ac latitudo non sunt æquales, is incōpositus est. Semper igitur partium uel totius quātitatem
respectu

respectu medij, & ad totius mensuram referre oportet.

Ille deniq; est bonæ memoriæ beneq; compositus in natura qui carnes habet molles, humidas, mediocres inter asperitatem & lenitatem: nõ nimis longus nec nimis breuis, albus declinans ad rubedinem, uel non ad nigredinem multam: mitis aspectu: capilli plani mediocres: magnorum oculorum declinantium ad rotunditatem: mediocris & mensurati capitis cum magnitudine colli bene dispositi æqualiter: cuius humeri parũ bene declinant: carẽs in cruribus, & genubus nimia carne, claræ uocis temperata subtilitate: modici risus, & non deridens: cuius aspectus est quasi commixtus ex lætitia & iocunditate.

Non tamen oportet te præcipitare sententiam, & iudicium tuum in uno istorũ signorum, sed collige testimonium uniuersorum: & cum tibi dant diuersa signa & ad diuersa, declina semper ad meliorẽ & probabiliorem partem. nam complexio totius ex complexione partium resultat. Tunc etiam per unum signum possu

mus arguere affectum, quãdo in eodem homine non inuenitur contrarium ęquale. Signa uerò propria in eodem contraria inueniri est impossibile. de communibus autem alia ratio. At tunc maiora minoraq́ue de quopiam uentura fore prænunciabis, quanto cuiuspiam facta moresq́ue latius certiusq́ue noueris, hac uia uidelicet obseruata: uerbi causa: Eos qui perniciose uiuunt, truculenta pœna mulctari uel saltem tum ob fauorem, tum ob infortunium aliquod torqueri, incarcerari affligi'ue debere: cùm maxima ex parte id eueniat. Si quis item (exempli causa) iracũdi nota signatur, & si tunc ira minime ipsum occupet, iræ tamen illum passionibus premi credendum est: idem & in alijs iudicij erit. Hoc etiam ut axioma hac in arte habeto, membri cuiusque bonam & idoneam formationem, signũ esse bonæ formatiuæ & roboris. intellige membrum paruũ uel magnum respectu sui corporis. Formæ bene constitutæ, uirtus, male uerò ordinatæ, uitiũ conuenit.

Manifestiora uerò signa sunt quæ in principalissimis locis fiunt: principalissimus

mus aũt locus eſt qui circa oculos, & frõ
tem, & caput, & faciem eſt. Secũdus aũt
qui circa pectus & humeros, deinde cir-
ca crura & pedes: ultima, quæ circa aluũ.
Vniuerſa uerò difficultas ex iudicio pen
det, ut etiam in aſtronomia, & medica fa
cultate. Animaduertẽdum (ut ſuprà etiã
innuimus) ſigna bifariã eſſe, alia propria,
quæ cum paſſionibus indicatis conuer-
tuntur, à quouis ſumãtur loco, ut magna
extrema habere ſignum propriũ eſt forti
tudinis: quædam autem nõ propria, quæ
accipiuntur ab apparenti paſſione uel à
contrario, & cæteris huiuſmodi, nec con
uertuntur cum paſſionibus, ut in plurib.
tamẽ illas oſtendũt. Galenus 2. De tem-
peramẽtis Phyſiognomones errare aſſe-
rit circa iudiciũ ob multas cauſas: primò
quia uni ſignorum fidem præbent, quod
fatuum eſt, niſi fuerit proprium, ut ſupra-
dictum. Vnum enim ſignum ab una cor
poris particula ſumitur: ex natura autem
unius particulæ non reſultat natura uni-
uerſi hominis. Secundò, quia ad naturæ
ac ętatis permutationem aliquando non
ſpectant: nam ſigna interdum naturã pre

teritam denunciant, non præsentem: ut si sexagenarius pilosus sit, non præsentem libidinem, sed præteritam denunciat. Tertiò, quòd excrementa membri arbitrantur semper arguere membri naturã, cùm tamen contingat membri naturam esse cholericam, cuius excrementa erunt phlegmatica, ut docet experientia. Quartò, quòd quæ fortia, quæ ue debilia sint, non discernunt. Sint igitur de electione, residua hæc præcepta. Primũ, signa quæ mores significant non per qualitates, sed per proprietates, potiora sunt, & primo loco habenda: ut si ponamus Socratẽ ex signis à qualitatib. sumptis esse liberalẽ, utpote colorem rubrum, & per alia sanguinis signa: signis uerò sumptis à proprietate, esse auarum, ut quia eius humeri difficulter soluti sint, uel quia eius facies paruifica sit, iudico per signa quę à proprietate sumuntur Socratem esse illiberalem, quoniam potiora sunt, cùm sequantur materiam, quæ est causa necessaria, & quidem magis quàm forma. Secundum, signa quæ accipiũtur à capite uel ab eius partibus, potissimum ab oculis, potiora

sunt

ſunt his quæ ab aliȷs accipiunt: unde Apuleius, totus homo in capite uultu'que eſt, quoniam ibi ratio: potiſſimū uerò ab oculis, qui ut inquit Galenus, ſunt cerebri pars, aut de eius ſubſtantia producti: poſtea ſucceſſiuè pari ratione de aliȷs. Dixere etiam nōnulli, ſigna quæ ab anteriori corporis parte accipiuntur, ſemper potiora his eſſe quæ à poſteriori colligūtur: unde et Hippocrates primò infirmi faciem notat. Aliȷ ſigna potiora eſſe dixerūt quæ accipiūtur ab his membris per quæ exercetur paſſio, ut ſigna quæ ex pectore & coſtis ad iram ſignandā, quæ in corde exercetur intra partes eas ſito. Rurſus quia per coxas, pedes, brachia & humeros exercetur fortitudo, ideo ſigna pro fortitudine ab his accepta, potiora ſunt. ita de aliȷs pari ratione & modo.

BREVISSIMA TABVLA SIGNOrum & naturarum, quæ in libro fusius ac distinctissimè tractantur.

CAPVT

Magnum. Hebetes. ad asinos refer. Minutulum. Fatui. Canes. Mediocre. boni sensus. naturale. Acutum pineatumq́;. inuerecundi, iactatores. unguicurui. Breue globosum. insipientes, immemores. Pressum in superficie planum. omni uitio pleni. Oblongum ut malleus. prudentes, sagaces. In anteriori parte concauitas. dolosi, iracundi.

AVRES

Paruæ. scurriles. simiæ. Magnæ. Hebetes. asini. Flaccæ. stolidi. asini. Moderatæ. boni sensus. naturale. Rotūdæ. indisciplinabiles. Longæ angustæ. inuidi. Valde capiti hærentes. maleuoli. Pilosæ. bene audientes.

FRONS

Valde parua. indociles, mobiles. sues. Valde magna. tardi. boues. Rotunda. hebetes, insensati, iracundi. asini.

Ali-

Aliquanto minus plana. ſagaces. canes. Quadrata formata. magnanimi. leones. Tenſa lucida. adulatores. canes blādientes. Nebuloſa. audaces. leones, tauri. Demiſſa. triſtes. paſſio. Longa. adulatores. canes. Eleuata. liberales. leones. Nimis rugoſa. inuerecundi. In tēporib. inflata. ſuperbi, iracūdi, ingenio rudes.

OCVLI

Parui. puſillanimi. ſimia. Magni. pigri, manſueti. boues. Concaui. malefici, inuidi. ſimiæ. Eminentes. fatui. aſini. Parum concaui. magnanimi, leones. Grandiuſculi, parum eminentes. manſueti. boues. Valde aperti. impudentes. Anguli iuſto longiores. malefici. Anguli carnoſi narib. iuncti. malicioſi. Oblongi oculi. callidi, deceptores. Magni tremuli. mulierum cupidi. paſſio. Parui tremuli. pudentes, amatores tamen. Quanto maior, tanto minor malicia, ſtultitiaq; maior. Obliqui, cōtorti. fallaces, tenaces, iracūdi. Craſſi. ſtolidi, timidi, puſillanimi, inuerecūdi. Difformiter moti, nunc currentes, nunc quieſcētes. temerarij, cogitabundi, peſſi

BREVISSIMA TABVLA SIGNOrum & naturarum, quæ in libro fusius ac distinctissimè tractantur.

CAPVT

Magnum. Hebetes. ad asinos refer. Minutulum. Fatui. Canes. Mediocre. boni sensus. naturale. Acutum pineatumq́. inuerecundi, iactatores. unguicurui. Breue globosum. insipientes, immemores. Pressum in superficie planum. omni uitio pleni. Oblongum ut malleus. prudentes, sagaces. In anteriori parte concauitas. dolosi, iracundi.

AVRES

Paruæ. scurriles. simiæ. Magnæ. Hebetes. asini. Flaccæ. stolidi. asini. Moderatæ. boni sensus. naturale. Rotũdæ. indisciplinabiles. Longæ angustæ. inuidi. Valde capiti hærentes. maleuoli. Pilosæ. bene audientes.

FRONS

Valde parua. indociles, mobiles. sues. Valde magna. tardi. boues. Rotunda. hebetes, insensati, iracundi. asini.

Ali-

Aliquanto minus plana. sagaces. canes. Quadrata formata. magnanimi. leones. Tensa lucida. adulatores. canes blãdientes. Nebulosa. audaces. leones, tauri. Demissa. tristes. passio. Longa. adulatores. canes. Eleuata. liberales. leones. Nimis rugosa. inuerecundi. In tẽporib. inflata. superbi, iracũdi, ingenio rudes.

OCVLI

Parui. pusillanimi. simia. Magni. pigri, mansueti. boues. Concaui. malefici, inuidi. simiæ. Eminentes. fatui. asini. Parum concaui. magnanimi, leones. Grandiusculi, parum eminentes. mansueti. boues. Valde aperti. impudentes. Anguli iusto longiores. malefici. Anguli carnosi narib. iuncti. maliciosi. Oblongi oculi. callidi, deceptores. Magni tremuli. mulierum cupidi. passio. Parui tremuli. pudentes, amatores tamen. Quanto maior, tanto minor malicia, stultitiaq; maior. Obliqui, cõtorti. fallaces, tenaces, iracũdi. Crassi. stolidi, timidi, pusillanimi, inuerecũdi. Difformiter moti, nunc currentes, nunc quiescẽtes. temerarij, cogitabundi, pessi

mi, subtractores. Palpebrizantes. timidi. passio. Oculi uelociter moti cum uisu acuto. fraudulenti, latrones, infideles. Fixè intuentes. cogitabũdi & deceptiui. Secundum longum situati. monstrosi, deceptores, inuidi. Vesiculæ ab oculis exeuntes. uinolenti. passio. Vesiculæ ante oculos eminẽtes. somnolẽti. passio.

NASVS

Extremitates nasi crassæ. concupiscentes. boues. Extremitates crassę, euersę. insensitiui, segnes. sues. Extremitates acutæ. sæuæ iræ. canes. Rotũdus extremitatibus obtusis. magnanimi. leo. Rotundus extremitatibus gracilibus. mobiles. aues. Incuruus à fronte ductus. inuerecundi, leues. coruus. Curuus in fronte dearticulatus, aquilinus. magnanimi. aquilæ. Simus. libidinosi. cerui. Patens apertus. iracundi. passio. Longus ad os protensus. probi, audaces.

LABIA

Gracilia relaxata. magnanimi. leones. Gracilia dura. iracundi. sues. Gracilia mollia. magnanimi. leones. Crassa, superius propendulum. fatui. asini. Superius

rius euersum gingiuis discoopertis.contumeliosi.canes.

FACIES

Carnosa.pigri.boues. Macilēta.curiosi.à contrario. Magna carnosa.timidi.asini.cerui. Faciei tergus paruū.pusillanimi.elurus.simia. Magna facies.tardi.boues,asini. Paruifica.illiberales.superapparētia. Deorsum spectans.hypocritæ,maligni. Plana sine tumore.rixosi. Vultui ebrij similis.ebrij.superapparentia. Similis uultui irati.iracundi.superapparētia. Similis uultui uerecundi.uerecundi.superapparentia. Deformis & obtorta.male morati.superapparentia. Longa.inuerecundi. Ex leui causa sudans.astuti, libidinosi, edaces. Valde minuta rotunda.simplices. Longa macilēta.audaces. Valde curua longa macilenta.maliciosi,utiles. à fronte ad maxillas latior.mendaces. à maxillis ad mentum angustior.inuidi,rixosi.

MENTVM

Acutum.fideles.canes. Paruum breue.inuidi,immites.serpentes. Quadratum.uirtuti apti. Longum uersus deor

ſum acutum. uerſipelles. Rotundum, molles. fœminæ. Caro ſub mentū uerſus gulam. libidinoſi. Mentum cum fouea uel duplex. libidinoſi.

BARBA

Mulier barbata. luxurioſa. Mulier cum barba ualde nuda. bene morata. Barba nimis piloſa. melācholici. cauſa naturalis. Bene formata. bonæ naturæ. cauſa naturalis. Informis. malæ naturę. per contrarium.

COLOR OCVLORVM

Superrubeſcēs. iracundi. paſſio. Per nigri. timidi. coloris proprietas. Nigri flauentes. boni animi. decentia. Glauci aut albi. timidi. coloris proprietas. Fului. boni animi. leones. Ignei. inuerecundi, iucundi. canes. Diſcolores. timidi. paſſio. Lucētes. luxurioſi, galli, corui.

COLOR FACIEI

Superrubeſcens. uerecundi. paſſio. Genæ ſuperrubeſcentes. amatores uini. paſſio. Genæ & naſus rubore epatico. obſcœniſſimi.

COLOR PECTORIS

Flammeus. iracundi. paſſio.

COLOR

COLOR TOTIVS

Valde niger. timidi. Æthiopes. Per albus. timidi. mulieres. Fuſcus. fortes. mediocre. Flauus. boni animi. leones. Valde rubeus uel rufus. aſtuti, ingenioſi. uulpes. Pallidus, turbatus niſi ex ægritudine. timidi. paſſio. Mellinus. tardi. cauſa naturalis. Flammeus. maniaci, aperti, iracundi. paſſio. Pallidus non ob ſtudia bona. uitioſus, malignus.

COLLVM

Craſſum. fortes. maſculi. Gracile. debiles. fœminæ. Craſſum carnoſum. iracundi. tauri. Moderatum. magnanimi. leones. Longum gracile. timidi. cerui. Perbreue. doloſi. lupi, catti. Quæ circa colli clauem bene ſoluta. ſenſitiui. naturalis cauſa. Confuſa. inſenſitiui. nat. cauſa.

PECTVS

Magnum formatum. fortes. maſculi. Amplum compactum. fortes. leones. Cum pilo. inſtabiles, animoſi. aues. Sine pilo. inuerecundi aut timidi. fœminæ. Carnoſum ualde. indiſciplinabiles, ignaui. Interſtitium à iugulo ad uentriculũ maius quàm ab imo pectoris ad umbilicum

cum.prudentes. Mammæ pingues deorsum pẽdentes in uiris.molles, effœminati. In pectoris sinistro caro crassa eleuata cum porro aut neruo cum uno aut pluribus pilis, honoris diuitiarumq; argumentum, ut inquit Ptolemæus.

METAPHRENVM

Magnum non carnosum formatũ. fortes.mas. Paruum non carnosum informe.molles.fœminæ. Curuum cum humeris ad pectus. mali moris. Supinũ. molles, dementes.equi.

HVMERI

Formati magni.fortes.masculi. Parui informes.molles. fœminæ. Bene soluti.liberales.superapparentia. Nõ bene soluti, conuulsi. illiberales.superapparentia. In acuto eleuati.insidiosi. Lati. fortes.intellectiui. Graciles.insensitiui.

MANVS

Copulati digiti.immundi.sues. Curti & crassi.temerarij.immanes.

VNGVES DIGITORVM MANVS

Lati albi subrufi.uiriles. Angusti oblongi.feri. Obliqui.impudentes, rapaces.rapaces aues. Exigui.ueteratores.

Plani

Plani, albi, molles, ſubtiles, ſubrubei, lucidi. ingenio apti. cauſa naturalis. Aſperi rotundi. Venerei. ad proprietatem. Valde breues. maligni. ad proprietatẽ. Parui, curui. rapaces. Puncta alba unguium. bene nati. cauſa naturalis. Puncta nigra. inuidi. ad cauſam naturalem.

VNGVES ET PEDVM DIGITI

Digiti pedum & ungues curui. inuerecundi. aues. Subtiles ungues bene colorati. bene nati. naturale. Coniuncti digiti. pauidi. coturnices.

PEDES

Neruoſi magni articulati. fortes. mares. Stricti parui. molles. fœminæ. Pars interior plantæ non concaua, ſed ita plena ut terrã toto ueſtigio tangat. uerſuti. cauſa nat. Ariſt. in 1. Hiſt. Craſſi atq; carnoſi. fatui. cauſa nat. Craſſi & breues. imbecilles. cauſa nat. Graciles breues. maligni. cauſa nat. Nimium prolixi. doloſi. cauſa nat. Carnoſi duri. hebetes. cauſa nat. Parui pulchri. fornicatores. proprietas ſigni.

TALVS

Neruoſus articulatus. fortes. mares.

Carno-

Carnoſus informis.molles.fœminę. Latus.fortes.cauſa nat. Tali partes longę carnoſæ. ſtulti. proprietas. Calcanea gracilia.timidi.proprietas.

CRVRA

Neruoſa craſſa articulata. fortes. mas. Neruoſa ſubtilia.libidinoſi.ad aues. Craſſa informia.inuerecũdi.ad ſuperap. Tibiarum ſuræ craſſæ. intemperati. Tibiarum uentres molles.effœminatiſſimi. Tibiæ graciles.ignari.fallit in doctis multis. Suræ pleniuſculæ ueluti grauidæ. ſordidi. Moderatæ magnæ formatę.ingenioſi.

GENVA

Genucraſſi.cynædi. ad ſuperapparentiã. Genua ſubtilia. timidi. ad ſuperap. Genua arcuata in anteriorī. effœminati. mulieres. Pinguia. timidi. liberales. Macra.fortes.audaces.

COXAE

Neruoſæ.fortes.ad marem. Carnoſæ.molles.ad fœminas.

PECTEN

Piloſum ualde.libidinoſi & fœcundi.naturalis cauſa. Pilis fere nudum.caſti.ad

cauſam

causam naturalem.

NATES

Acutæ osseæ.fortes.ad marem. Carnosæ pingues. molles. ad fœminã. Carne exsiccatæ.mali moris.ad simias.

LVMBI

Lumbosi.ferarũ amatores. leones,canes

ILIA

Ilia uel hypocondria gracilia & pressa. timidi.ranæ. Carnosa.indisciplinabiles.

ANCHAE

Ossa prominẽtia extra.fortes.masculi. Gracilia.timidi,debiles.mulieres.

VENTRICVLVS

Quæ circa uentriculum pinguia. fortes.mares. Non pinguia.molles.mulieres. Venter magnus prominẽs extra. edaces. Paruus formatus.mẽte dextri. Pilosus ualde ab umbilico infra. loquaces.aues.

DORSVM

Angustum informe. molles. fœminæ. Magnum formatum. fortes.masculi. Amplum. fortes, arrogãtes,irreuerẽtes. Curuum.immorati. Æquale formatũ. commensurati.naturale.

COSTAE

COSTAE

Bene costati.fortes.masculi. Angusti & non costati.molles.fœminæ. Costati circumtumidi, ut inflati. loquaces, stultiloqui.boues,ranæ.

VMBILICVS

A pectore imo ad umbilicum interstitium longũ. insensibiles,uoraces. ad naturalem causam. Æquale. laudabiles. naturale. Ventriculus ab umbilico ad pectus carnosus.maleuoli.Palemon. Mollis & compressus. magnanimi, magnifici.

DENTES

Canini,longi, firmi. gulosi,irascibiles, mali,canes,apri. Crassi lati. uani, lasciui,simplices.boues.ignari,hebetes.asini.

PILOSITAS PARTIVM

Tibiæ pilosæ. Venerei.hircus. Pectus & aluus ualde pilosæ. mobiles in opinionibus.aues. Pilosi humeri. in opinionibus mobiles.aues. Dorsum ualde pilosum.asperi.belluæ. Ceruix siue collum à tergo pilosum.liberales.leones. Supercilia cõiuncta.tristes.passio. Supercilia ante nasum demissa, ad tempora

extensa

extensa.fatui.sues. Erecti capilli.timidi. passio. Valde crispi.timidi.Æthiopes. Crispi in extremis.fortes.leones. In superiori parte frōtis eleuati. liberales.leo. Plani capilli.simplices. Capilli multi et densi.praui.

INCESSVS ET MOTVS

Tardus longus. consulti & efficaces. Tardus breuis.cōsulti inefficaces. Longus uelox.efficaces inconsulti. Breuis uelox.inconsulti inefficaces. Humeris incuruatis ambulantes. animo elati. leo. Pedib.& crurib.cōuersis ambulātes.molles.fœminæ.Corporib.se circūtorquētes atq; fricantes.adulatores.passio. Inclinati ad dextrā ambulantes.cynædi.superapp. Oculi satis mobiles . acuti raptores.accipitres. Oculi frequenter moti cū corporis fixione.intellectiui.passio.

VOX

Magna grauis. iniuriosi passiuè. asini. A graui incipiēs in acutū desinēs.iracūdi lugent.boues. Acuta mollis rupta. cynædi. mulieres. superapp. Grauis alta. ualde iracundi.ualidi canes. Mollis sine contentione.mansueti.oues. Acu-

ta fortis.insani. capræ.

STATVRA

Parui.ueloces.nat.causa. Arist. Valde magni.tardi.nat.causa. Parui calidæ ac siccæ naturæ.nihil proficientes.natur. causa. Parui frig.naturæ.perfectiui.causa nat. Magni frig.nat. nihil perficientes.nat.causa. Magni calidæ nat.perfectiui,sensitiui.nat.causa. Incõmensurati & informes. astuti & praui. passio. Commẽsurati.boni & sensitiui.naturale.

Illud autem in uniuersum memineris, hæc potissimum ualere in hominibus animalibus, uidelicet non regeneratis ex dei spiritu & gratia: nam in talibus uerũ est illud de natura in Adam deprauata, quòd naturæ sequitur semina quisq; suæ. Qui uerò ex spiritu sancto regenerati sunt, carnem suam mortificant cum uitijs & concupiscẽtijs: quamuis concupiscentia & peccati fomes remaneat, ac in plurimis ad actum deueniat heu nimium sæpe.

TEMPORVM MVTATIONES CERTAE EX PRAEdictione rerũ quæ in aere, terra, aut aqua sunt aut fiunt, breuiter & clarè, ordineq́ꝫ alphabetico descriptæ, per Gulielmum Gratarolum Bergomatem medicum physicum.

A

NIMANTES omnes natura mutationes temporum sentiunt, quoniã naturali quodã instinctu ex impressione corporum cælestium producto, mouentur pro ratione dispositionis aeris ad tempörum cognitionẽ, ut necessarium est suis naturis, super illud Hieremię capite octauo: Miluus in cælo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui. Animalia enim minus occupata, & corpore imbecilliora, mutationes temporum præsentiũt.

Aues paruæ in hyemis initio, magna in multitudine congregatæ, in campo cibum quærentes, signum dant magni fri-

goris, gelu, & ualidarum tempeſtatum.

Aues marinę ſi alas in littore maris nō expandant, ſignum eſt ſerenitatis: & ſi à pelago aues fugerint, hyemē ſignificat.

Aues mundantes pennas ſuas roſtris, ſignant pluuiam.

Aues colentes arbores, ſi ad nidos fugiant, pluuiam ſignant.

Aues aquas dulces colentes, ſi lauent ſe & in aqua ludant agitando alas, pluuiam notant.

Aues omnes communiter cùm ſtrepitum faciunt alis maiorem quàm ſoleant, futuram pluuiam oſtendunt.

Aues fluuiatiles relictis undis prata quærentes, pluuiam denotant.

Aues albæ non conſuetæ apparentes, tempeſtatem magnam arguunt: quemadmodum & nigræ, ſi multæ apparuerint, ſignum dant aquæ.

Aues terreſtres cùm clamorem dant circa aquam, ultra ſolitum ſe balneantes, pluuiam ſignificant: quia earum complexio delectatur aqua, & gaudent præcognitione elementi mutati ad pluuiam.

Anſeres cōtinuo clangore uociferan-

tes & uolantes, tempeſtatem ſignant.

Ardea auis, quæ & erodios Græcè, Germanicè reyer, Gallícè heron, altius uolans, ſerenitatem denotat: & in medijs aruis triſtis manens, pluuiam.

Anas domeſtica ſi ſubſiſtens quatiat pennas, aquam portẽdit: ſimpliciter quatientes, uentum prædicunt.

Aquatica uolatilia, ut anates, & alia, ſi in principio gelu quærãt aquas magnas incongelabiles iuxta mare, ſignum magnæ durationis gelu extat.

Apes quando non uolant longè, ſed in eodem in ſerenitate conuolant, tempeſtatem futuram notant.

Arietes ultra ſolitum ſalientes, ſi capitibus concutiant ſe, tempeſtates demonſtrant.

Aſelli ſe uertẽtes fricando ad terrã dorſa ſua, indicant magnas pluuiæ guttas.

Aſinus quatiens aures, tempeſtatem indicat.

Aranearum telæ multæ, latæ, uentum aut tempeſtatem ſignificant: cùm per aerem feruntur, uentum nũciant.

Aquam quæcunq; ſignificant, & tem-

 peſtatem

pestatem ducunt: si autem nõ aquam, niuem & tempestatem.

Aqua pluuialis quæ ceciderit, si citò desiccetur ultro solitum absq; uento, pluuiam indicat magnam.

Aqua stagnans si ultra solitum calidior fuerit, absente sole magnam pluuiam notat.

Aqua si alicubi scaturiat, ubi non solebat aut uberius solito, pluuiam grandem indicat.

Aquę hyemales si ut frequenter fiant, uer utplurimum fit siccum: si autem sicca hyems, aquosum erit uer.

Arcus seu iris apparens aere existente sereno, pluuias portendit: cùm uerò arcus extulerit se temporibus pluuialibus, serenitatem significat, ut Ptolemæus inquit: habet enim nonnihil calidi & frigidi pluuiosi, calidum in sereno signat eleuari, & ecõtra in pluuioso. fit enim arcus à nube rorida sparsa. In diuersis tamen locis diuersa significat: à meridie enim ortus, magnam aquarum uim uehit, notat siquidem magnam aquarum uim esse in aere, quæ in meridię dominari possit. Si

circa occaſum refulſerit, tonabit & leuiter pluet: ſi ab ortu circa uesperũ ſurrexerit, ſerena promittit. Quo magis arcus fuerit uiridis, tanto magis pluuias portendit: ſi uerò magis rubens, uentorum indicat flatus: qui ſi tranquillo aere apparuerit, pluuias & uentos indicat: Sin autem hyemali aere apparuerit, per uẽtos & pluuias breues, aeris claritatem indicat. Iris circa lunam aut lucernam apparens, auſtrales ſignificat aquas: & ſi duæ perpendiculares irides fiant, & una quidem ab Auſtro, altera à Borea, & halo ſimiliter, aquam ſignificant.

Iride apparente, nõ poteſt eſſe diluuiũ uniuerſale uſq; ad magnum tempus. Eſt enim fœdus (ut Moſes Ge. nono ſcribit) quo apparẽte deus homini promittit nõ futurum uniuerſale diluuium. Poetę hoc haud ignorarunt, cum iridẽ fingunt deorum nunciam. Virgilius: Irim de cælo miſit Saturnia Iuno: nã ab εἴρειν uenit, quod nũciare ſignificat. In iride enim duo ſunt colores, rubeus & uiridis: Rubeus ex humido inflãmato fit, ſignificatq; aqueum elementũ non omnino pręualere igneo,

 cum

cum ignea natura in iride nonnihil sui habeat. Viridis autem color causatur ex aqueo incocto, ac ideo signat naturam igneam non omnino aquæ præualere simili ex causa: quare apparẽte iride, nec conflagratio nec diluuium, nisi multo pôst tempore, fieri potest, uidelicet cũ altera natura alteri præualebit penitus: quamobrem tradunt nonnulli sacri scriptores, quadraginta annis ante iudicium non uisum iri arcum, ratione in D. litera inferius scribenda: sed hic physicè loquor: nam secus, credo diem illum & annum palàm haud futurum, ut simus parati, & cæt.

B

Boues cõtra pilum se lambentes, pluuiam indicant. Incipiente pluuia, si boues fortiter comedant, pluuię durationem signant. Bos anteriorem pedẽ mordens, tempestatem aut aquam significat: si autem in cęlum respiciens olfacit, aquã portendit. Boues magis solito comedentes, & in dextram iacentes, tempestatem indicant. Bos in sinistram coxam iacens, serenitatem indicat.

Buffo-

Buffones uel rubetæ, extra cauernas proprias ueſpere gradientes, magni in quantitate corporum, & multi numero, pluuiam monſtrant.

C

CAtus ſeu felis, pedum priorũ illinctu, caput cum interſcapulio pectinantis in modum & abluentis, ſi diu palpauerit, pluuias ingruere nõ ineptè commonſtrabit.

Corui ſtantes contra ſolem, ſi roſtra aperiant, calorem ſignificãt. Corui ſingultu quodam ſi latrent, rumoremq́; in exercitu uolantes faciant, quatientes alis proprijs plus ſolito, pluuię ſignum dant. Coruus ſi depediculetur ſe ſuper oliuam, aquam ſignificat.

Coturnices, referente Solino, auſtro flante, nunquam exeunt, flatum humidiorem timentes: aquiloni ſe credunt, cuius ſiccitate ac uehementia facilius prouehuntur.

Coruus ſi in ſerenitate nõ conſuetam uocem habuerit, & ſuperuociferauerit, aquam ſignificat.

Corui ſiue monedulę ſi ſurſum uolent

& clament ut accipiter, aquam ſignant.

Cornix, krahe germanicè, balneans ſe in aqua, & maxime in hyeme, & ultra ſolitum uociferans ſi ſpatietur in ſicca arena, ſignum eſt pluuiæ, ut inquit Virg.

Tum cornix plena pluuiã uocat improba uoce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpaciatur arena.

Cornix ſuper petrã cantans, quã inundatio ſubmergit, aquam ſignificat.

Cornix ſi uelociter bis aut ter clamet, tempeſtatem arguit: ſi mane clamauerit, ſerenitatem arguit: in ueſpere autem tempeſtatem, quietè cantans.

Cygnus in auſpicijs ſemper lætiſſimus ales:
Hunc optant nautæ, quia nõ ſe mergit in undis.

Canũ inteſtina ſi murmurauerint, pluuiam ſignificant. Canis uolutans ſe in terra, uenti magnitudinem ſignificat: in dextram coxam procumbens, tempeſtatem arguit.

Columbæ ſi ueſpere ad columbare tardius accedant quàm ſoleant, ſignum eſt pluuiæ.

Cicadæ

Cicadæ multæ factæ, morbiferum annum significant.

Caligo post pluuias, serenitatem.

Campanarum sonus longius auditus quàm soleat, significat pluuiã, nisi sit uentorum causa.

Coopercula uasorum ligneorum strictiora solito, pluuiam significant.

Calor in æstate intẽsior & magis pungitiuus quàm solebat, pluuiam citã significat. Æstate si minus tonat quàm coruscet, pluuiam ostendit.

Calor inferius ad nostras regiones expulsus, futuræ niuis extat indiciũ: & ideo cùm ningere debet, aer offuscatur quadã alba tenebrositate: cùm uerò futura pluuia est, nigra quadam tenebrositate aer conturbatur.

Calor temperatus eleuat uapores.

Coruscatio est pars aeris ex impetu aeris ignita & splendens. Fit autem post tonitruum, quia uisus in instanti fit: auditus in tempore.

Coruscatio ab aquilone tantum, in posteram diem aquam portendit, & ab ea parte uentum ualidum.

Coru-

Coruſcatio ab Auſtro uel Fauonio no cte ſerena, uentum & imbrem ab his partibus indicat.

Coruſcatio aere exiſtēte ſereno, ſignificat calorem. Coruſcatio iuxta horizontē abſq; tonitruo, ſerenitatē oſtendit.

Æſtate ueſpertinæ coruſcationes, aquam ante tres dies indicant.

Coruſcationes quietāt uētos, & quanto tonitrua & coruſcationes fiūt ualidiores, tanto magis uenti quietātur: uere autem & hyeme minus, ſi eadem ſigna.

Coruſcationum magnarum tempore capiuntur anguillæ quàm plurimæ: quia tunc aquę cauernarum in quibus illæ latitabant, redduntur amaræ, & nutrimento illarum inconueniētes, ac lutoſæ ſubuerſæq; propter deſcenſum exhalationum ad illas, et ſic fugientes capiuntur. Flores etiam & herbæ ea de cauſa areſcunt.

Cælum cùm pluſquam ſolito plenum ſtellis uidetur, uapores iam aerem aſcendiſſe ſignificat, & ideo pluuias effundet. Cùm multa ignium iacula in aere apparent ad modum ſtellarū curſus, qui ſunt uapores igniti currentes & micantes ſtel

larum

larum luminibus, relinquẽtes post se caudam, uentorum flatum portẽdunt. quòd si fuerint tales uapores ex multis mundi partibus currentes, diuersos demonstrãt uentos, tonitrua & fulgura ex partibus à quibus uapores ignitæq; trabes fluunt.

Serò rubens cælum, manè indicat esse serenum: cùm manè rubescit, uentus uel pluuia crescit. Cælo sereno existente, nebula parua uentum procellosum dabit: facta pluuia, cessant uenti celerius.

Cometes secundum Aristotelem, nõ est stella: sed creatur & fit ex exhalatione calida & sicca. Accẽduntur autem uapores ita collecti in magnam molem, à motu sphærarum cælestium, mediocri igneo principio, ita ut nec cito conflagrent, nec perpetuo ardeant, affluentibus etiam alijs uaporibus ex terra. Cæterùm quòd æstum faciant cometæ, facile est iudicare, cùm tam ingens multitudo & uis exhalationum in aere ardeat, per sex integros menses aliquãdo, ut Seneca testatur: breuissimũ uerò durationis tempus (inquit Plinius) septem dierum annotatũ est, maximum octuaginta. Cardanus dicit horum

rum naturam mediam esse inter corpoream & imaginariam, ac in cælo fieri. Significat autem secundum ipsum Aristotelem, tempestatem uentorumq; intemperantiam, nam siue uno siue pluribus apparentibus cometis, uentus magnus semper emergit aut duratione, aut magnitudine. Quod autem portēdit uredines & siccitates, testantur historiæ, & ratio persuadet. Cumq; siccitatem in aere magnā significet, nil mirum si etiam quæcunque sunt consequentia portendat: sunt uerò hæc, penuria, sterilitas & fames: est enim siccitas nouerca fructuum terraq; nascentium, aliquorum magis, aliquorū minus, ut rusticis quoq; notum. Ex his sequitur pestis. Quoniam autem ab humore sicco cùm in aere abūdet siccitas, sequitur melancholiæ incrementum, ideo etiam manias, dæmoniacos morbos, rabiem canum, luporum et uulpium, & morbos ex cholera & melancholia: deniq; ut habet Aphorismus 7. tertiæ sect. Hipp. in siccitatibus febres acutæ fiunt: & si annus magna ex parte talis fuerit, qualē fecerit constitutionem, tales plurimū morbos oportet

tet expectare. Licet autem cometes mala homini significet, deus tamen bona inde elicit: nam si moritur rex unus, fiet fortasse alter melior: si succedit pestis, renouatur mundus, uel corrigitur. Est item signum corruptionis aeris et destructionis terræ nascentium ob æstum, quo etiam accensa bile & alijs corporum humoribus, facile ad iram homines prouocãtur, & ad rixas & contentiones. Virgilius describens ciuiles motus secutos mortem Iulij Cæsaris, inquit:

Non aliàs cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.

Est quoq; signum terræ motus, bellorũ, mutationis regni, & etiam mortis cõmunis hominum, & animalium uiuentium in calido & humido, & maxime regum, & principũ, diuitumq; magis quàm pauperum in illo climate ubi apparet, ob uictus rationẽ diuersam, &c. Arguit enim penuriam & defectum leguminũ & segetum. Cometę apparitio, totũ annũ reddit suspectum, non autem solum tempus suę apparitionis & durationis: potissimũ uerò minatur illi parti uersus quam radios suos

ſuos dirigit, & omnibus habentibus ſignum pro aſcendente, in quo talis cometa apparet. Si ſcire ulterius uelis ubi detrimenta futura ſint, locũ ad quem tendũt: ibi enim prælia, ſeditiones, uenti, ſterilitates, & morbi acuti erũt: atq; ſi hæc in eclipſibus contigerint, proculdubio naturaliter eueniunt: ubi autem præter illas, nõ ita, niſi magnæ & crebræ fuerint. quid uerò magis ex ſupradictis euēturum ſit, ex cometarum ratione dicendum. De generatione illarũ, uarietate, duratione, ac locis, &c. potes uidere apud Cardanum in Commentario 5 ?. lib. 2. De iudicijs Ptolemæi: in nocte uidētur pulcherrimè ſub crepuſculis: non ita in die, niſi potēti modo. Locus cometes facile dignoſci poteſt planiſphærio: nam ſi in ariete, erit in Germania uel Britannia: & inſpiciendo quò tendat cauda, hac poterũt diſtingui. Si diu fulgent, diuturnus erit effectus: Si matutinæ, celer: ſi parum, breuis. Non dico tamen cometam eſſe prædictorũ cauſam neceſſariam, ſed inclinantē. Frequentius autem circa ſeptemtrionem apparēt: nec ſunt unius & eiuſdem formę, ſed multi

ti

ti & uarij ac dispares magnitudine, dissimilesq; colore.

Cardui echinus spinosus ex agris, ubi habitior factus est domum comportatus & in ædium tabulatis, camino uel contignatione, aut alibi appensus, horrentes aculeis, & patentes suas alas si clauserit, seq; ueluti in nouū habitum pro tempore composuerit, uenientis pluuię signum renouabit, ut in Prouincia omnibus notum est.

D

DElphines, mehrschuuein Germanicè, tranquillo mari lasciuientes, flatum uentorum ex ea parte qua ueniunt, significant: sed quando mare est turbatū, aquam si sparserint, signant tranquillitatem, inquit Aristot. Delphin super mare natans & supereleuans se & immergens frequēter, aquā aut tempestatē denotat.

Diluuij signa recensurus, à remotis prius incipiam. Arescentia igitur & siccitas humidorum corporum signum est remotum futuræ pluuiæ: nam significant uapores humidos, qui sunt antecedentes pluuiarum causæ, eleuatos esse, ac continuò

eleuari, donec uapores (sunt enim de natura aquæ) absentibus stellis calidis frigescant ac inspissentur, & in causas pluuiarum coniunctas trãseant. Sequitur hinc ex mente Theophrasti, nunquam fore diluuium uniuersale nec particulare, quin in eadem regione uel sibi contermina ad minus per annum pluuiæ omnino abfuerint: quoniam magnum effectum oportet causam magnã antecedere. non enim potest diluuium esse, nisi uapores multi & magni ueluti antecedentes causæ præcesserint. Secundum signũ & ualidius est, si cum antecedente uredine ac siccitate fuerit naturalium fontiũ siccitas: quo namq; plurium fontium hæc siccitas fuerit, eò futurus imbrium excessus erit maior. Tertium adhuc maius, si cum siccitate naturalium fontium, fuerit fluuiorũ aliquorum, uel plurium deperditio, in ea regione in qua hæc euenerint, diluuium esse futurum significant, uel in sibi cõtermina. Quartum adhuc efficacissimũ, si cum fontium ac fluuiorum arescentia uerit maris alicuius aut aliquorum, aut ex parte, aut ex toto diminutio, diluuiũ si-

gnificat

gnificat regionis, uel plusquam prouinciale. Declarauit siquidē Aristoteles, maria noua fieri ex reliquijs magnorum diluuiorum: arescere uerò denuo per generationem nouorum diluuiorum: per hūc enim modū probauit, quod nunc est mare, olim fuisse terram: & quod nunc terra est, multoties fuisse mare. Quintum, si in æstate apparuerint iacula, trabes, dolia, cometæ plerunque magnæ: quò namque plures maioresque fuerint, hyemem significabunt diluuiosam, uel magnis pluuijs et imbribus abundantem, uel si nō hyemē (ob propinquitatem) saltem uer tale fore demonstrabunt. Huius signum fuere igneæ acies sanguinem emittentes, quæ anno Christi 570. apparuere: nam post has pluribus diebus, continuis imbribus tanta aquæ ui auctus est Romæ Tyberis fluuius, ut magna populi strage humiliora loca submergeret: ac similiter alijs quibusdam in ciuitatibus & locis contigit. Sextum, si æstate in cælo aut etiam in terra hiatus, quos Græci chasmata uocant, frequenter pluribusque in locis apparuerint, hyeme sequente uel uere in ea regio

ne diluuium portendunt. nam magnam uaporum copiam exhalationumq; ad cælum ascendisse portendunt, quæ demum in aquam uertuntur. Septimũ, si in cælo uoces, soni, armorum strepitus, tubæ, aut sub terra uel è terra mugitus ut boum audita fuerint (ut in paludibus contingere posse Aristoteles probauit in Problematibus) in proxima hyeme diluuiũ præsagiunt, tanto quidem maius, quãto hæc pluries & pluribus in locis audient̃: quoniam hęc uapores multos & magnos eleuatos esse ad cælum, eleuariq; continuo, designant, qui pluuiarum & illuuionum causæ sunt. Proxima uerò signa & cõiunctæ causæ plures sunt, de quibus in libro hoc particulatim diximus, quæ scilicet pluuiam indicant, ut halo, iris seu arcus cælestis prope orientem, luna uel sole occidente: & si nocte dieq; pluries. Aliud signum sunt duo soles uel duę lunę, licet rarissimè uisi sint, cùm tamẽ in austro spectantur, diluuium signant in die soles, in nocte lunæ. Significant enim uaporũ ingentem multitudinem imò ingentissimã esse in nubes pluuiales conuersam. Ex

anima-

animalibus etiam uerissima colliguntur signa, ac ferè impossibile est naturaliter fieri diluuium, nisi noua quędam animalia, quæ aut sub terra, aut in syluis, aut in aquis degebant, præapparuerint, uaporum motu perterrita: quæ uerò ab aquis uictum quærũt, ex magna siccitate aquarumq; inopia regionatim mouebuntur, ut aquas quærant. Vnde fit ut terrestria è syluis montibusq; ipsis ad plana cultaq; ipsa loca ueniant, uocibusq; horridis ac uarijs pro diluuij futuri metu langueant: ut de lupis alijsq; notum est. Sciẽdum tamen naturaliter uniuersale diluuium fieri non posse: non enim fit nisi propter excessum imbrium in tota terra, modò sol nec per se nec ui alterius stellæ potest habere æqualem uim in tota terra, ut talem excessum faciat. nec potest esse uniuersale, nisi uniuersaliter nubes colligantur supra totam terram: at sub torrida zona nõ colliguntur, ergo uniuersale esse non potest: oporteret enim ut sol absens esset ab omni regione. Noeticum diluuium fuit penitus supernaturale. Idem de uniuersali conflagratione dico.

Deſiccatio rerum in tempore hyemali & pluuioſo ſubito facta, ut papyri & marmoris, ſignum eſt gelu.

E

ERinaceus, echinus Græcè, igel Germanicè, uulgo ericius terreſtris, facit duo foramina ubi habitat, unum uerſus Boream, aliud uerſus auſtrum: quodcunq; horum obſtruerit, ea ex parte uentum ſignificat: ſi autem utrumq;, uenti arguit magnitudinem.

F

FOrmicæ cõcurſantes ſi ante oua gradiantur, ſignant pluuiam. Formicæ in concauo loco exiſtentes ſi oua extulerint ex centro ad circumferẽtiam, ſeu ex intus ad extra, aquam ſignificãt: ſi autem deorſum tulerint, ſerenitatem.

Fulica (Græcè dicitur λάπφος, uulgo Italico follata ſiue follega) & anates tã ſyl ueſtres quàm domeſticę quatientes alas, aquam ſignificãt: ſubmergentes uerò ſe, & alas quatientes, uentum præ ſe ferunt.

Fauillæ ex lucerna, uentum ſignificãt aut aquam.

Fuligo cadens ab euaporarijs magis quàm

quàm ſoleat, pluuiam ſignificat.

Falx nigra quę ſecuit herbas, pluuiam indicat.

Fumus albus ſi eleuetur (ante ſolis ortum & poſt ſolis occaſum) ſupra aquas & paludes ac prata, calorem & ſerenitatem diei proximæ ſignificat: ſi manè, ea die: ſi nocte, diē craſtinam calidā indicat.

Fulmē eſt pars aeris colliſione aliqua uſq; ad obſtaculum cum impetu ueniēs: uel eſt exhalatio calida & ſicca à nubis lateribus uiolēter extruſa cum impetu uel incendio. Non eſt ergo fulmen ſemper lapidea ſubſtantia, ut quidam aſſerunt: ſi enim lapidea ſubſtantia eſſet, non huc & illuc diſcurreret, nec rurſum reuerteretur; cumq; aliquod corpus feriret, carnem diuideret, oſſa confringeret. Eſt autem materia craſſa, terreſtris, uiſcoſa, ualde decocta & exuſta, & ſæpius in nigrum uel rubrum lapidem uertitur, aut lapideum fulmen: eius uerò forma eſt ut ſit acutus altera ex parte, propterea quòd ad eam uapor primo inclinabatur cùm decoqueretur: hic uerò cadēs à nube muros & arbores penetrat, nedum animalia, ut notū

est. Si ergo exhalatio illa, quæ est fulmē, sit plus calida quàm impetuosa, partes superficiales alterat sine interiorū partium læsione, quoniam propter modicum impetum moram sufficientem in superficialibus partibus efficit, atq; ita caliditas sine penetratione cōburit pilos totius corporis sine uulnere. Sin autem fuerit ualde impetuosa, sed crassa & multa, ac corpora quib. occurrit fuerint dura, illa frangit ad minutas partes: aliqua percutit cū uulnere, ruina, fissuris, ut in arborib. cernere est. at ubi hæc exhalatio fuerit æqualis quo ad impetum & caliditatē, utrunq; facit, quoniā alterat & uulnerat. Plinius libro 2. cap. 53. fulminum plura genera facit: quæ sicca ueniunt, non adurunt, sed dissipant: quæ humida, non urunt sed infuscant: tertium quod clarum uocant, mirificæ est maximè naturæ. Ideo autem citius fulmen alta sternit, quia cùm ab alto obliquando descendat, citius alta reperit. Sola uerò exhalatio ea facit fulmen lędens, quæ crassa est, ideoq; resolutioni resistit, adeò ut in terram cadat antequam resoluatur. Cuius autem exhalatio est tenuis

nuis

nuis, nõ pertingit ad terram. Effectus uerò fulminum circa ea quæ contingũt, potius sunt admirãdi, quàm causa inde quærenda. Quis enim dignam inueniat causam quomodo fulmen integris & illæsis loculis aliquando conflat argentum: manente uagina, gladium liquefacit: circa lignum dilatatum ferrum, distillat: quòd fracto dolio, uinum stare facit, nec ultra triduum ille rigor durat? Vinum quoque fulmine gelatum, cùm ad priorem redit habitum, potatum aut exanimat, aut dementes facit. Sed cùm physicus sim, conabor effectuum causas proprias immediatasque reddere. Vnus est igitur effectus quòd in casu magni tonitrui magneque coruscationis, uina in doliis corrumpuntur atque subuertũtur: imò (ut Plinius inquit) dolia exhauriuntur intactis operimẽtis, nulloque alio uestigio derelicto: huius autem causa est, quòd putrefactio est extraneatio quædam propriæ atque innatæ caliditatis: cùm uerò exhalatio sit calida & sicca, subtilis multum ac penetrans, magnoque impetu descendens, magna cũ uiolentia per dolii poros transit ad uini sub-

ſtantiam,alteram eius propriam & innatam caliditatem, demumq; illud corrumpit: imò etiam, ut dictum eſt, aliquãdo dolium fulmine percuſſum frangitur, & tamẽ adhuc ſtat uinum, nec effunditur: cuius cauſa eſt, quoniam exhalatio illa quæ cadit cum fulmine ignea eſt, ideo in uino circũcirca cruſtam inducit ad pellis modum, quæ durans per tempus retinet uinum ne effundatur: ſimili ratione de alijs liquoribus. Secundus effectus eſt, quòd omne fulminatum redditur uenenoſum, ut uinum, uel animal, aut quoduis: nã exhalatio illa ſicca atq; uſta urens multas uini partes, uel animalis humiditates per uiam ſuffocationis aut prohibitæ tranſpirationis, ea reddunt uenenoſa: & propterea ſapore & odore ſulfurea fiunt omnia. Tertius eſt, quòd bibens uinum fulminatum (ut ſuprà dixi) uel animal fulminatum comedẽs, aut ſubito moritur, aut fit demens. Cauſa uerò eſt, quia ex ueneno derelicto hæc uis acquiritur, quæ uel necat, uel dementem reddit. Qua etiam ratione fit, ut animalia uenenoſa ſi fulminentur, in ſua uenenoſitate corrigantur,
nam

(nam uenenum ueneno pellitur sæpius) quia propter coruscationis exhalationẽ humor uenenosus extinguitur, paulatim cum fulminis exhalatione euaporando. Quartus quòd in casu tonitrui & magnę coruscationis oua gallinarũ aut frangun tur, aut sterilia fiunt: causa uerò, quoniam coruscatio quæ est exhalatio cùm oua fe rit, aut est crassa, & sic illa frãgit: aut est te nuis, & sic penetrans per poros ouorum spiritum gignitiuum caloremq́; innatum in albumine contentũ dissoluit, sicq́; sterilia redduntur. Præterea fulmen aliquan do corporis pilos urit, ut inguinis, axillarum, & femoris, non lædens corpus. Aliquando corporis colorem alterat, & nihil præterea aliud. Aliquando interficit, nullumq́; ustionis uel fulminis uestigium derelinquit. Aliquando contrà in interfe cto à fulmine apparet ustionis signũ. Præterea omne percussũ fulmine, caput uertit contra fulminis impetum. Arbor insu per fulminata, astulas euulsas contra fulmen erigit. Miraculum non paruum scri bitur à multis, quòd cùm tres homines deambularent, ex casu fulminis, is eorum

qui

qui prauior erat raptus fuit ad ſecundam uſq; aeris regionẽ. Multa quoq; alia ſcribuntur, quorum cauſæ perſpicuę ſunt ex his quæ diximus. Poſt hæc opportunum eſt, ut cùm medicus ſim, etiã remedia cõtra fulmen deſcribam. Ac primũ quidem eſt murus aheneus, nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa: nam conſcientia bona uitæq; innocentia tutum apud Deum reddunt, ſine cuius nutu nec foliũ cadit, ac propter peccata ueniunt aduerſa. Naturalia uerò remedia ſunt primo, ut inquit Plinius, laurus arbor: unde antiqui fulmen timentes, lauri coronam ſuo capiti imponebant, ut Tyberium cælo tonante ſolitũ eſſe, ſcribit Suetonius. Vitulos marinos fulmen non percutit, ideo tabernacula fiant pellibus eorum. Antiqui corrigiam ferebant ex horum pellibus contra fulmen ualidam, naturali antipathia. Aquilam non ferit fulmen, hac ratione principes per eorum caſtra ſolebãt aquilas educare, quòd à fulmine pręſeruarẽt, ut lib. 2. dicit Plinius cap. 57. Fulmẽ occæcat, & aſpicienti ipſum facies intumeſcit: remedium eſt in fulminis ictu faciem
oculos

oculos, totumq; corpus operire, beneq; integere, aures etiam obturare, ne nimio sonitu dissoluantur. Valet à proprietate contra fulmen ferrum: unde & ferentes ferri multum, à fulmine non lęduntur, potissimum si tempore ictus ferrum multa aqua aspergatur. Narrant autores boni corallum contra fulmen ualere. Ferũt lapidem qui cũ fulmine cecidit (ut aliquando contingit) si in ostio suspendatur, domum à fulmine præseruare. Fertur etiam dormientes ac prægnantes nequaquam fulmine tangi. Est & remedium ut (amota superstitione) omnes urbis campanæ sonentur imminente illo tempore: nam ui soni mouentis aerem sursum & ad latera, exhalationes ad tertiam aeris regionẽ expelluntur. Tempora et loca fulminum etiam referente Plinio libro 2. hyeme & æstate rariora fulmina, contrarijs de causis fiunt, quoniã hyeme densatus aer nubium crassiore superficie inspissatur, omnisq; terrarum exhalatio rigans ac gelida quicquid ignei uaporis accipit, extinguit. Vere autem & autumno crebriora fulmina sunt, corruptis æstatis hyemisq;

causis

causis. Crebriora spectantur cùm sol per sagittarium decurrit, & hanc ferè ob causam poetæ signum illud sagittarium appellarunt. Hac ratione nec Scythia nec Ægyptus fulgurant. Scythia enim præ nimio frigore exhalationem non habet: Ægyptus prę nimio calore illas resoluit. qua de causa in Italia fulmina crebra sunt, quia mobilior aer mitiore hyeme, & æstate nimbosa semper quodãmodo uernat, uel autumnat. In Campania hyeme & æstate fulgurat, quod non in alio situ cernitur: nam illic semper uer est. Quid autem portendant, breuibus accipe: Quo in anno fulmen magna ædificia precipuè templa elidit, frugum inopiam ac sterilitatem præsagit, & maxime fructuũ sui tẽporis.

G

GAllinæ si ultra solitum se concutiãt in aqua, uel segregentur plures earum in uno loco simul, & in pluuiæ principio quærant tecturam aliquam se protegentes à pluuia, signum est magnæ futuræ pluuiæ. Galli cantus in nocte citius q̃ soleat, mutationem aeris aut uentum ostendit. & paulo post occasum solis

cantans

cantans, indubitatam pluuiam prædicit: modo non æstate fuerit: motum enim uaporum qui sursum petunt sentiẽs, expergesit & cantat.

Grues ab imis uallibus fugientes, pluuiam significant. Quando grues uolãt nec reflectuntur uel non reuertuntur, serenitatem significant: non enim uolant, nisi utiq; uolãtes prius serenitatem uiderint. Grues abeuntes, tempus hyemandi indicant.

Gelu primum quod anno quouis accidit, si dissoluatur cum pluuia, quodq; gelu subsequens illo anno, cum pluuia pro maiori parte dissoluet: si in principio gelu uenti fuerint durantes orientales, gelu duraturum significant.

H

HErodius, id est ardea, in matutinis clamans, aquam significat: super uerò mare uolans & uociferans, uentum præsignat.

Halos si æqualiter constituatur & appareat, serenitatem significat. Est aũt corona quę circa solem aut lunam cõgregatur: cùm enim in nubem nigram finitur, imbrem

imbrem præſagit. eoq; plus, quò ſæpius aut continuatis diebus & noctibus appa ret: nam etiam de illuuione timendum.

Hirundo circa aquam uolitans, ſi ſæpe percutiat aquam proprijs pēnis, uel uen tre paludes uerberet, pluuiam indicat.

I

IGnis flamma ſi flexuoſe uolitet, aut cū luminaria ex ſe flāmas elidunt, uel uix accēdantur, aut ſublatis ollis ab igne eiſ- dem carbo ignitus adhæreat, aut cùm ig nis ſcintillas emittit, uel cùm cinis in ig- ne concreſcit, carbóue ignitus uehemen ter pellucet: hæc omnia ſignificant uen- tos, coruſcationes & tonitrua: ſimul ſunt futuræ pluuiæ ſigna.

Iuncturæ patiētium podagras, & oſſa fracta non bene curata, ſi doleant, plu- uiam notant.

L

LVſciniæ domeſticæ (præſertim ma- res) ineuntem brumam cātu admo- dum uocali tacentibus reliquis produ̅t.

Lampyridarum ſeu noctilucarum ſtel lantes uolatus, maturitatis ordei ſignum dant ruſticis.

Lupus

Lupus ululãs, tempestatem significat: lupus cùm ad laborata, id est culta uenit, & tempestatis tempus haud sit, tempesta tem confestim significat.

In æstate, interlunio tẽpus est calidius, quia luna nobis proxima est: in plenilunio frigidius, quia cùm sol sit nobis proximus in æstate, luna illi opposita erit à nobis remota. in hyeme autem plenilunia faciunt tepidiores noctes, quia luna nobis proxima est: ut nouilunia frigidissimas, quia luna abest à nobis.

Lunam conspice tertia die ante cõiunctionẽ, quãdo scilicet luna apparet cum cornibus subtilibus, aut post tres dies à solis coitu quando apparet in occidente cum cornibus: quæ namq; luna apparuerit in talibus temporibus clara & nitida, & à nullo uapore circumdetur, aerem serenum significabit: sed si luna subtilis apparuerit & rubea, & illa pars lunæ quæ non est luminosa à sole apparuerit clara, & cum quadã agitatione, uentorũ flatũ portendet, qui ex illa mundi parte procedent, à qua colores ueniunt & circa lunã recedunt. Si uerò luna nigra in talib. prædictis

dictis temporibus apparuerit aut uiridis & spissa, hyemalem aerem atque pluuias nunciabit. Ægyptij obseruarunt, si luna quarta exorta puro nitore fuerit, esse certum serenitatis signum: quod & Plin. lib. 2. cap. 46. Conuenit quoq; ut lunã contempleris tertia die ante oppositionem, scilicet quando est plena, uel die post oppositionem: & sic etiam tertia die anteq̃ luna sit media in lumine, aut tertia die post dimidiationẽ sui luminis: quæ si clara sit & nitida, & à nullo circumdetur uapore, serenitatem significat. Si uerò rubea fuerit, & pars nõ illuminata à sole clara apparuerit cum motu quodam scintillatiuo, flatus uentorum significat: utq; superius diximus, ab illa parte procedent uenti, ad quam ipsam declinat. Si uerò nigra fuerit aut uiridis & spissa, hyemalem aerem atq; pluuias nunciabit. Est & alius iudicandi modus, ut circulũ respiciamus qui apparere solet circa lunam: qui si fuerit unus & clarus, qui paulatim destruatur, significat aeris claritatem: si uerò circa lunã duo apparuerint circuli aut tres, significant aerem hyemalem, quia uapo-
rum

rum abundantiam indicant & crassarum fumositatum. quòd si circuli tales fuerint clari, ad ruborem uergentes, & quasi abscissi, fumositates Martis naturam sapientes demonstrant: abscissi, motum fumositatum significant, & ideo uentorum potentissimos flatus portendunt & aerem hyemalem. Si circuli tales fuerint liuidi, seu nigri, aut turbulēti, aerem hyemalem cum grandinibus significant. Circuli circa lunam abscissi, si ad nigram uiriditatem declinauerint, significant aerem hyemalem pluuiosum cum grandinibus & uentis: & quāto plures fuerint, tanto magis multam demonstrant fumositatem & spissam. Circulus lunæ si dilapsus fuerit ęqualiter, & in semetipsum euanuerit, significat futuram aeris tranquillitatem. Cùm uerò in unam partem quasi ruptus cesserit, illic uentus erit unde scinditur: si pluribus locis ruptus fuerit, tempestatē in mari nautæ expectant.

Circa lunam plures halones, pluuiam nunciant.

Plena luna nigra, præsagit aquas.

Lunæ rectitudo quando inclinat, bo-

realis est mensis: quando autem fuerit de orsum, australis. Intelligo autem lunã primam post coitum, & per rectitudinẽ, cornua recta.

Luna rubens uentat, pallor pluit, alba serenat.

Lunæ motus per cæli quadras, magnũ habet dominium super corpora humida: & ideo per suum lumen, & principalius per specialem eius influentiam, facit mare tumescere & detumescere, fluere & refluere secundum diuersos eius respectus ad ipsum, & secundum quod fiunt in maiorib. aut minoribus fortificationib. suis. Hoc etiam fit quia luna habet proprietatem cum oceano non cum alijs. Vnde dum luna mouetur ab oriente in meridiem, facit ipsum mare tumescere, & ex consequenti fluere: cùm autem mouetur à meridie in occidentem, facit ipsum detumescere atq; refluere: & consimiliter dum luna mouetur ab occidente ad angulum noctis, mare iterum fluit: & dum mouetur ab angulo noctis seu à septemtrione ad orientem, iterũ refluit. Sunt tamen aliqua maria adeo crassa seu spissa,

quòd

quòd talem effectum à luna recipere nequeunt, ut sunt maria mediterranea: & aliquod est mare in crassicie medio modo se habens, quod solùm semel in mense fluit & refluit. Flumina autem & stagna propter eorum subtilitatem insensibiliter euaporant, ideo tumescentiã aut detumescentiam notabiliter non patiuntur.

Littora clamantia, uentosa sunt, & potissimum si subleuentur.

M

Montes halitũ densum & crassum usqueadeo ut ne à sole quidem & uento dispici possit, perspirare uisi, futuræ pluuię signa omniũ oculis admouent.

Mons qui ante est, si sonuerit, uentosum est.

Milui ludentes & spaciantes in aere, alter cum altero uolando, signant calorem, siccitatem, aerisq́ serenitatem.

Muscæ paruæ, si parum ante solis occasum congregent ante solis radios ad modum formæ pyramidalis & ludant, signũ est caloris & serenitatis crastinæ diei.

Muscæ atrocius mordentes quàm soleant, petentes os aut oculos hominis, al

riusue animalis, pluuiam significant.

Maris tumor & agitatio significat tempestates, uentos & pluuias. Mare subleuatum, & littora clamantia, uentosum. In mari si fiant pappi multi qui fiunt à spumis, uentum significant magnum.

Marina in tempestate canentia, serenitatem notant.

Mergorum è flumine celer uolatus & clamor, pluuiam & uentos significabũt.

Mare plus solito cæruleum apparens, Austros nũciare tradũt: atrũ, Aquilones.

N

NOctua in imbre garrula uel sereno tempestatem indicat: quæ & uociferans in tempestate, serenitatem notat: & nocte, tempestatem, quiete cantans.

Nubes dum est integra, & spiritus intus discurrens, sonum æqualem & continuum atq; mugitibus similem reddit, huiusmodi tonitrua uenturi imbris sunt prænuncia. Sed cùm nubes in modum uesicæ eliditur uel exploditur, fit sonus acutus, quo educto concidunt homines & exanimantur, quos propriè Attonitos dicimus.

Nubes cùm ſereno cælo in altũ feruntur, ex quacunq; mundi parte fiat, uentos emerſuros ab eadem mundi parte ſignificant. Si nubes globarent̃, appropinquanteq; ſole diſcutiantur, & hoc ab aquilone fiat, uentos demonſtrant.

Nubes parua, ſi poſt ſerenitatẽ factam apparuerit in aere diſtenſa & diuulſa, nõdum ceſſat tempeſtas. Nubes apparentes in aere quæ aſſimilantur floccis lanæ, aliquando ſignificant pluuias cum frigore, ſed non multas: nam flocci uaporum craſſiciem oſtendunt.

Nubes quæ apparent gradatæ & ſiccę ad modũ ouiũ gregis, uentos denũciant.

Nebuloſa tẽpora ſunt ſerenis calidiora, cæteris paribus: cauſa autem eſt, quia ſerena tempora ſunt exhalationum magis expertia: nebuloſa uerò plena ſunt exhalationibus, quæ ſuo calore aerem cale faciunt.

Nubes nigræ in aere pluuias inducũt: albæ uerò grandines tempore æſtiuo: hyemali uerò tempore, albæ nubes, niues demonſtrant.

Nubes in montium cacuminibus inci

dentes, pluuias significant.

Quædam est caligo seu nebula cõtingens tempore sereno, quæ si sursum petat, per condensationẽ transit in nubem, estq; signum pluuię. Altera accidit in pluuia, & decidit ex nubibus ut eius excrementum, estq; serenitatis signum.

Nebulæ igitur in aere apparentes, si cadant & nõ ascendant superius, aeris purgationem significant, & serenitatem. Nubes albæ cùm multæ apparuerint, & præcipuè in horizontis parte in uespere per duos aut tres dies continuos tempore hyemis, frigoris & niuis extat indiciũ. Turbatio aeris ad pluuiã, & nubes si sint magis quàm soleant albæ, significant niuem, & præcipuè cùm post talem apparentiam, aer aliquantulum calefactus sentitur, propter calidum quod de nube expellitur.

Nebula maris, si terram petat uẽto sibi contrario, pluuiam significat.

Niues cadẽtes in principio gelu, si subtiles & minutæ fuerint, fortius gelu notant: si uerò latæ partes cadẽtes niuis, signant citam gelu dissolutionem.

Nemo-

Nemorum fragor, & commotio foliorum, uentos & tempestates indicat.

O

OVes tenellas, si ante maturum tempus Venerem experiantur, futuræ pestis esse præsagium affirmant.

Oues præter solitum nimis pascentes pluuiam præsentiunt.

Olei scintillatio in lampadibus ardentibus, pluuiæ signum est.

Oues aut capræ quãdo coiuerint, tempestatem longè significant: oues si manè coeunt, manè tempestatem indicant. Autumno si oues aut boues fodiũt & iaceãt uniti ad inuicem habentes caput, hyemẽ tempestuosam portendunt: tardè coeuntes, serenitatem.

P

PLuuia aut nix quia rarò absq; uento cessare abigiq; solet, idcirco utraq; si insignis erit, flatuosum aerem nõ procul abesse testabitur.

Pluit rarò uel parum frigidissimis temporibus aut calidissimis: nam frigoris accessio nimia, uaporum eleuationem atq; inde nubes prohibet, calor nimius citò

nubes diſſoluit, uel diuidit.

Pruina cadens in uere & autumno, ſerenitatem illius diei & caliditatem ſignificat aliqualem, ſecũdum anni tempora. Fit autem in locis et temporibus frigidis: fitq́ʒ ex uapore qui immediate uertitur in gelicidiũ: ſignificat etiã cùm apparet in triduo futuram pluuiam, ob uapores maiores.

Pedes ſi ſudauerint, auſtralis eſt mutatio, idemq́ʒ ſignum nebulæ.

Pruni ſi bene fructificauerint, tempeſtates multæ uehementer fient.

Porci ſeu ſues manipulos fœni ſi dilacerent & abſcondant, pluuiã oſtendunt.

Paſſer clamans manè, tẽpeſtatẽ ſignat.

Pecora exultantia ſi indecora laſciuia ludant, pluuiam portendunt.

Pulices mordaciores exiſtẽtes, pluuiã ſignificant.

Pauones ultra ſolitum clamantes, pluuiam declarant.

Picus auis, Specht Germanicè, quę & pluuiæ auis antiquis dicta eſt, ualidius q́ʒ pro more ſtridere ſi obſeruabitur, certò imbres indicant.

Plane-

Planetæ in suis stationib. maxime suas uires exerunt: Saturnus enim frigiditatē facit, Mars calorē, Iupiter temperamentum & serenitatem, Venus pluuias. Ingressus quoq; planetarum in signa sui casus, tempora mutant.

R

RAnæ plus solito suum prosequētes garritum, pluuiam significant.

Et ueterē in limo ranæ cecinere querelā.

Ros si manè non apparuerit, dum tamen à uento non impediatur, pluuiā uel gelu significabit, secūdum anni tempus.

Ros fit ex uapore qui immediate in aquam conuertitur. fitq; in temporibus & locis temperatis.

S

SAlamandra uisa, signum pluuiæ est.

Starnes si manè uolauerint coadunatę, manè erit tempestas: si autem tardè, tardè & multo tempore erit tempestas: & si reuertantur uolantes, tempestatem significant.

Sciurus, Germanicè eychhorn, tempestatem præuidet, obturatisq; quà spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte fores

res

res aperit,ut inquit Plin.lib.8.cap.38.

Sol cùm oritur aut occidit clarus, ita quòd nõ tegatur ab aliquibus nubibus, ſerenitatem aeris in tali die ſignificat. Si uerò in eius ortu circulus aliquis circa ſolem apparens diuerſorum colorum fuerit,uel ad igneum ruborem declinauerit, aut ſolis radĳ per nubes tranſeuntes rubei fuerint & protenſi, ita quòd uideant̃ eius radĳ tanquam iacula, & rubei extra circulum ſeparatim,talia accidẽtia ſignificant uentos fortiſſimos: colores namq; rubei Martis naturam indicant, quare fumos & ſiccos uentos demonſtrant.

Sol occidẽs ruber,uentoſus eſt: quòd ſi poſt occaſum ſolis in occidentali plaga nubes rubeæ ut carbones accenſi apparuerint,certum uentorum ſignum ſunt.

Sol ſi ruber uel puniceus ante eius occaſum uideatur, præſertim per magnum tempus ante occaſum,uel per totũ diem, & in occaſu appareat magnæ quãtitatis, uentos ſine dubio nunciat.

Sol cùm orit̃ aut occidit, ſi circa ipſum nubes fuerint nigrę aut uirides,aut nigrę cum permixtione uiriditatis, & circulus circa

circa ſolem ſic apparens, aut aſcenderit cum nubibus nigris, aut uiridibus, aut ad uiriditatem tendentibus, aut ab ambab. partibus ſol habuerit nubes extẽſas, pluuias & aerem hyemalẽ in tali die aut nocte ſignificat: pro diurnis qualitatib. obſeruatur in ortu, pro nocturnis in occaſu.

Sol ſi magnus exoritur aut occidit, pluuiarum præco eſt. quia ſolis illa magnitudo apparet propter aerem craſſiorẽ, atq; ita ſignificat uapores pluuioſos inter ſolem & nos interponi. Halo circa ſolẽ cũ non celeriter reſoluitur, nunciat pluuiã. Fit enim roridis & pluuioſis uaporibus interpoſitis. Parahalius circa ſolem unus uel plures, eſt magnum pluuiæ ſignũ, eadem cauſa. Sol concauus aut maculoſus, uel ſub nube oriens aut occidens, eſt pluuioſus: cauſa ex prædictis eſt.

Scillæ flos, ut Berytius ſcribit, uirgata ſpecie proſiliens, modo non celeriter emarceſcat, largos frugũ prouẽtus ſignat.

Sole deſcendente ſi ſubſtiterit nubes à qua fundant̃ radij, tempeſtatis eſt ſignũ: & quando æſtuoſe occidit aut orit̃, ſi nõ fiat uentus, aquæ ſignum eſt.

Sol

Sol ubi nascẽtẽ maculis uariauerit ortũ,
Conditus in nubem, medioq́ refugerit orbe,
Suspecti tibi sint imbres. Virg.

Sol oriens calidus & non scintillans, uentosum est signum: & si concauus uideatur sol, uenti aut aquæ signum est. Et si multis diebus calidus, siccitatẽ & uentos diurnos significat.

Signa in sole & luna, nigra quidem aquæ, rubea autem uenti. Sole occidente tempore hyemali, si clarior & rubicundior apparuerit quàm soleat, & tunc Boreas aut alius frigidus uentus flauerit, in sequenti nocte gelu significat.

Serenitatis signum est in pluuijs, cùm splendor apparet in septemtrione: in austro uerò tumorosa nubes plerunq́ serenitatis signum est.

Senes & alij qui læsa ossa habent, & quartanarij, cùm frigore lædũtur, gelu significant.

Salsæ carnes uberius si humectentur, & sal in uase liquescens ultra solitum, signa sunt pluuiæ.

Stellæ undecunq́ uideantur currere,

uentus

uentus exinde erit: si autem undiq;, uentos multos indicant: nam prius illic uentus est quàm apud nos, ab eoq; feruntur. Stellę si in hyeme clariores apparuerint, magni extat frigoris indiciũ. Stellæ scintillantes hyemali tempore, magnum frigus & gelu demonstrant.

Stellæ si maiores apparent quàm consueuerint & lumine & quantitate, uentũ significant.

Sterilitatis est signum, si in galla quercus nascatur aranea: est enim aranea frigidum ac siccum animal, quę qualitates generationi omni ac uitæ sunt contrariæ.

Frugum semina cùm leuia fuerint aut corrupta, sterilitatem in eo genere futuram nunciant.

In fructibus etiam illud fermè perpetuo uerum est, ut maximam ubertatẽ maxima sterilitas subsequatur, seu exhaustis arborum uiribus, seu quomodocunq; læsis germinibus.

Sterilitatis etiam aut penuriæ signum, imò uerò causa potius, sunt horrida bella, per quorum deploratam licentiam, & penè dixerim fatalem tyrãnidem, armen

ta

ta arationi destinata passim abduci, horrea compilari, granaria incendi, aut ab auaris claudi, sementes euerti, & colonos partim trucidari, partim captiuos agi: nemo sine lacrymis, & suorum proximorũ iactura irreparabili audit, uidet, experit: qua etiã de re Psaltes inquit: Dissipa gentes quæ bella uolunt.

Si in uere sint signa frigoris & siccitatis, in fine ueris cadet pruina iuxta plenilunium, & erũt paucissimi fructus eo anno, uini fermè nihil. Si uer futurum sit siccum, pauci erunt fructus & boni & penuria frumenti. Quòd si uer frigidũ, fructus erunt serotini.

Si uer & ęstas humiditate superflua madebũt, aut caligo uel pruina cum austris pluribus diebus (dum omnis parturit arbos, dum omnis floret ager) inualescere deprehendetur, fructuũ inopiam illo anno, aut saltem corruptelam ualide formidabis, multiq; erunt morbi.

Si æstas sit siccior, erit penuria frumenti: fructus æstiui erunt salubres: pisces morietur: morbi acutissimi. Si uerò calidior, erunt & morbi multi, & multa fructuum æstiuo-

æstiuorum copia. Si frigidior, incolumis annus, fructus serotini. Autumnus humidior putrefacit uuas, uinaq; facit quæ uere peruertuntur. Si sit ultima parte humidior, sequenti anno erit penuria frumẽti. Si siccior in prima parte, erit eo anno milij penuria. Si calidior, erit morbosus atq; omnino malus. Si frigidior, autumnaliũ fructuum fiet iactura in quanto & quali. Hyems frigida & sicca laudabilis est: frigidissima occidit arbores, maxime quæ cælo calido gaudent, ut punicũ malum, ficum, persicum, malum medicum, ut citria, arantia, limuniaq;. Si magis sæuiat, uitem & oliuam, cerasa & chrysomela. Calida uerò & humida hyems, insalubris & segetibus inimica. Omnis deniq; immoderata intẽperies, mala: & peruersio temporum etiam mala, uel æqualitas illorũ. Ventorum quoq; multitudo noxia fructibus est, paucitas segetibus. Totius anni tranquillitas de pestilẽtia suspecta est. Vniuersalis temporum diuisio est hæc: Nostro tempore uernum æquinoctium est die decima Martij. Solstitium æstiuũ undecima Iunij. Æquinoctiũ autumnale

decimatertia Septembris. Bruma, undecima Decembris.

Niues permultæ anno quopiam è cælo peropportunè descendentes, frugum terræ (modo cætera consenserint) copiã (ut grandines inopiam) significant. nam cùm debitis temporibus nix accidit, herbas fœcundat, ac pabulat semina. materia enim niuis multum habet terrei calidi aerei commixti, quod paulatim egrediens bonum præbet seminibus pabulum, unde gignitiuũ spiritũ ex calido illo augẽt, aluntur q́; terrestri parte cũ humido mixta: fœcũditas enim tum ab humore, tum à calore solis fit: unde inutiles ferè & steriles in umbrosis locis nascuntur plantæ. Virgilius primo Georg.

Sedulus obserua cũ se nux plurima syluis
Induet in florẽ, & ramos curuabit olẽtes,
Si superãt fœtus, pariter frumẽta sequẽt,
Magnaq́; cũ magno ueniet tritura calore
At si luxuria foliorũ exuperat umbra,
Nequicquam pingues paleæ teret area culmos.

Terremotus & locustę sæpe pestis, frequentius sterilitatis causæ manifestæ & effi

efficaces fuerunt. Piscium abundantia sterilitatem nunciat. ab humidi enim copia fiunt pisces: triticum autem ab humido temperato. Sic tritici ubertas ratione contraria, paucos pisces facit.

Eclipses solis præsertim magnæ, si in florentem segetẽ inciderint, eo anno stipulæ absq; granis colligũtur: & maxime fit illud si sol exoriens deliquiũ patiatur: causam uide si uis in Commentarijs Cardani in 2. De iudicijs Ptol. comm. 51.

Auium greges relictis insulis & nemoribus, agros, uillas uel urbes frequentare uisi, & graculi turmatim syluis ualedicere itidem conspecti: sterilitatem, ac triste nescio quid antiquis semper indicarunt.

T

TErræmotus est passio seu affectio, qua terra mouetur, facta à uentis seu uaporibus siccis in terrã inclusis, & à calore solis calefactis atque impulsis. Fiunt magis in uere & autumno quàm in æstate aut hyeme, ut in uentis dicetur.

Terręmotus in posterũ quoq; dira portendit, & in primis pestilentiam præsagit famemq; & bella deinceps. At uerius di-

xero nihil portẽdere futuri, sed illũ ex na turæ necessitate suo tẽpore perfici, ac ob putridos exhalatos uapores aerem infi- cere & herbas & fructus, atq; inde homi nes inficiuntur. Inter signa futuri motus est cælum silens, tempestates sopitę, & in puteis aqua turbidior fœdiq; odoris. Est & in cælo signum prǽcedens futuro mo- tu, tenuis scilicet linea nubis, in longum porrectæ spacium. Existunt maximi mo- tus in solis lunęq; defectu: sed in hac re so lis defectus potentior est. Durat aliquan do terræmotus duos annos, aliquãdo an te quadraginta dies cessat: nam si secun- do die accesserit, nõ desinet usq; ad 40. quos si transierit, ad unũ uel ad duos usq; annos accidet, uel etiã tres, ut inquit A- uerr. Potentissimum aduersus hanc luem remediũ est, degere in regionibus ad se- ptemtrionem uergentibus, maximeq; in his quæ climate siue segmento septimo continentur, ubi uel nulli uel rari motus existunt. Vis esse liber & tutus à terrę tre more, aliisq; id genus casib. periculosissi- mis? sit tibi animus contemptor mortis, sit mens impauida leti. hoc uerò asseque

ris

ris uiua in Christum dominum fide, quæ per dilectionem operatur. Media uerò uel remedia uniuersalia sunt primo de loco fugere (si potes) ubi non fit terræmotus, ut supra dixi: particularia autem sunt sub terris cloacas cuniculosq; & crebros specus facere: præconceptum enim spiritum exhalant. Tutissimi sunt ædificiorũ fornices siue testudines: anguli quoq; parietũ, pontes alterno pulsu renitente, parietes latericio lapide facti minore quatiuntur noxa. Remediũ autem contra pestem est, terręmotus tempore dormire in alto, non in terrenis, à quibus pestilentes exhalationes manant. Terræmotus uniuersalis in tota terra esset supernaturalis: quoniam cùm non fiat nisi ex exhalationibus à sole congregatis in uno loco, nõ dispersim mouentur illę, sed unitim eo in loco, & circumuicino.

Tonitrua matutina & hyemalia, uentum significant & aquas: meridiana, imbrem. Tonitrua nouissimæ horæ diei, ingentem maris tempestatem, uel iram cælestem demõstrant. æstate si minus tonet quàm coruscet, pluuiam significat. Toni

trua æstiua in meridie & uespere, aquosum signum.

Tonitruum est, partium aeris sibi cum impetu concurrentium sonus.

Hermes cælestium rerum obseruator tradit, Si Ianuario tonauerit, eo anno in ea regione uentos ualidos portendere, atque fertilitatem. Si Februario, multorū mortem, præcipue diuitum. Si Martio, uentos ualidos, fertilitatem, & popularia bella. Aprili uerò bonum & iucundum annum. Maio autem famem & inopiā. Iunio fertilitatem. Iulio bonam & utilem annonam. Augusto reip. prosperitatem, sed hominum uarios morbos. September fertilitatem, sed potentium cædes. October ualidum uentū, annonæ ac fructuum copiam. Nouember frumenti copiam, & annonæ iocunditatem. December denique si tonauerit, annonæ copiam, & in populo pacem præsagire asserit. Plinius si in cubatu tonuerit, oua perire, sed hoc uniuersaliter negant mulieres.

Talpæ si plus solito in terram operentur in minutis partibus fractam, pluuiam indicant.

Vesper-

VEspertiliones si citius in uespere & in maiori eorum quantitate uolant quàm solebant, signum est caloris & serenitatis futuræ proximæ diei. Et hoc etiã de crabronib. intellige, qui tamen si quasi intrantes & se occultantes sint foraminibus, tempestatem significant.

Vermes terreni interrumpentes trifolia (nam ea cõmuniter non ingrediũtur) significant tempestatem.

Vermes exeuntes à terra, pluuiam significant.

Vermes qui dicũtur centipedes, multi in numero reptantes, aquam indicant.

Ventus est exhalatio calida & sicca, à sole facta, quę impetuose à frigiditate mediæ regionis aeris propellitur.

Auster flat cùm oriuntur Vergiliæ, id est mense Maij. Aquilo flat oriente Orione, quod fit die sequenti ad ortum Caniculę. Fauonius flat mense Februarij cùm Fidicula occidere incipit: cõfirmatur autem cingulo seu zona Orionis emergente, id est circa decimum Februarij, inde aperitur terra pullulareq; incipit.

Obseruarunt mathematici quoties Iu

piter fuerit Lunæ coniūctus, nouos uentos nasci: quoties etiam luna cancrū peragrat, mouere uētos. Quod si luna Iouem petit in cancro, uentorum flatus exoriri sine dubio uidebis. Præterea si sol (ut dicunt) fuerit in capricorno, & luna in scorpio, uel capricorno, uel tauro, aut uirgine, frigidissimos uentos concitat. Idem sol etiam efficit, si in aquario & Saturnus in opposito, luna alterum horum respiciente. Dicunt & Sat. in signo terreo retrogradum uentos sedare. Similiter & Martem. sed hęc astrologis relinquo, et secundum physicos assero nec temporibus maxime frigidis, nec maxime calidis spirare uētos, sed temporibus inter hæc medijs. Particulatim uerò uēti spirare solent mane & uespere: nam in meridie ob solis caliditatem maiorem cessant. in media nocte propter maximam frigiditatem extinguuntur. Si ab aurora flare incipiunt uenti, durant magis. auster non incipiens, sed desinens, imbrem affert, quoniam incipiente adhuc aer calidus est, cùm è loco calido spiret.

Rubedo circa solem & lunam, uentorum

rum est signum. Æstate ubi coruscationes & tonitrua, inde uentus fortis spirat. Hyeme uerò & autumno coruscationes sedant uentos: & quanto tonitrua & coruscationes fortiores sunt, tãto magis uentos sedant. Somnium hominũ si fuerit de auibus, proximo die certum uentorum signum esse dicunt.

Hyeme uenti circa auroram spirant, æstate uerò circa occasum. Hyeme à parte orientali, æstate à parte occidentis. Si Fthesię, qui temporales boreę dicuntur, multo tempore flauerint, & autũnus est uentosus, tranquillam hyemem nunciãt. Sin autem autumnus est tranquillus, uentosa hyems erit. Auster, Sirochus & Garbinus pluuias adducunt.

Obseruarunt antiqui primam Ianuarij noctem: nam si serena erat sinę pluuia, & tranquilla sine uento, annus futurus, plerunque bonus erat. Si cum uento orientali, pecoribus erat perniciosus. Si cum occidentali, regibus mortiferus erat. Si cum meridionali, populus moriebatur. Si autem nox illa cum septemtrionali uento emergeret, futurus annus cen

ſebatur ſterilis. Nolo hic morborum prognoſtica ex quatuor anni temporib. adducere, quæ quilibet ex Hippocrate & Galeno tertia ſectione Aphoriſmorū ſcire facile poteſt, Aph.11.12.13.& 14. atq; alibi.

Si unum anni tempus fuerit ſerenum, & ſiccum, oportet alterū eſſe pluuioſum: ut ſi autūnus eſt ſerenus & ſiccus, hyems eſt pluuioſa. Si præcedens annus eſt ſiccus (cùm in ſiccitate eleuentur uapores) ſequens eſt humidus. Similiter contrà, ſi unum tempus fuerit pluuioſum, ſequens erit ſiccum: quia oportet humidum ſurſum ductum redire, aliter non ſeruaretur elementorum æqualitas. & humidū deorſum latū oportet ſurſum reuerti, ut ſeruetur (ut dixi) æqualitas & proportio.

Vnus & idem uentus contrarios effectus facere poteſt, & primarios & ſecundarios, & per ſe unum, aliud per accidēs: nam Eurus à principio quidē ſiccus eſt, finiens autem aquoſus. Boreas per ſe frigefacit, per accidens autem (calidū contrectando) calefacit.

Venti ualidi omnes refrigerant & ex-

ſiccant & ſerenitatem pariunt: imbeciles calefaciũt & humectant, pluuias item gignunt.

Venti incipiũt cum ſole & oriente luna. Si autem oriente ſole & luna ceſſent, diſtenduntur uenti. Luna diminuta, fiunt magis uenti. Diuturniores autem & fortiores uenti fiunt, qui incipiunt in die quàm qui in nocte. Quando Boreas nubes multas mouet flans, magnam ſerenitatem ſignificat. Eurus ſolus flans, ad ſe trahit nubes. Venti orientales ſunt ſicci, propter uaporum combuſtionem à ſole factam, ideo ſiccitatem producunt. Occidentales humectãt propter uapores craſſos à ſole relictos nocturno tempore. Pluuia cita præſcitur per magnã nubem orientem ab illa mundi parte à qua uenti flant: & quanto intenſior ac maior fuerit nubes, tanto citius & certius futuræ & citæ pluuiæ ſignum eſt.

Auſter cum atrocius flauerit, & poſtmodum Boreas flare incipiat, ſignum eſt magnæ tempeſtatis, & maxime in mari.

Coruſcationes cum uento boreali, pluuiam ſignificant.

Toni-

Tonitrua cum orientali uento uel occidentali, pluuiam uel tempestatem ualidam ostendunt.

Annus Borealis melior est Australi. ijdem uenti præcedente aere sicco faciūt pluuiam: præcedente humido pluuias.

Africo Euroq; uento flante, tum magis, tum maiora monstra præ cæteris temporibus somniare solemus, maxime si eò tunc humiditas in corpore modum excedit. Huiusmodi tamen flatus ad plantarū auctionem nimium præstant: pulicibus etiam & muscis, reliquisq; istius generis animantibus naturæ nostræ infestis, maximo adiumento sunt. Purgationē quoq; cum his uentis assumere, bonum est: tūc enim membra laxa sunt, & medicinæ cedunt, quā Aquilo magnopere cōprimit.

Vitreis corporibus ac parietibus perpolitis uel ligno & ferro uapidum nescio quid, & ueluti roridū hærere consequentibus diebus aliquot, absq; manifesta causa: si uidebis, & lacrymabile quiddam, saltem de superficie prę se ferre: pluuiā intra breue tempus adfuturam, haud dubiè expectabis.

Vultur, Germanicè hasengeir, locum futuro bello septem dies antequam pugna committatur, præuidet, in eamq; partem in qua alterutra pars succumbet, respectat. Quamobrem reges olim speculatores solebant præmittere, qui renunciarent ad quamnã partem uultures prospicerent. Ait quoq; Plinius lib. xl. Vultures cadauera futura & præsentia præsentire.

Vacca in cælum suspiciens, & captans naribus auras, pluuiam præsagit,

Z

ZOnæ sericæ magis aridæ quàm soleant, pluuiam significant.

Zonæ pelliceæ, corrigiæ item, & similes ligaturæ solito contractiores redditę: adhæc musicorum instrumentorum subtensæ fidiculæ ruptim dissilientes, pluuię signa confirmabunt: nam ex pręuia aeris humiditate intendunť, ac ita facilius rumpuntur. Sed longissimum foret ac pręter scopum, hic omnium effectuum uelle causas reddere.

LECTORI.

MEminerit ſyncerus lector, quòd ut omnis non fert omnia tellus, ita omne ubiq; non dat mortalibus omnia cælum. Erit itaque de conſtitutione aeris iudicium ad eum duntaxat horizontem referendum, in quo ſigna narrata apparebunt. Optimũ inſuper eſt, ſignum ſigno coniungere, & pluribus in unum conſpirantibus hærere.

VNDECIM SIGNA MOTVS terræ, ex Antonio Mizaldo, eadem ferè cum superius dictis â nobis.

1 ECLIPSIS.

EGIO ad quam umbra eclipsis luminarium cõuertitur, terræmotui obnoxia esse plerunque solet: idque certius, si defectus ipse in cauda draconis continget. qui quanto maior erit & uniuersalior, tanto motus ualidior experietur: quanto minor, contrà.

2 SOL

Ante terræmotum sol diebus aliquot sine nube obscurus, & summa sub auroram cum frigore trãquillitas, necnõ post occasum (uigente serenitate) nubecula per aerem strictim ac longiuscule exporrecta, sæpenumero apparuit.

3 NVBES

Ignita nubes, columnæ speciem in aere præ se ferens, Callistheni philosopho trepidationis terræ signũ uerissimũ exhibuit.

Aquæ

4 AQVAE

Puteorum & fontium aquas, ante terræ concussionem absque manifesta causa turbidas fieri, & salsugine fœtore ue aut alio ingrato minimeque naturali sapore infici, primus explorauit Pherecides, Pythagoræ doctor.

5 TRANQVILLITAS

Summam tranquillitatem, & uentorũ silentium in regione terræ motui obnoxia, menses aliquot præcessisse, antiquis obseruatum est.

6 MARE

Nauigantes, futuros terræ motus coniectura non dubia sentire certum est, sine flatibus intumescente fluctu subito, aut quatiente icti. Contremiscunt & in nauibus posita, æquè quàm in ædificijs, crepituque motum ipsum prænunciant.

7 NVBECVLA

Nubecula in modum lineæ, occasum uersus gracilis, oblonga & alba, terræ agitationem præcedere plerunque est uisa: quo signo Anaximãder suas hisce de rebus prędictiones serio Lacedęmonijs aliquando confirmauit.

Aues

8 AVES ET QVADRVPEDES

Aues cum quadrupedibus plerisq; loca succussationi terræ peropportuna reliquisse, & nouas sedes, quò se ab ingruente iniuria uindicarent, quæsiuisse, tam est obseruationibus probatum quàm priscorum libris testatum.

9 SOL ET LVNA

Terræmotu aduentante, sol ac si delinqueret caliginosus, & colore quadantenus cũ Cynthia sorore ueluti sanguineo oblitus, à quamplurimis est conspectus.

10 MARE ET CAELVM

Nunquam intremiscunt terræ nisi sopito mari, cæloq; adeo tranquillo, ut uolatus auium non pendeant, subtracto omni spiritu qui uehit: nec unquam nisi post uentos, in uenas terræ, & cauernas occulto afflatu conditos.

11 SONVS

Præcedit motum terrę, & plerunq; comitatur sonus terribilis, murmuri, & mugitibus, aut clamori humano, armorũ'ue pulsantium fragori persimilis.

Addo ego duodecimũ signum, quod

est præapparens cometa: nullum tamen horum signorum ad terræmotum significandum sufficiens est: propterea si multa concurrunt, significatio certa est.

APPENDIX

DEsinunt tremores cùm uẽtus emersit: sin uerò durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunque & tardius, utpote cùm quidã annuo & bienni spacio durauerint. Septies & quinquagesies uno anno fuit. post austros, pręcipuè noxij sunt. Vna nocte in Asia xij. urbes periere. Fundata in palustris, uix terræmotus neq; terræ hiatus sentiunt. Specus & cuniculi ualent aduersus hæc. Locris & Crotona neq; pestem neq; terræmotũ habuit: Basilæa, utrumq;: nam tremuit olim pessimè die decimaoctaua Octobris anno domini 1356. ut uidere est in Cosmographia uniuersali Sebastiani Munsteri libro tertio pag. 408.

LIBROS PRAESAGIA habentes, hic indico

Albategni.	Hippocratem.
Alex. Aphrodiſæũ.	Ioachimum Ring.
Ant. Mizaldum.	Macrobium.
Aratum.	Manilium.
Ariſtotelem.	M. Catonem.
Auicennam.	Meſue.
Aug. Niphũ Sueſſ.	Ouidium.
Bedã Angloſaxonẽ.	Platonem.
Cl. Ptolemæum.	Plinium.
Corn. Agrippam.	Proclum.
Corn. Celſum.	Raſin.
Columellam.	Themiſtium.
Diarium phyſicum.	Theophraſtum.
Galenum.	Varronem.
Gu. Gratarolum.	Virgilium, &c.
Heſiodum.	

Sic habes apud quos certas rerum futurarum prædictiones reperies, præſertim

Caloris,	Fertilitatis,	Gelu,
Caliginis,	Fulguris,	Grandinis,
Corruptelæ,	Fulminis,	Inopiæ,
Diluuij,	Frigoris,	Nebularum,

r 2 Niuis

Niuis, Penuriæ, Tēpestatis,
Pestis, Roris, Terræmotus,
Pluuiæ, Serenitatis, Tonitrui,
Pruinæ, Siccitatis, Ventorum.

Sed nullibi copiosius, certius, facilius, & ordinatius quàm hoc in libello.

PHYSIOGNOMICI LIBRI compendiosus index.

Dentium

FINIS.

Errata inter excudendum sic corriges benigne lector.

Pag. 9. uersu 16. cæcitate atq; 16. 24. nominatim appellabat. 35. 13. bibitur per. 41. 23. ligni aloes. 41. 24. ammeos. 50. 3. garyophyllorũ. 53. 20. qua. 58. 18. obscœna. 71. 17. parabit. 89. 8. hoc uniuersale. 91. 17. imminet. 166. 10. calore. 167. 23. libro 18. 195. 13. secundum illud Hieremiæ. 203. 21. uidetur. 207. 21. Arguit etiam. 208. 4. considerabis locum ad quem. 208. 13. uidere. 210. penult. fuerit. 218. 17. ea reddit. 234. ult. indicat. 250. penul. concẽtrando. 253. 8. lib. x. cap. 6.

Vbicunq; in libello De memoria reperies lib. 1. med. intellige sesquilibram: ita per unc. 1. med. sesquiunciam: per drach. 1. med. sesquidrachmam.

BASILEAE, APVD NICOLAVM EPISCOPIVM IVNIOREM, MENSE MARTIO. M. D. LIIII.

EPI SCOP.

